

nederlandsdagblad

JAARGANG 73 NR. 19.390 WWW.ND.NL REDACTIE@ND.NL 0342 411 711

CHRISTELIJK BETROKKEN

The Syrian regime imprisons & tortures tens of thousands of Syrian men, women, children, doctors, humanitarian workers, human rights defenders, & journalists

Commanding officers & prison officials must be held accountable:

Brigadier Gen. Salah Hamad
Brigadier Gen. Sha'afiq Masa
Major Gen. Rafiq Shihadeh
Hafiz Makhlof

Major Gen. Jamil Hassan
Brigadier Gen. Abdul Salam Fajr Mahmoud
Brigadier Gen. Ibrahim Ma'la
Colonel Qusai Mihoub

Oorlogsmisdadiger benoemd 2

Drama in de kerk 7

LEVEN
Soepele schoenen 4

advertentie

Nota Arbeidsvoorwaardenbeleid 2017

NL

AALDERT VAN SOEST nd.nl/nederland

‘Wet voltooid leven is onuitvoerbaar’

► UTRECHT

De stervenswens van ouderen met een ‘voltooid leven’ is zo complex, dat het niet mogelijk is daarvoor een wet te maken. Zo’n wet is onuitvoerbaar.

Dat betoogde ethicus Frits de Lange dinsdag op een symposium over voltooid leven. Aanleiding voor de bijeenkomst was de promotie van Els van Wijngaarden aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Van Wijngaarden sprak uitgebreid met

ouderen die hun leven als voltooid beschouwden. Uit haar onderzoek blijkt dat hun doodswens bijna altijd ambivalent is. ‘Een uitgekristalliseerde stervenswens ben ik niet tegengekomen. Ouderen worstelen ermee: op het ene moment willen ze wel, op het andere moment niet’, stelde de promovenda.

Het is volgens Van Wijngaarden ‘complex’ om voltooid leven in een wet te vangen, maar ze wilde die conclusie overlaten aan beleidsmakers.

Frits de Lange, ethicus aan de Protestantse Theologische Universiteit, trok wel een conclusie. Een wet voor stervenshulp bij een voltooid leven gaat voorbij aan de werkelijkheid, stelt hij vast. De wet gaat ervan uit dat ouderen hun leven kunnen overzien en weten wat ze willen. ‘Het onderzoek van Van Wijngaarden laat zien dat dit niet matcht met de geleefde ervaring van mensen met een doodswens.’ Met haar onderzoek draagt de promovenda bij aan een zeer actueel de-

bat. Het kabinet heeft enkele weken geleden een voorstel gedaan om stervenshulp toe te staan bij een voltooid leven. Om die reden nam minister Edith Schippers (Volksgezondheid) dinsdag een publiekversie van het proefschrift in ontvangst. Ze beloofde het te gaan lezen, maar wilde niet terugkomen op het kabinetsbesluit. ‘Ik wil de groep die echt niet meer verder wil leven, niet in de steek laten omdat de dilemma’s te groot zijn. Er zitten grenzen aan de maakbaarheid van

het leven. Wij denken daar als kabinet niet makkelijk over, maar we geloven tegelijk dat die grenzen nog niet bereikt zijn.’

Op de uitkomst dat de stervenswens vaak ambivalent is, reageerde ze door erop te wijzen dat eerst het gesprek wordt aangegaan met de ouderen met een voltooid leven. ‘Als dan blijkt dat ze toch niet uit het leven willen stappen, is dat ook een goede uitkomst.’

►► zie ook pagina 4

NL

REDACTIE ND nd.nl/nederland BEELD ANP / JERRY LAMPEN

Rutte bezoekt oudste kerk Centraal-Java

Premier Mark Rutte loopt met pastor Helen (links) door de Blenduk Church, de oudste christelijke kerk in Centraal-Java. Rutte brengt met een kabinetsdelegatie een driedaags handelsbezoek aan Indonesië. De eerste resultaten zijn al geboekt. Dinsdag, op de tweede dag, werd bekend dat de Rotterdamse haven gaat helpen bij de aanleg en exploitatie van het nieuwe deel van de haven van Jakarta. <

REDACTIE ND

Obama kampioen straf kwijtschelden

► WASHINGTON

De Amerikaanse president Barack Obama heeft in zijn ambtstermijn al 1023 gevangenisstraffen geheel of gedeeltelijk kwijtgescholden. Dat is meer dan de vorige elf presidenten bij elkaar kwijtscholden. Dat meldt het Witte Huis. Het gaat in de meeste gevallen om mensen die gevangen zaten voor een drugsdelict waarbij geen geweld is gebruikt. Eerder had Obama al gezegd dat hij vindt dat deze mensen onnodig hard gestraft worden op basis van verouderde wetten. <

WILLEKE

nd.nl/cartoons

PRIJS € 1,75 ZATERDAG € 3,00

9 771570 797003

Woorden over Syrië hebben geen zin meer COMMENTAAR OP 3

JAN VAN BENTHEM nd.nl/buitenland

Namen Syrische oorlogsmisdadigers genoemd

► NEW YORK

De Amerikaanse ambassadeur bij de VN Samantha Power heeft in de Veiligheidsraad de namen bekendgemaakt van Syrische commandanten die oorlogsmisdaden hebben begaan.

Power deed dit nadat het hoofd van de VN voor humanitaire zaken, Stephen O'Brien, in scherpe bewoordingen de VN-Veiligheidsraad had verweten niets te doen aan het geweld tegen de Syrische burgers. 'Maand na maand heb ik deze raad gerapporteerd dat het niveau van ontaard geweld dat de Syrische bevolking wordt aangedaan niet dieper kan zinken – om de volgende maand terug te komen met afgrijpselijke rapporten over

nóg erger menselijk lijden', bracht O'Brien de Veiligheidsraad in herinnering. 'Alle feiten en rapporten die ik vorige maand gaf, niet één daarvan is gewijzigd, afgezwakt of als onjuist bewezen door iemand van jullie of door iemand buiten deze ruimte.' Zolang de Veiligheidsraad niets doet, 'zal het internationale humanitaire recht worden vertrapt en zullen er oorlogsmisdaden worden begaan', hield O'Brien de leden voor.

In haar reactie verweet Power vooral Rusland 'nog niet één kritisch woord' te hebben geuit over de Syrische luchtaanvallen op burgerdoelen. Power benadrukte dat ISIS en al-Nusra al twee jaar wegens hun misdaden door de internationale coalitie wor-

den gebombardeerd. Maar de Syrische commandanten en leidinggevendenden die betrokken zijn bij oorlogsmisdaden, martelingen en moord, menen volgens haar dat ze straffeloos kunnen doorgaan. 'Dat dachten Slobodan Milosevic, Charles Taylor en talloze oorlogsmisdadigers voor hen ook. De wreedheden van nu zijn goed vastgelegd en het geheugen van de beschaafde wereld is lang.'

volgen

Rusland en het regime-Assad moeten ophouden met genadeloze aanvallen, aldus Power. 'En zij die achter deze aanvallen zitten, moeten weten dat wij en de internationale gemeenschap hun daden volgen, hun wreed-

heden opschrijven. En op een dag zullen ze verantwoordelijk worden gehouden.' Power noemde een hele reeks eenheden van het Syrische leger, de Syrische luchtmacht die burgerdoelen als scholen en ziekenhuizen hebben aangevallen, zoals afgelopen week opnieuw in Aleppo. Maar niet alleen het leger begaat volgens haar misdaden; Power noemde ook de namen van onderdelen van de inlichtingendiensten en van gevangennissen en militaire ziekenhuizen waar op grote schaal martelingen en moorden plaatsvinden. Ook de betrokken commandanten en leidinggevendenden werden door haar met naam en rang opgesomd, inclusief voorbeelden van misdaden tegen de

menselijkheid en oorlogsmisdaden die ze volgens de VS hebben begaan. 'Deze misdadigers moeten weten dat ze, net als hun voorgangers in de geschiedenis, veroordeeld zullen worden voor hun daden', sloot Power haar reactie af. Na afloop van de zitting vermeldde ze de namen ook in berichten op Twitter. 'Rusland en het regime-Assad vertrouwen op anonimiteit en het zaaien van verwarring om gruweldaden te verbergen. Ik heb de VN-Veiligheidsraad laten weten dat daaraan vandaag een einde is gekomen. We moeten de namen vermelden en de leiders laten weten dat hun misdaden niet onopgemerkt zullen blijven', zo schreef ze erbij. <

NL MINI-INTERVIEW

MAURICE HOOGENDOORN nd.nl/nederland BEELD ND

KIND BIJ VECHTSCHIEDING VERDIENT EIGEN ADVOCAAAT

Kinderen moeten bij een vechtscheiding een eigen advocaat krijgen. Dat vindt de Nederlandse Orde van Advocaten. 'Het kind moet een stem hebben bij de rechter.'

► DEN HAAG

Begin september heeft het ministerie van Veiligheid en Justitie de Divorce Challenge uitgeschreven. Tot dinsdag konden op een website ideeën worden geopend om het aantal vechtscheidingen terug te dringen. De Nederlandse Orde van Advocaten heeft een voorstel ingediend om kinderen bij een vechtscheiding een eigen advocaat te geven. 'Die luistert naar het kind en stelt een kindplan op, dat aan de rechter wordt voorgelegd', legt Raffi van den Berg, directeur van de advocatenorde uit.

■ **Hoeveel vechtscheidingen zijn er jaarlijks in Nederland?** 'Dat weten we niet precies, omdat ze niet apart worden geregistreerd. Volgens het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum waren er in 2015 36.000 echtscheidingen, waarvan 14 procent een "echtscheiding op tegenspraak" was. Maar niet alle echtscheidingen op tegenspraak zijn meteen vechtscheidingen. Volgens een onderzoek van TNO NIPO in 2013 liep 1 op de 10 scheidingszaken uit op een vechtscheiding. In 2015 zou dat 1 op de 5 zijn. Toch kun je niet zeggen dat het aantal vechtscheidingen enorm is toegenomen, want bij het onderzoek in 2013 werd een andere definitie gebruikt.'

■ **Door kinderen een advocaat te geven, verminder je het aantal vechtscheidingen nog niet.** 'Nee, daarmee geef je het kind een belangrijker positie. Mogelijk gaat er wel een preventieve werking van uit. Om het aantal vechtscheidingen terug te dringen, willen we een onderzoek naar welke factoren ervoor zorgen dat een echtscheiding een vechtscheiding wordt. Daarnaast zetten we in op een multidisciplinaire aanpak bij echtscheidingszaken. Juist bij vroegtijdige signalen van een

vechtscheiding moeten diverse professionals – (kinder)psycholoog, notaris, jeugdzorg, maatschappelijk werk – goed samenwerken om een vechtscheiding te voorkomen. Advocaten zouden de rol van procesbegeleider kunnen spelen. Om hen hiervoor beter toe te rusten, willen we een cursus ontwikkelen.'

■ **Spreken advocaten van ouders nu niet met de kinderen?** 'Jawel, maar ze behartigen de belangen van de ouders. Wij willen dat het kind bij de rechter straks ook een eigen stem heeft, dat zijn belangen ook door een advocaat worden verdedigd. In een kindplan kan een kind aangeven of hij graag bij zijn papa of mama wil wonen, bijvoorbeeld, en of hij het belangrijk vindt om op dezelfde school te kunnen blijven.'

■ **Moeten de ouders de advocaat van het kind betalen?** 'We moeten eerst de jury van Divorce Challenge overtuigen van ons voorstel. Als het erdoor komt, moeten dit soort vragen nog worden uitgewerkt.'

■ **Bent u niet bang dat een echtscheiding verjuridiseert met nog een advocaat erbij?** 'Het is een misverstand dat een advocaat voor juridisering zorgt. Als een van de ouders een nieuwe hypotheek afsluit, is de notaris nodig. Ook het huidige ouderschapsplan heeft een juridische component in zich. De advocaat is er om al die aspecten onder te brengen in een duurzame oplossing.'

Raffi van den Berg

EDUARD SLOOT nd.nl/economie BEELD ANP / MARTIJN BEEKMAN

Staatssecretaris Van Rijn was in juni lovend over het afgedekt rookwarenschap van Jumbo. Maar volgens de Voedsel- en Warenautoriteit zijn de matglazen deuren van de supermarktketen in strijd met het reclameverbod voor tabak.

Afgedekt rookwarenschap Jumbo niet volgens regels

► DEN HAAG

De Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) heeft supermarktketen Jumbo op de vingers getikt vanwege ongewenste tabaksreclame in haar winkels.

Dat blijkt uit een brief die de inspectie in juli aan de supermarkt heeft verstuurd en die nu naar buiten is gekomen, na een beroep op de Wet Openbaarheid Bestuur.

Begin juni lanceerde Jumbo, in aanwezigheid van staatssecretaris Martin van Rijn (Volksgezondheid), als eerste supermarkt in Nederland een afgedekt rookwarenschap, met matglazen deuren. Jumbo zei daarmee een bij-

drage te willen leveren aan de strijd tegen roken door jongeren. Volgens de Voedsel- en Warenautoriteit zijn de deuren echter in strijd met het reclameverbod voor tabak. In principe mogen winkels duidelijk maken dat ze tabak verkopen, maar ze moeten dat wel terughoudend en neutraal doen, zonder extra aandacht te trekken. Volgens de inspectie gaat Jumbo daarin te ver.

'niet neutraal'

De inspectie wijst erop dat de aanduiding 'tabak' verscheidene malen op verschillende kastdelen wordt weergegeven. Daarnaast is de vormgeving

van deze tekst anders dan de aanduiding van andere producten en diensten bij de servicebalie en is de blaadjesachtergrond 'niet neutraal en niet sober'. Tot slot wijst de inspectie op de verlichting boven de matglazen deuren. Daardoor wordt volgens haar 'extra aandacht gevestigd op de afgedekte presentatie'. De NVWA wil dat Jumbo het tabakschap 'zo snel mogelijk in overeenstemming brengt met de regels'. Jumbo zegt in een reactie nog met de NVWA in overleg te zijn. De Voedsel- en Warenautoriteit doet geen verdere mededelingen over de zaak. <

EEN LANG GEHEUGEN

'ALS MENS BEN IK MIN OF MEER AAN HET EIND van mijn Latijn.' In die ene zin verwoordde Stephen O'Brien, hoofd humanitaire zaken van de Verenigde Naties, maandag voor de VN-Veiligheidsraad zijn radeloosheid en verbijstering over de situatie in Syrië en die in Aleppo in het bijzonder. O'Brien heeft als taak de raad iedere maand te rapporteren over de situatie van de Syrische burgers. Maand na maand kwam hij terug met 'afgrijselijke rapporten' over nieuwe dieptepunten in menselijke wreedheid en in menselijk lijden. 'We moeten ons allemaal schamen dat we niet hebben opgetreden om de vernietiging van Aleppo, de mensen daar en van de rest van Syrië te stoppen', hield O'Brien de Veiligheidsraad voor.

WAT ZIJN BEKLEMMENDE BETOOG BIJZONDER MAAKT, is niet dat extremistische rebellen zich niets van de eerdere wapenstilstand hebben aangetrokken. Evenmin dat de bombardementen door de Syrische luchtmacht in een ongekende hevigheid zijn hervat, inclusief de gerichte vernietiging van scholen en ziekenhuizen. Ook is het afwijzen door Syrië, afgelopen zondag, van een door de VN onderhandelde wapenstilstand voor Aleppo niet de reden dat O'Brien, en daarmee de Verenigde Naties, ten einde raad zijn. Het is de harde constatering dat de Veiligheidsraad alle feiten al maanden kent, dat al bijna drie jaar de besluiten er liggen hoe een einde aan het geweld moet komen – en dat ondanks alles met name het Syrische regime ongestraft kan doorgaan (terwijl de terroristen van ISIS en al-Nusra wel door de coalitie worden gebombardeerd). Zelfs de dreigende hongervinter voor inmiddels een miljoen belegerde burgers kan Rusland en China er niet toe bewegen hun vriend Assad te dwingen, de hulpkonvooien met eten en medicijnen eindelijk door te laten.

ER ZIJN NAUWELIJKS WOORDEN TE VINDEN die de verontwaardiging over de gepleegde oorlogsmisdaden kunnen weergeven, zegt ook Unicef in een verklaring. Woorden hebben ook weinig zin meer, bewijst de machteloosheid van de VN. Daarom is het goed dat nu door de Amerikaanse ambassadeur bij de VN, Samantha Power, de namen van de daders zijn genoemd, en dat hun is voorgehouden dat ze ooit verantwoording zullen moeten afleggen. Want de straffeloosheid van dergelijke oorlogsmisdaden moet worden doorbroken. Dat is niet alleen een humaan rechtsbeginsel, dat de mensheid voor radeloosheid kan behoeden. Niet voor niets kent de Bijbel het beeld van het bloed dat van de aarde roept, tot de hoogste Rechter. Zoek het recht, is zijn directe opdracht. Noem dus de namen van de daders en vergeet hun slachtoffers niet.

JAN VAN BENTHEM

HERMAN VEENHOF nd.nl/buitenland

KANSHEBBER OP POST BINNENLANDSE VEILIGHEID BEGINT MET BESTE BLUNDER

► WASHINGTON

Kris Kobach (50) is sinds 2011 de Secretary of State van de Amerikaanse staat Kansas. Hij is specialist in immigratiewetten. Hij ontwierp bijvoorbeeld een heel strenge nieuwe wet voor de staat Arizona. Die werd in 2012 voor de helft teruggedraaid door het Amerikaanse Hoogerechtshof. Kobach trouwde in 2001 met Heather Mannschreck (haar achternaam was geen belemmering) en samen hebben ze vier dochters: Lilly, Reagan, Molly en Charlotte. Ze gaan elke zondag naar de Open Door Baptist Church in Kansas City. Kobach maakte een plan voor het eerste jaar onder Trump en presenteerde dat bij de aankomend president. Bij het afscheid werden foto's gemaakt, vlak bij de Trump International Golf Club in New Jersey. Maar wat bleek? Kobach had zijn plannen in een open

mapje zitten, onder zijn arm. Met een zoomlens konden ze voor iedereen leesbaar worden gemaakt. Voor een man die de veiligheid van Amerika wil vergroten, is dat een beste blunder aan het begin van zijn loopbaan. In het plan valt te lezen dat 'het opnemen van Syrische vluchtelingen in Amerika tot nul moet worden gereduceerd'. Maar echt geheim of nieuws was het niet. Acht dagen geleden vertelde Kobach al aan de website Politico dat hij volgens een schatting van Obama's adviseurs uitging van twee, misschien wel drie miljoen criminele illegalen in de VS, veel meer dan de 193.000 die officieel zo te boek staan. Ze moeten weg of in de cel. Volgens Kobach is 'elke misdaad' genoeg voor uitzetting. En die muur tegen Mexico, die komt er snel.' <

+

TILLY DODDS nd.nl/gelooft BEELD AP / ALASTAIR GRANT

Rode spotjes als steun voor geloofsvervolgden

► LONDEN

Om de aandacht te vestigen op de wereldwijde geloofsvervolgning verlichten vanavond rode schijnwerpers de gevels van een aantal gebouwen in Londen, waaronder Westminster Abbey, Westminster Cathedral en de Houses of Parliament in Londen.

Niet alleen in Londen, ook elders in het Verenigd Koninkrijk, zullen tientallen minder bekende gebouwen op deze 'Red Wednesday' (Rode Woensdag) in een rood licht baden. In veel gevallen betreft het kerken, synagogen en moskeeën, maar ook bijvoorbeeld het stadhuis van Bolton (Greater Manchester). 'Red Wednesday' is een initiatief van de internationale katholieke organisatie Aid to the Church in Need (ACN), waarvan de Nederlandse tak Kerk in Nood heet. Het initiatief wordt gesteund door de anglicanen en tal van andere geloofsgemeenschappen. Zij willen zich solidair tonen met de velen die vervolgd worden of gedood zijn om hun geloof. De kleur rood waarvoor is gekozen, symboliseert het bloed dat martelaren wereldwijd hebben vergoten.

De actie wordt omlijst met muziek, films en een gebedsdienst vroeg in de avond in Westminster Cathedral, terwijl daarna op de Cathedral Piazza sprekers van verschillende religies optreden, onder wie de Syrisch-orthodoxe patriarch Ignatius Aphrem II, een imam uit Ierland en de directeur van het Jeruzalem Centrum voor Joods-Christelijke Betrekkingen in Israël.

ACN heeft iedereen opgeroepen de actie te steunen door vandaag iets roods aan te trekken, en selfies daarvan – liefst met een rode waas erover – te delen met de hashtag #RedWednesday.

Door in te stemmen met de verlichting van de Houses of Parliament hebben de voorzitters van zowel het Hogerhuis als het Lagerhuis aangegeven dat het Britse parlement achter de doelstellingen van de actie staat. Hogerhuislid Lord David Alton sprak tegenover *Christian Today* van 'een prachtig besluit, dat laat zien dat op

De Houses of Parliament in Londen worden vanavond rood verlicht als steunbetuiging aan mensen die wereldwijd om hun geloof vervolgd worden.

de hoogste niveaus sprake is van toenemende bezorgdheid over de vervolging van miljoenen mensen vanwege hun geloof.

genocide

Lord Alton staat bekend als een strijder voor christenen in het Midden-Oosten. Zo heeft hij onder meer geprobeerd de regering ertoe te bewegen de wredeheden van ISIS jegens christenen en yezidi's aan te merken als 'genocide'. Hij kreeg hiervoor de unanieme steun van het Lagerhuis, maar het ministerie van Bui-

tenlandse Zaken weigerde die stap te zetten.

Volgens Alton zou iedereen achter Red Wednesday moeten staan. 'Als een geloof de moeite waard is om ervoor te sterven, zou het voor de rest van ons de moeite waard moeten zijn om ervoor te leven', zei hij. John Pontifex, hoofd communicatie van ACN, is blij met de steun van het parlement, omdat daarvan 'de boodschap naar de wereld uitgaat dat de moeder van alle parlementen' zich bekommert om degenen die geen godsdienstvrijheid kennen. <

GRATIS TWEE WEKEN NEDERLANDS DAGBLAD

Gratis kennismaken met een krant die het nieuws anders opinieert? Dat kan. Stuur de bon op en ontvang gratis twee weken het Nederlands Dagblad. Of ga naar nd.nl/2weken . Bellen kan ook: 0342 411711. Stuur de bon zonder postzegel naar: Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. (Alleen als je de laatste zes maanden geen abonnement hebt gehad.)	Naam en voorletter(s): m/v
	Straat en huisnummer:
Postcode:	Woonplaats:
Telefoon:	
E-mail:	
Ingangsdatum:	

DEZELFDE REALITEIT, ANDERE OPINIES

Boer Winsum: treinongeluk is niet mijn schuld

► DEN HAAG

Nog dit jaar moet er duidelijkheid komen over de spoorwegovergang aan de Voslaan bij Winsum, waar afgelopen vrijdag een treinongeluk gebeurde. Dat zei minister Lodewijk Asscher (Sociale Zaken) dinsdag in de Tweede Kamer.

Er moet zo snel mogelijk duidelijkheid komen of er een aparte parallelweg wordt aangelegd naar een beveiligde overweg in de buurt, stelde Asscher. De andere optie is dat er automatische halve overwegbomen (AHOB) worden aangelegd. Afgezien van de structurele aanpak kan de gemeente Winsum per direct maatregelen treffen op de weg naar de spoorwegovergang door matrixborden op te stellen en verkeersdrempels aan te leggen.

Asscher, die staatssecretaris Sharon Dijksma van Infrastructuur verving, nam tijdens het vragen uur afstand van de suggestie dat het aan een onwillige boer ligt dat er nog steeds geen veilige spoorwegovergang is bij de Voslaan. ProRail-directeur Pier Eringa zei op de persconferentie na het ongeluk dat de boer wiens grond nodig is om aanpassingen aan de spoorwegovergang te maken, diverse deals van de hand heeft gewezen.

De boer in kwestie, Willem Stavenga, is verontwaardigd over hoe hij vervolgens door verschillende media is weggezet. In een open brief aan RTV Noord schrijft hij: 'Binnen vier uur tijd word je van hulpverlener gedegradeerd tot schuldige aan dit ongeval. Wat dit met je doet, is met geen

pen te beschrijven. Een groot gevoel van onrecht maakt zich van je meester. Zijn wij verantwoordelijk voor het risico dat genomen is? Zijn wij verantwoordelijk voor de veiligheid op het spoor?'

grond voor grond

In 2014 waren er ook al twee ongevallen op de bewuste spoorwegovergang. Twee mensen kwamen daarbij om het leven. De boer schrijft dat de gemeente Winsum en ProRail in mei 2015 contact met hem opnamen om tot een oplossing te komen. Ze wilden een noodweg aanleggen over zijn land om de gevaarlijke overweg te omzeilen. Stavenga ging akkoord, zegt hij. Later wilde ProRail geen tijdelijke maar een definitieve weg aanleggen en overgaan tot aankoop van de grond. Stavenga vroeg in ruil daarvoor andere grond. ProRail ging akkoord, kreeg de boer in maart 2016 te horen. Maar in september kwam ProRail daarop terug. 'ProRail wilde weer overgaan tot een huurovereenkomst met dezelfde voorwaarden die wij hen in 2015 al aangeboden hadden. De conceptovereenkomst hiervan laat al twee maanden op zich wachten,' aldus Stavenga.

Hij zegt de ernst van de situatie altijd te hebben ingezien. 'Een mensenleven telt zwaarder dan een stuk grond.' In zijn brief haalt hij uit naar de gemeente en ProRail. 'Het zijn ProRail en de gemeente Winsum die bewust dit risico hebben genomen, neem daar dan ook zelf de verantwoordelijkheid voor!' <

ZELFRIJDENDE TREINEN IN GRONINGEN

Groningen wil een experiment beginnen met zelfstandig rijdende treinen zonder machinist. Dit plan zou afgelopen vrijdag al worden gepresenteerd op een congres over de toekomst van het openbaar vervoer in Noord- en Oost-Nederland, maar vanwege het treinongeluk in Winsum ging dat niet door. De provincie wil ook experimenteren met zelfrijdende auto's en

bussen, die reizigers van deur tot deur vervoeren. Op die manier denkt de provincie de bereikbaarheid en leefbaarheid van het platteland in stand te houden. Dat heeft de provincie aan staatssecretaris Sharon Dijksma van Infrastructuur laten weten. Noord-Nederland leent zich volgens Groningen goed voor dit soort pilots omdat de snelwegen er minder druk zijn.

Luister naar de vraag

...De samenleving reageert anders op ouderen die uit het leven willen stappen, dan op jongeren met een doodswens.

...Dat is een vorm van discriminatie, vindt ethicus Frits de Lange.

► UTRECHT

Er zijn maar weinig onderwerpen waarover minister Edith Schippers (Volksgezondheid) zo vaak wordt aangesproken of -gescreven als de doodswens bij een voltooid leven. Af en toe houdt de minister Facebook-sessies met burgers over een bepaald onderwerp, en ook daar was de discussie over voltooid leven het meest druk en intens, vertelde ze dinsdag in een stampvolle Geertekerk in Utrecht. Ze was gekomen ter ere van de promotie van ethica Els van Wijngaarden aan de Universiteit voor Humanistiek. Van Wijngaarden deed onderzoek naar de verhalen van mensen die hun leven voltooid vonden.

Het thema is razend actueel, omdat het kabinet stervenshulp wil toestaan bij een voltooid leven. Schippers lichtte dat besluit nog eens toe. De kwestie is niet eenvoudig, erkende ze, daartoe uitgedaagd door het onderzoek van Van Wijngaarden. Haar proefschrift toont namelijk aan dat de doodswens van ouderen meestal omgeven is met twijfels en angsten. De keuze van het kabinet zal leiden tot 'nieuwe dilemma's', bevestigt de minister. Maar die wil ze aangaan. Ze blijft erbij dat het 'barmhartig' is, mensen die echt niet verder willen leven, te helpen bij zelfdoding. De term barmhartigheid valt vaker. Willem van Katwijk, actief binnen de Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levens einde (NVVE), werpt hem ethicus Frits de Lange voor de voeten. Die vindt het wetsvoorstel van het kabinet onuitvoerbaar, omdat de stervenswens vanwege een voltooid leven veel te complex is. Is dat niet 'armhartig' in plaats van 'barmhartig', vraagt Van Katwijk zich af. Dat verwijt hij ook christelijke politieke partijen. De Lange wil niet in zulke 'verzuilde tegenstellingen' blijven hangen. 'Niemand kan de term "barmhartigheid" monopoliseren', zegt hij. 'Uit het onderzoek van Els van Wijngaarden leer ik hoe belangrijk het is om te

Promovenda Els van Wijngaarden in gesprek met minister van Volksgezondheid Edith Schippers (l.).

luisteren naar de vraag die achter de doodswens zit.' Voor sommige ouderen is de koek echt op, ziet ook De Lange. Hij gebruikt daarvoor liever de term 'levensmoe' dan 'voltooid leven'. 'Wie dan de dood verkiest, verdient begrip en compassie. Maar de bestaande euthanasiewetgeving biedt daarvoor meer ruimte dan we denken.'

afwegingen

Een humanistisch geestelijk verzorger stelt dat de geloofsopvatting vrijwel altijd leidend is bij de keuze om uit het leven te stappen. Christenen maken andere afwegingen dan humanisten, denkt ze. Van Wijngaarden gaat hierin niet mee: 'Ik heb mensen van verschillende achtergronden geïnterviewd en zie dat die tegenstelling niet zo sterk meer is.' Zo interviewde ze een christelijke vrouw die het zó formuleerde: 'Ik zou mijn

ziel graag in de handen van de Heer geven. Kan iemand mij daarbij helpen?'

Huisarts Herman Hoekstra, tevens actief als SCEN-arts die euthanasieverzoeken beoordeelt, herkent dat. 'Onder collega's zie ik wel dat de geloofsopvatting verschil maakt bij het al dan niet uitvoeren van euthanasie, maar bij patiënten zie ik dat minder. Als er sprake is van ondraaglijk lijden, valt dat onderscheid weg. Hetzelfde zie ik bij abortus. Ik krijg daarvoor zowel gelovigen als ongelovigen in de spreekkamer. En ze kampen met dezelfde problematiek.'

samenleving

Ouderenpsycholoog Marja Vink vraagt zich af waarom de samenleving zo anders reageert op een doodswens van ouderen dan op een doodswens van jongere mensen. 'Bij jongeren halen we alles uit de

Koning bespreekt sociale acceptatie met LHBT'ers

► AMSTERDAM

Het zeventigjarige COC Nederland kreeg dinsdag koning Willem-Alexander op bezoek.

De koning sprak op het hoofdkantoor van de belangenorganisatie met lesbiennes, homo's, transgenders en biseksuelen over de problemen waar zij tegen aanlopen in de maatschappij en over initiatieven om tot meer acceptatie en gelijke rechten te komen. Hij wilde graag weten hoe de situatie in asielzoekerscentra is voor homoseksuelen en transgenders en waar gelovige LHBT'ers tegenaan lopen.

Het COC noemt het bezoek historisch: niet eerder bracht een regerend staatshoofd een officieel bezoek aan de LHBT-gemeenschap. De koning feliciteerde COC Nederland met het jubileum en sprak zijn waardering uit voor het werk van de organisatie. De koning bleek via zijn dochters goed op de hoogte van initiatieven als de Gay-Straight Alliance, Paarse Vrijdag en anti-pestprogramma's op scholen. De paarse armbandjes die hij kreeg aangeboden als cadeau voor zijn drie dochters bleek hij al te kennen van Amalia. <

Koning Willem-Alexander was dinsdag te gast bij het COC in Amsterdam. Een 'historisch moment', aldus de organisatie.

NL

REDACTIE ND nd.nl/nederland

achter stervenswens

kast om hen af te houden van zelfdoding.' De Lange beaamt dit en zet die tegenstelling op scherp. 'Als iemand van zestig jaar dood wil, beschouwen we dat als een ramp. Als iemand van

tachtig dat wil, niet. Dat is een vorm van discriminatie.' Age-isme noemt De Lange dat en hij stelt het op één lijn met seksisme en racisme. 'Er zou veel meer moeten worden geïnves-

teerd in onderzoek naar de doodswens bij ouderen.'

►► Een recensie van het boek van Els van Wijngaarden staat vrijdag in de bijlage *Gulliver*

'ZILVEREN STEMBUSAKKOORD'

ChristenUnie-leider Gert-Jan Segers, omroepbaas Jan Slagter en ouderenbond KBO-PCOB willen dat er een 'zilveren stembusakkoord' komt. Daarin worden voor de nieuwe kabinetsperiode voorstellen gedaan, bedoeld om te voorkomen dat mensen hun leven als voltooid gaan ervaren.

Segers, Slagter en KBO-PCOB-directeur Manon Vanderkaa – die hopen dat andere partijen en organisaties ook meepraten over het stembusakkoord – bepleiten een herwaardering van ouderdom. Zij stellen voor dat er een coördinerend bewindspersoon voor het ouderenbeleid komt. Eenzaamheid moet worden bestreden, door een beter gemeentelijk vrijwilligersbeleid en het stimuleren van mogelijkheden om gezamenlijk te eten. De ouderenzorg moet beter en kleinschaliger, vinden de

initiatiefnemers ook. Verder moet er een ruimer mantelzorgverlof komen, plus levensbegeleiders die ouderen bezoeken. Verder moet in de zorg de geestelijke verzorging op orde zijn, en geen bezuinigingspost. 'Na het debat over hulp bij zelfdoding op het moment dat iemand zijn leven als voltooid ervaart – waarin we principieel tegenover elkaar kunnen staan – staan we nu samen voor de uitdaging om zo veel mogelijk te voorkómen dat mensen hun leven als voltooid ervaren', zegt Segers. Jan Slagter, voorman van omroep MAX, vult aan: 'Overheid en samenleving hebben met elkaar de verantwoordelijkheid om ouderen een betekenisvolle plek te geven. Samen moeten we ons inzetten om ouderen een volwaardig leven te geven, in plaats van een voltooid leven.'

NL

ANP

'GGD bezorgd over kinderopvang'

► AMSTERDAM

In kinderdagverblijven staan vaak te weinig leidsters op de groep en is de veiligheid niet in orde. Toezichthouder GGD maakt zich zorgen over ruim de helft van de peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en buitenschoolse opvanglocaties. Dat schreef de *Volkskrant* dinsdag op basis van eigen onderzoek onder drieduizend opvangplekken. De 25 regionale GGD's hebben 'lichte tot serieuze zorgen' over twee derde van de locaties in volkswijken, weet de krant. In buurten met gemiddeld hogere inkomens is de opvang beter, maar ook daar zijn er in ruim de helft van de gevallen zorgen. <

NL

SJOERD MOUISSIE nd.nl/politiek

'Bad, bed, brood' was geen campagnezet

...Dat het overleg met de gemeenten over 'bed, bad, brood' geklapt is, komt niet door de VVD.

...Het probleem was dat beide partijen het akkoord anders uitlegden, zegt staatssecretaris Dijkhoff.

► DEN HAAG

'Ik weet niet sinds wanneer toegeven dat iets niet gelukt is een effectieve of stoere campagnezet is.' Staatssecretaris Klaas Dijkhoff (Veiligheid en Justitie) moest zich dinsdag in de Tweede Kamer verdedigen, nadat het overleg met de gemeenten over op-

vang van illegalen maandag uit elkaar was geklapt. Dat is gebeurd omdat de VVD zo'n akkoord niet zag zitten voor de verkiezingen, luidt de beschuldiging van de gemeenten en sommige partijen in de Tweede Kamer. Onzin, zegt Dijkhoff. 'Ik zou het een slechte campagnezet vinden om als staatssecretaris namens het kabinet anderhalf jaar aan een akkoord te werken, en dat het dan niet lukt.' De echte oorzaak is volgens Dijkhoff dat beide partijen het concept-akkoord anders uitlegden. 'Ik dacht dat gemeenten ruimte bleven houden om incidenteel iemand een

Man opgepakt vanwege bedreigen Sylvana Simons

► DEN HAAG

Een 37-jarige man uit Kudelstaart (Noord-Holland) is opgepakt voor het maken en publiceren van het filmpje waarin presentatrice Sylvana Simons wordt bedreigd.

De man meldde zich dinsdag uit eigen beweging bij de politie. In het filmpje, gemonteerd op het carnavalslied 'Oh Sylvana', wordt Simons afgebeeld als naakte Afrikaanse vrouw en als Zwarte Piet. Ook is haar hoofd geplakt op lichamen van opgehangen zwarte Amerikanen. Het Openbaar Ministerie besloot maandag een onderzoek te openen naar de herkomst van het filmpje.

Dinsdag maakte de politieke beweging DENK, waarvoor Simons actief is, bekend dat zij beveiliging krijgt 'naar aanleiding van concrete bedreigingen'.

Kamerlid Tunahan Kuzu van DENK verwacht dat de man zal worden vervolgd en veroordeeld en hoopt dat er een einde komt aan alle discriminerende en racistische uitlatingen aan het adres van Simons. Hij riep premier Rutte op zich uit te spreken. 'Hij moet laten weten dat dit echt niet meer kan.' Simons is al diverse keren het slachtoffer geweest van racistische uitingen, vooral vanwege haar inbreng in het Zwarte Pietendebat. <

NL

EYMEKE VERHOEVEN nd.nl/cultuur BEELD ANP / KOEN SUYK

Poesiealbumgedicht van Anne Frank te koop

► HAARLEM

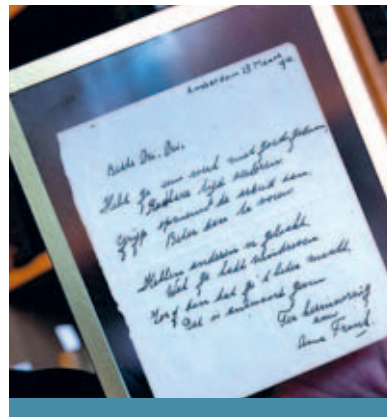
Anne Frank schreef in 1942 een gedichtje in het poesiealbum van 'Cri-Cri'. De bladzijde met haar handschrift wordt binnenkort in Haarlem geveild.

De startprijs voor het achtregelige gedicht is 30.000 euro en dat zal het ook zeker wel opbrengen, volgens veilinghuis Bubba Kuyper. In zwarte inkt citeert Anne Frank eerst een strofe uit het tijdschrift *Het Ros Beiaard*: 'Hebt ge uw werk niet goed gedaan/Kostbare tijd verloren/Grijp opnieuw de arbeid aan/Beter dan te voren.' Daarop volgen vier afsluitende regels, waarvan de auteur onbekend is. Het is dus niet uitgesloten dat de taalgevoelige Anne ze zelf verzon: 'Hebben anderen u gelaakt/Wat ge hadt misdreven/Zorg dan dat ge het beter maakt/Dat is antwoord geven.'

De Joodse Anne schreef het gedichtje op 28 maart 1942, ruim drie maanden voordat het gezin Frank onderdook in het achterhuis. 'Beste Cri-Cri', heft ze in haar bekende handschrift aan. Het poesiealbum is van Christiane van Maarsen, de oudere zus van haar beste vriendin: Jacqueline. Jacqueline van Maarsen is nog in leven en schrijft boeken over haar bijzondere vriend-

schap met Anne Frank. Ze kreeg de uitgescheurde bladzijde rond 1970 van haar oudere zus, die in 2006 overleed. 'Ik weet dat mijn zus niet zo gehecht was aan dit vers van Anne als ik gehecht ben aan het vers dat Anne voor mij schreef. Dat is de reden dat ik het nu te koop aanbied', verklaart Jacqueline in een brief die het gedichtje begeleidt.

Naast haar bekende dagboek, zijn er maar weinig schrijfsels van Annes hand bekend. In 1988 werden brieven van Anne, haar zus Margot en hun Amerikaanse penvrienden voor ruim 155.500 euro verkocht. <

REMCO VAN MULLIGEN nd.nl/geloof BEELD ND

‘Geen theologie maar de Geest’

...De problemen die spelen in de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten zijn deel van een wereldwijde trend in de pinksterbeweging.

...‘De laatste jaren verliezen intellectuelen aan invloed’, zegt religieonderzoeker Miranda Klaver.

► AMSTERDAM

In de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (VPE) heerst de laatste maanden een crisissfeer. Daniël Renger, de beoogde nieuwe voorzitter van de koepelorganisatie, wil de structuur centraliseren. Dat riep zo veel weerstand op, dat hij zaterdag te weinig stemmen kreeg om gekozen te worden.

Renger kreeg 69,7 procent van de stemmen, terwijl de VPE in 2014 had besloten dat 80 procent van de stemmen nodig is om verkozen te worden. Zijn voornemen om het bestuur van de koepel te centraliseren aan de hand van vijf bedieningen (apostel, profeet, herder, leraar en evangelist) zorgt voor grote verdeeldheid.

cultuur van eer

De ‘vijfvoudige bediening’ wordt in Nederland onder andere door Renger gepromoot, maar de oorsprong ligt in de Verenigde Staten. Daar draagt de New Apostolic Reformation deze leiderschapsstructuur uit. De laatste jaren groeit haar invloed. De man hierachter is de in oktober overleden voorganger Peter Wagner. Ook de Revival Alliance, een verwante bewe-

ging, richt zich op de vijfvoudige bediening. Van haar Nederlandse tak zijn Daniël Renger en de omstreden voorganger Mattheus van der Steen de belangrijke representanten. ‘Niet alleen de vijf bedieningen, maar ook een cultuur van eer, het eren van je leiders, is belangrijk bij de Revival Alliance’, zegt Miranda Klaver. Ze werkt als religiewetenschapper aan de Vrije Universiteit, met de evangelische en pinksterbeweging als specialisme. ‘Je moet dus je leiders volgen en kritiek wordt niet op prijs gesteld. Dat principe zie je sterk terug bij Bill Johnson, voorganger van de Bethelkerk in Californië en een van de leiders van de Revival Alliance in de VS.’ De pinksterbeweging bestaat volgens Klaver bij de gratie van geregeld terugkerende opwekkingen. ‘De beweging heeft een losse structuur nodig. Maar een opwekking duurt niet eeuwig: op een gegeven moment ontstaan er meer gestructureerde bewegingen. Totdat een volgende opwekkingsbeweging opkomt en de meer georganiseerde pinkstergemeenten terrein verliezen. Dat is ook nu gaande in de VPE.’

De VPE ontstond in 2002 als fusie van de oudere Broederschap van Pinkstergemeenten en de Volle Evangeliegemeenten, een veel jongere en minder belijnde beweging. ‘Die laatste stroming wint nu aan kracht’, stelt Klaver. ‘Zij zijn radicaler, terwijl de Broederschap meer aandacht had voor organisatie en opleiding. De mensen die nu de VPE verla-

Religieonderzoeker Miranda Klaver: ‘Waar de vijfvoudige bediening werd ingevoerd, liep dat vaak uit op ruzie.’

ten, komen vooral uit die laatste hoek.’ Bewegingen als de New Apostolic Reformation werken vooral via netwerken. Het zijn geen centraal geleide organisaties. ‘In Nederland verbreden zij zich via persoonlijke contacten en conferenties’, zegt Klaver. ‘Zo haalde tot mijn verbazing het Evangelisch Werkverband in de Protestantse Kerk ineens Randy Clark naar Nederland, een charismatisch leider van de Revival Alliance. Je komt Clark en Johnson tegenwoordig op diverse

plekken tegen. Hun invloed groeit, maar niet op een heel gestructureerde manier.’

bekend patroon

De opkomst van de vijfvoudige bediening is de nieuwste trend in de pinksterbeweging. Klaver: ‘Begin deze eeuw was er de G12-beweging uit Colombia. Alles moest ineens in groepen van twaalf gebeuren. De mensen die je destijds bij de G12 zag, hangen nu vaak de vijfvoudige bediening aan.’

‘Met het omarmen van dit soort nieuwe ideeën hopen mensen weer ruimte te scheppen voor de Heilige Geest. “Daar gebeurt tenminste iets”, zeggen mensen dan: genezing, groei, beweging.’

Toch is Klaver ongerust over de huidige trend. ‘Waar de vijfvoudige bediening is ingevoerd, liep dat vaak uit op ruzie. De vijf ambten zijn niet gelijk: de apostel en de profeet zijn duidelijk belangrijker dan de herder, de leraar en de evangelist. En een apostel, die de eindverantwoordelijke is voor de gemeente, kan ook in conflict komen met een profeet, die meent dat zijn boodschappen rechtstreeks van God komen. Daarnaast is de kans groot dat die vijf bedieningen een *old boys network* worden.’ Bovendien is volgens Klaver de huidige trend zeer anti-intellectualistisch. ‘Acht jaar geleden had de VPE nog een hogeschool, Azusa, een wetenschappelijk blad, *Parakleet*, en een leerstoel pinkstertheologie, bezet door Cees van der Laan. Dat is nu weg. We willen geen theologie, maar de Geest, lijken mensen te denken.’ Diverse leden en gemeenten hebben de VPE al de rug toegekeerd. ‘Ook ik twijfel of de VPE toekomst heeft’, zegt Klaver. Internationale loyaliteiten lijken tegenwoordig in de pinksterbeweging belangrijker te zijn dan nationale organisatievormen zoals de VPE. ‘Daarmee gaat echter wel iets verloren, want het is belangrijk om als beweging een publiek gezicht te hebben.’ <

advertentie

HET PIJPORGEL KOMT NU WEL HÉÉL DICHTBIJ

VANAF 26 NOVEMBER BIJ UW DEALER!

Kom op **26 november** naar één van de onderstaande dealers en **beleef de LiVE 2T.**

Kuipers Muziekhuis, Leens
Harm Hoeve, 10.00 - 12.30 uur

Muziekcentrum Oostendorp, Wezep
Harm Hoeve, 14.00 - 16.00 uur

Verhoog Muziek, Nijkerk
Bastiaan Stolk, 10.00 - 12.30 uur

Orgelcentrum Andante, Veenendaal
Bastiaan Stolk, 13.30 - 16.00 uur

S. De Wit & Zn., Nieuw-Vennep
André van Vliet, 10.00 - 11.00 uur

Stolk Orgels, Nieuwerkerk a/d IJssel
André van Vliet, 12.00 - 13.00 uur

Stolk Orgels, Krabbendijke
Everhard Zwart, 14.00 - 16.00 uur

Beroemde orgels van tientallen internationale kerken waren nog nooit zo dichtbij. Johannus introduceert namelijk op 26 november de LiVE 2T. Hiermee maakt Johannus levensechte klanken van historische pijporgels bereikbaar voor iedereen.

JOHANNUS

RENÉ FRANSEN nd.nl/wetenschap

TEST VERBETERT VACCINS

► NEW YORK

Vaccins tegen virusinfecties bestaan doorgaans uit een groot aantal virus-eiwitten. Worden die ingespoten, dan zal het afweersysteem antistoffen gaan maken tegen de vreemde eiwitten. Dit zorgt ervoor dat het afweersysteem bij een tweede ontmoeting met deze eiwitten (dus bij een infectie met het virus) sneller en effectiever reageert.

Maar lang niet alle antistoffen die gemaakt worden, zullen het virus daadwerkelijk neutraliseren. Delen van de ingespoten eiwitten die geen ‘neutraliserende antistoffen’ opleveren, dragen niet bij aan de bescherming, maar kosten het afweersysteem wel energie. Dat vermindert de effectiviteit van het vaccin. Daarom ontwikkelden Amerikaanse onderzoekers een test waarmee zij kunnen bepalen welke delen van eiwitten echt bijdragen aan de werkzaamheid van een vaccin.

Dat deden zij door een soort ‘suikerkapjes’ te maken die een deel van de ingespoten eiwitten afschermen. Het afweersysteem zal er dan niet op reageren. Door steeds een ander eiwitdeel af te schermen en daarna het vaccin in te spuiten bij muizen, bepaalden zij welke eiwitdelen van het MERS-virus zorgen voor de aanmaak van neutraliserende antistoffen en welke delen vermoedelijk overbodig zijn.

In het tijdschrift *Nature Communications* laten de onderzoekers zien dat de methode is te gebruiken om een betere samenstelling van het MERS-vaccin te ontwikkelen. De techniek is ook te gebruiken bij de verbetering van vaccins tegen andere virussen.

ANP

Amsterdam: geen kinderreclame bij sport

► AMSTERDAM

De gemeente Amsterdam wil reclame voor ongezonde voeding op sportevenementen voor kinderen in de ban doen. Als het aan de hoofdstad ligt, zijn uiterlijk in 2020 alle sportactiviteiten voor de jeugd vrij

van kindermarketing. Het gaat daarbij ook om gemeentelijke sporthallen en zwembaden. Verder moet er genoeg drinkwater beschikbaar zijn, net als voldoende alternatieven voor ongezonde snacks. <

GERARD TER HORST nd.nl/gelooft

‘Zonder maatwerk bij tucht gebeuren ongelukken’

► NUNSPEET

Het uitoefenen van tucht in de kerk is maatwerk. Waar dergelijk maatwerk plaatsheeft, is de kwaliteit hoog. Waar het ontbreekt, gebeuren ernstige geestelijke ongelukken.

Dat hield dinsdagavond dominee Hilbrand van Eeken, deputaat kerkorde en kerkrecht, de christelijk-gereformeerde synode voor. Die worstelde zichtbaar met de vraag hoe een balans kan worden gevonden tussen het bieden van pastorale vrijheid aan kerkenraden en het handhaven van landelijk gemaakte principiële afspraken.

Van Eeken bedoelde met maatwerk dat dominees en ouderlingen zich bij de tucht enkele vragen goed realiseren: wie betreft het, wat is de kwestie, wat is de situatie en wie van de kerkenraad houdt zich ermee bezig?

Tucht, het oproepen van christenen die (publiek) in zonde leven zich te bekeren, geldt onder gereformeerden als een pijler en een voorwaarde om ware kerk te zijn en fungeert zelfs als een ‘sleutel’ die toegang geeft tot het Koninkrijk van God.

De deputaten hebben de afgelopen jaren, in opdracht van de landelijke synode, onderzoek gedaan naar hoe dit functioneert. Die opdracht kwam

voort uit de kerkelijke bezinning op homoseksualiteit drie jaar geleden, toen de synode besloot dat homo’s met een relatie niet aan het avondmaal mogen. Terzijde: de bezwaren die veertien kerken tegen dat besluit hebben ingediend worden vandaag voor het eerst achter gesloten deuren behandeld.

In hun studie stellen de christelijk-gereformeerde deputaten dat de omgang van tucht sterk verschilt per plaats. In dorpen moet een kerkenraad heel voorzichtig handelen, in de stad is er meer openheid. Wat in de ene kerk tuchtwaardig is, is dat in een andere gemeente niet, concluderen

ze – bijvoorbeeld bij zondagsarbeid of trouwen na echtscheiding. Als kerkverband is het ‘daarom wijs om kerkenraden vrijheid te laten in de keuze wel of niet over te gaan tot de weg van de kerkelijke vermaningen’.

principiële lijnen

Die uitspraak ‘verontrustte’ een commissie van afgevaardigden die de synodebespreking had voorbereid. Is het altijd juist ruimte voor plaatselijke verschillen te laten? Volgens haar mag pastorale ruimte ‘de principiële lijnen niet vervagen’, zeker als kerken landelijk ‘op basis van de Schrift menen te moeten spreken van zonde’.

Voorzitter Hans van Pelt noemde het bewuste homobesluit en het verbod op vrouwelijke ambtsdragers als voorbeeld.

Tijdens de bespreking kreeg de commissie vervolgens van een groep afgevaardigden op haar dak: was ze niet te sturend bezig en zette ze met haar inzet voor een hardere landelijke lijn de eenheid van de onderling verschillende Christelijke Gereformeerde Kerken niet ernstig onder druk? Van Pelt ging daarin niet mee, maar bleef bij zijn punt dat sommige onderwerpen nu eenmaal principieel zijn. Besluiten werden er nog niet genomen. <

GERARD TER HORST nd.nl/gelooft BEELD PKN / FEEK VISSEER

Dans en drama houdt synode bezig

...De christelijk-gereformeerde synode stond dinsdag voor een lastige vraag: of dans en drama het gereformeerde karakter van de kerkdienst aantasten?

...Hoogleraar Maarten Kater bepleitte tegendraadsheid: ‘Laat onze woordcultuur maar een anticultuur zijn.’

► NUNSPEET

De vraag is simpel, deze dinsdagmiddag op een landelijke zitting van de Christelijke Gereformeerde Kerken, bijeen in Nunspeet: mogen moderne uitingsvormen als dans en drama een plek hebben in de gereformeerde kerkdienst? Het mogelijke antwoord daarop blijkt onder de voor- en tegenstanders alle kanten uit te waaieren.

Wat is het geval? In de Christelijke Gereformeerde Kerk van Zwolle is enkele jaren terug ruimte geboden aan dans in de kerkdienst. Dat leidde binnen het kerkverband tot vragen, waar de kerken op regionaal en provinciaal niveau niet uitkwamen. Zo kwam de vraag in 2013 op de tafel van de landelijke synode terecht. Die besloot de deputaten Eredienst – dat is een landelijke deskundigencommissie – er studie naar te laten doen. Intussen werd de kerken gevraagd geen ruimte aan dans en drama te bieden zolang de synode zich er niet expliciet over had uitgesproken. Of de kerken zich aan dat laatste hebben gehouden, blijft onduidelijk, net als of bijvoorbeeld een kindermoment, met daarin een korte sketch, ook een vorm van drama is. Wel worden sketches, mime (een theatrale gebarentaal) en het uitbeelden van een Bijbelverhaal als voorbeelden van drama genoemd.

spanning

De studie van deputaten, die dans en drama overigens hebben uitgesplitst, omdat het op de keper beschouwd heel verschillende uitingen zijn, biedt achtergrondinformatie over dans en drama in de Bijbel, de kerkgeschiedenis en de moderne cultuur. Opvallend: ze constateren dat dans en drama gewoon in de Bijbel voorkomen. Denk aan David die dansend voor de ark uit gaat, of aan Jezus die een kind ten voorbeeld in de kring

Onduidelijk blijft of een kindermoment, met daarin een korte sketch, ook een vorm van drama is.

van de discipelen zet. Het gaat dan niet om dans of drama in een liturgische setting binnen de tempel- of synagogedienst, tekenen ze erbij aan. De spanning die bij een deel van de christelijk-gereformeerden optreedt – los van de afkeer die bij wereldse vormen van dans en drama worden gevoeld – is deze: komt de ruimte ervoor niet in mindering op de centrale plek die de Bijbel en de verkondiging van oudsher innemen in de gereformeerde kerkdienst? Dat blijkt een vraag waar de deputaten zelf ook niet uitkomen. Ze schrijven in hun studie expliciet dat ‘het gebruik van drama of dans dus niet verboden is. Zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament komt het voor.’

Deputaten ‘verschillen echter van mening over de vraag of en in hoeverre dans en drama in onze gereformeerde erediensten een plek zal mogen hebben’. Het ene deel zegt: drama en dans verdragen zich niet met het gereformeerde karakter, het andere ziet geen onoverkomelijke

bezwaren en pleit ervoor het aan de vrijheid van de plaatselijke kerken over te laten.

Het laat zich raden dat deze verschillen ook tijdens de synodebespreking aan bod komen. Daarbij valt op dat de aangedragen oplossingen alle kanten uitwaaijden. Moet de synode eigenlijk wel een uitspraak doen? Wat is erop tegen als de synode drama en dans gewoon afwijzen omdat er geen overtuigende Bijbelse onderbouwing voor is? Moet niet veel meer aandacht worden besteed aan de achterliggende cultuurverschuiving waarvan dans en drama slechts uitingen zijn, namelijk de overgang naar een beeld- en belevingscultuur.

tegenbeweging

In zijn advies aan de synode was de nieuwe Apeldoornse hoogleraar Maarten Kater kritisch over dat laatste. Volgens hem wordt er juist een tegenbeweging zichtbaar die weg wil bij de kritiekloze westerse omarming van de beeld- en belevingscultuur.

Net nu dat gebeurt, moet de kerk volgens hem niet zo dwaas zijn achter die ontwikkeling aan te jagen. ‘Laat onze woordcultuur dan maar een anticultuur zijn. Onze jongeren horen liever gewoon een goed verhaal.’

Wat Kater betreft komt er een ver-

volgstudie, vooral om de kwestie theologisch goed te doordenken. ‘Maar neem nu geen beslissingen op grond van hoe we elkaar napraten over de beeldcultuur.’

De synode nam geen besluit. Dat volgt later deze week, of in januari. <

BREDER ONDERZOEK PSALMEN

De christelijk-gereformeerden zetten hun onderzoek naar de ‘zingbaarheid van de Psalmen’ voort, maar de opzet ervan wordt breder. De afgelopen jaren onderzocht het deputaatschap Eredienst hoe met name jongeren zich de inhoud van de Psalmen geestelijk eigen kunnen maken, let wel, ‘als ze gezongen worden in de bekende berijmingen (van 1773 en 1968) op de gebruikelijke (Geneefse) melodieën’. De synode oordeelde dat juist die jongeren in het onderzoek te veel buiten beeld bleven, en dus kregen de deputaten een vervolgoopdracht

om gericht jongeren op te zoeken en ‘hen actief te betrekken bij de bezinning’. Tegelijk moet die bezinning breder: de deputaten moeten de huidige jeugd- en muziekcultuur in ogenschouw nemen. En een overzicht geven van ‘de bruikbaarheid van de psalmen op de gebruikelijke melodieën én andere initiatieven ter bevordering van het zingen van de psalmen’. Andere initiatieven zijn er inmiddels volop. Te denken valt aan Psalmen voor Nu of aan het onder christelijk-gereformeerden bekende project De Nieuwe Psalmberijming.

GERHARD WILTS nd.nl/buitenland

Crisissfeer bij Democraten na dreun kiezers VS

► WASHINGTON

Na het verlies van de presidentsverkiezingen verkeren de Amerikaanse Democraten in crisis. Volgende week woensdag kiezen zij een nieuwe leider. 'Het antwoord luidt stevast: nog linkser worden.'

Het broeit in de partijgelederen, twee weken na de hard aangekomen nederlaag. Op 8 november werd niet alleen de slag om het Witte Huis verloren, ook in de beide Kamers van het Amerikaanse parlement en in tal van staten moesten de Democraten zware klappen incasseren. In 24 staten hebben de Republikeinen het volledig voor het zeggen: zij hebben zowel de beide Kamers als de gouverneurspost in handen. In 33 staten staat een Republikein aan het roer; bij het aantreden van Barack Obama in 2008 waren dat er slechts negen.

Leiders van progressief-links zochten tijdens een driedaagse in Washington naar een oplossing. Het enige waarover overeenstemming is bereikt, meldt *Politico*, is de aankondiging van een 'loopgravenoorlog' tegen Trump, in zijn eerste honderd dagen als president. Het was een privébijeenkomst van progressieve *big money people* met *darlings of the left* als Nancy Pelosi (leider van de Democraten in het Huis van Afgevaardigden), de liberale juriste Elizabeth Warren en Keith Ellison, de eerste moslimafgevaardigde in het Amerikaanse Congres.

De oude garde zal moeten vechten voor zijn leven, voorspelt Ronald Radosh, auteur van *Divided They Fell*, een boek over de neergang van de Democraten in de jaren zeventig en tachtig. 'Bijna elke keer dat de Democratische Partij met een crisis te maken kreeg, was het antwoord hetzelfde: schuif op naar links. Maar dit keer dreigen ze over de rand te kieperen.'

Dat Radosh het bij het juiste eind kan hebben, blijkt uit het tv-optreden van de Democraat Tim Ryan uit Ohio, die maandag bij FoxNews de noodklok luidde. Ryan (43) neemt de handschoen op tegen de 76-jarige Pelosi in het gevecht om de leiding van de partij. 'De Democratische Partij speelt met vuur en het huis brandt af. Daar-

om laat ik het brandalarm afgaan door Pelosi uit te dagen.' Hij wil vernieuwing van de partij, naar een 'Democratic Party 2.0', die weer een verbinding weet te leggen met de Amerikaanse middenklasse, de 'harde werkers die een douche nemen ná gedane arbeid'.

'Het is tijd voor verandering', concludeert Ryan na de 'aardbeving van het midwesten van Amerika' op 8 november. 'Hoeveel zetels moeten we nog verliezen, voordat we inzien niet langer een nationale partij te zijn? De toekomst van onze partij staat op het spel. We kunnen ons het verlies van Ohio, Wisconsin, Michigan en Minnesota niet permitteren', aldus Ryan. Zolang de Democraten in staat van ontkenning blijven vastzitten, heeft de partij geen toekomst, meent hij. Zijn bezwaar lichtte hij verder toe in de *Washington Post*: 'Het punt is dat de top praat tegen doelgroepen – de homogemeenschap, de arbeiders – maar dat werkt niet. Dan ben je niet langer een nationale partij. Komt er geen omslag, dan vervallen we tot een regionale partij, een permanente minderheidsgroep. Dat is ongezond voor de Amerikaanse democratie.'

nieuw geluid

De Democraten moeten op zoek naar een nieuwe boodschap, stelt politiek partijstrateeg Chris Kofinis. 'We hebben niet slechts een verkiezing verloren, het was een nationale draai-omde-oren', zo fileerde hij de uitslag bij persbureau Reuters. 'Onze boodschap, onze partijstructuur ligt aan diggelen. We hebben het jaren niet willen inzien, we hadden immers het Witte Huis in handen.'

Andere Democratische trendwatches wijten de nederlaag aan de overmatige aandacht voor minderheden en jongeren ten koste van de (blanke) werkende klasse, aan het streven om nationale verkiezingen te winnen en geen energie te steken in lokale campagnes. 'Een gevecht om een senaatszetel was niet zo sexy als de presidentspost', verklaarde Mark Schauer, die in Michigan zijn zetel verloor. Het roer moet om. <

EU

PETER GIESEN / VK nd.nl/buitenland BEELD AP / THIBAUT CAMUS

Fillon: rechts, preside

...Tegen de verwachting in komt hij bovendien als het rechtse alternatief voor Marine Le Pen: François Fillon.

...Een kasteelheer met zelfspot en antipopulist.

► PARIJS

Een heer van stand versloeg de la-waaimaker uit Parijs. François Fillon wordt hoogstwaarschijnlijk de rechtse kandidaat voor de presidentsverkiezingen in Frankrijk, terwijl Nicolas Sarkozy zondag roemloos werd uitgeschakeld in de eerste ronde van de voorverkiezingen van de Republikeinen.

Als geen ander belichaamt ex-premier Fillon (62) het kiezersvolk van rechts, schreef *Libération*. 'De welkenkende bourgeoisie' wil een kandidaat 'die niet uit een vingerkommetje drinkt, niet hertrouwt met een topmodel en geen reeks dubieuze juridische zaakjes achter zich aansleept'. Iemand die tegen een lastige burger niet zegt 'rot op, arme klootzak', zoals Sarkozy ooit deed, maar 'wilt u uit de weg gaan, mijn beste man?'

Fillon haalde 44,1 procent van de stemmen, de gedoodverfde favoriet Alain Juppé 28,5 procent en Sarkozy een schamele 20,6 procent. Komende zondag vechten Fillon en Juppé de tweede ronde uit, maar de rechtse kandidatuur kan Fillon nauwelijks meer ontgaan. Hij heeft al een ruime voorsprong, terwijl de meeste kiezers van Sarkozy de voorkeur zullen geven aan de rechtse Fillon boven de gematigde Juppé.

De winst van Fillon is de keuze voor een politieke lijn, rechts en liberaal, tegen de middenkoers van Alain Juppé. Maar het is ook een keuze voor een politieke stijl, conservatief en presidentieel, tegen de demagogie en het populisme van Nicolas Sarkozy.

snelle opmars

De snelle opmars van Fillon is nauwelijks te bevatten. Drie weken geleden stond hij in de peilingen nog op 10 procent. Toen scoorde Sarkozy rond de 30 procent, Juppé tussen de 35 en 40 procent. Maar wie een meeting van Juppé bijwoonde, zag meteen de kwetsbaarheid van een bekwaame technocraat die geen waarlijk enthousiasme wist te wekken. Ach-

François Fillon viert zijn overwinning in de voorverkiezingen.

teraf is duidelijk dat Juppé zo hoog stond in de peilingen omdat veel rechtse kiezers geen zin hadden in een terugkeer van Sarkozy. Zodra Fillon in de polls begon te stijgen, ontwikkelde hij zich razendsnel tot een geloofwaardig alternatief voor Juppé. De drie televisiedebatten tussen de Republikeinse kandidaten speelden daarbij een belangrijke rol. De soevereine Fillon kwam beter over dan de flegmatieke Juppé, die

zich vooral op de vlakte hield om zijn voorsprong niet in gevaar te brengen. Fillon bood een ideale middenweg tussen Juppé en Sarkozy, zei opiniepeiler Jérôme Fourquet. 'Hij heeft de presidentiële uitstraling van Juppé en het radicale programma van Sarkozy', aldus Fourquet. Terwijl Juppé een tolerante houding ten opzichte van de islam predikte, schreef Fillon zijn boek *Vaincre le totalitarisme islamique* ('Overwin het islamitisch totali-

BLOGS EN BLADEN

GERHARD WILTS nd.nl/buitenland

■ FOTO'S DIE DE GESCHIEDENIS VERANDERDEN

Eigenlijk is de opsomming van de 'meest invloedrijke foto's ooit', die *Time* deze week presenteert, merkwaardig. Natuurlijk staat de foto erin van het verdronken jongetje Alan Kurdi (3), die was angespoeld op de Turkse kust na een mislukte oversteek naar het Griekse eiland Kos. De foto schokte Europa en leidde ertoe dat de deuren opengingen voor Syrische vluchtelingen. Maar wie weet nog hoe de eerste foto over sterfende aan aids eruitzag? Of hoe de honger in Somalië in beeld kwam? Toch zijn het foto's waar naar je blijft kijken en die tot nadenken stemmen. Bij de klappen die Garth in 1982 uitdeelde aan zijn echtgenote Lisa in de badkamer, was een fotograaf aanwezig. Met een paar sluiterklikken haalde Donna Ferrato huiselijk geweld uit de schaduw, maar geen blad durfde destijds de foto's te publiceren. Ferrato deed het uiteindelijk – na negen jaar! – zelf door een boek te schrijven, *Living with the enemy*, en haar foto erbij te plaatsen. Drie jaar later nam het

Amerikaanse parlement een wet aan die straffen oplegde aan plegers van huiselijk geweld. 'Dankzij Ferrato werd een private tragedie een publieke zaak', concludeert *Time*.

■ GODSDIENST DIE EEN WERELD KNECHTTE

'Waarom sluit Europa de ogen voor de dreiging van de islam?', vraagt oud-diplomaat Zvi Mazel zich af in *The Jerusalem Report*. De geschiedenis van islamitische bezetting en veroveringszucht in het Midden-Oosten en Noord-Afrika laat een 'dodelijke erfenis van geweld, chaos en achter-

uitgang' zien. Deze gebieden zuchten nog steeds onder een 'onderdrukkende, onwettige en oneerlijke Arabisch-islamitische bezetting'. Mazel constateert dat de Arabische islam nergens in de geschiedenis ruimte gaf aan etnische of religieuze minderheden. Het lot van Koerden, kopten en berbers blijft vrijwel buiten het zicht van de wereldmedia. Tot nog toe zijn alleen Joden en Zuid-Sudanezen erin geslaagd zich te onttrekken aan de Arabische greep. Maar kijk eens – zo zegt Mazel – hoe westerse denkers proberen vast te houden aan de gedachte dat met de islam een 'vreedzame coëxistentie' is te bereiken. 'De Arabische machts-honger en islamisering worden in het Westen niet onderzocht, omdat zulk onderzoek tot onwelkome conclusies kan leiden die haaks staan op wenselijke voorkeuren van academische kringen en media.' Uiteindelijk is niet Israël de wortel van het probleem, stelt Mazel, maar de Arabisch-islamitische bezetting die overal leidt 'tot complete verwoesting zonder enig uitzicht op hoop'.

ANP-RTR

Turkse wet huwelijk met kind uitgesteld

► ANKARA

De omstreden Turkse wet voor minderjarige huwelijken wordt voorlopig ingetrokken. In het voorstel van de regeringspartij AKP stond dat de dader van seksueel misbruik van een minderjarige in een aantal gevallen niet wordt vervolgd als hij met zijn slachtoffer trouwt. Het misbruik zou zonder dwang en geweld gebeurd moeten zijn en gold alleen voor zaken voor 16 november van dit jaar. Over het wetsvoorstel zou dinsdag in het parlement worden gestemd. De oppositie en diverse mensenrechtenorganisaties waren fel gekant tegen de wet. <

ntieel en wars van demagogie

FRANÇOIS FILLON

- 1954 geboren in Le Mans als zoon van een notaris en een historica.
- 1977 studeert af als jurist aan de universiteit Paris Descartes.
- 1981-2007 afwisselend afgevaardigde van de Sarthe en minister, onder meer van hoger onderwijs en sociale zaken.
- 2007-2012 premier onder Nicolas Sarkozy.
- 2012- afgevaardigde van Parijs.

WAT FILLON WIL

- **IMMIGRATIE EN IDENTITEIT**
Fillon staat een streng beleid voor. Hij wil quota voor immigratie en gezinshereniging bemoeilijken.
- **ECONOMIE**
Fillon wil verworven rechten aanpakken. Hij wil 500.000 banen van ambtenaren schrappen, de 35-urige werkweek afschaffen en de wettelijke pensioenleeftijd verhogen van 62 naar 65 jaar. Belastingen en premies gaan omlaag.
- **EUROPA**
Europa moet de soevereiniteit van de lidstaten respecteren. Anderszins is hij voor meer coördinatie: een aparte 'regering' voor de eurozone, betere grensbewaking en een versterking van de Europese defensie. Fillon is ook voorstander van samenwerking met Putin, onder meer om ISIS te verslaan.

beloofde. Uitvoering van dit programma staat garant voor maandenlange sociale onrust, demonstraties en stakingen, maar Fillon zegt vastbesloten te zijn deze strijd uit te vechten, net als Margaret Thatcher in de jaren tachtig deed. In andere landen is deze liberale receptuur al veel eerder toegepast. Daardoor draaien hun economieën doorgaans beter dan de Franse, maar inmiddels zijn ook de nadelige gevolgen voor de sociale cohesie duidelijk geworden. Zo krijgt Frankrijk straks wellicht een liberale president op een moment dat andere westerse landen juist hun vraagtekens zetten bij de liberale orthodoxie.

bourgeoisie

Als Fillon het presidentschap wil overnemen, zal hij op 7 mei 2007 waarschijnlijk moeten afrekenen met Marine Le Pen, ervan uitgaande dat de linkse kandidaten in de eerste ronde worden uitgeschakeld, verzwakt door vijf jaar Hollande en onderlinge verdeeldheid.

Fillon moet dan niet alleen het rechtse electoraat, maar een meerderheid van alle Fransen overtuigen. Zal de kandidaat van de keurige bourgeoisie een brug kunnen slaan naar lageropgeleiden en de kiezers van (centrum-)links?

Het Front National heeft de zwakke punten van Fillon al ontdekt. Hij is vijf jaar premier geweest onder Sarkozy en belichaamt daarmee voor het FN 'de elite'. Bovendien zal zijn economische programma verworven rechten aantasten. 'Fillon wil 500.000 banen van ambtenaren schrappen. Hij wil de vernietiging van de publieke dienstverlening en daarmee van de staat', zei Florian Philippot, de 'tweede man' van het FN. Zo tekent zich een strijd af tussen Fillon, die Frankrijk de tucht van de markt wil opleggen, en Le Pen, die de Fransen juist daartegen wil beschermen. Volgens een peiling uit september zou Fillon in de tweede ronde tegen Le Pen 61 procent halen. De verrassende winst van Fillon bij de voorverkiezingen toont echter dat peilingen weinig zeggen, zeker niet als ze ruim voor de verkiezingen worden gehouden. Een kandidaat die de juiste toon treft, kan een dynamiek ontketen die alle polls logenstrakt. <

tarisme'). Maar zijn toon was veel minder populistisch dan die van Sarkozy. 'Hij gedraagt zich als een president en dat is voor rechtse kiezers heel belangrijk', zei Fourquet.

raceauto's
'Rustig rechts', omschreef *Le Figaro* het electoraat van Fillon. Katholiek, conservatief, uit de provincie. Keurige mensen die niets moeten hebben van de luidruchtige Parijzenaar

Sarkozy, meer Louis de Funès dan Charles de Gaulle. Fillon is de antipopulist. Hij bewoont een kasteel in zijn geboortestreek, de Sarthe, in de buurt van Le Mans. Hij is anglofiel, getrouwd met een vrouw uit Wales en mag graag wedstrijden rijden in klassieke raceauto's. Hij verloor zijn zege met die van Jacky Ickx in de 24 uur van Le Mans in 1969; als laatste gestart, als eerste geëindigd. De wraak op Sarkozy, die

zijn premier Fillon ooit geringschattend aanduidde als 'een medewerker', is zoet. Fillon is een wat stijve man met weinig charisma. 'Droopy', wordt hij door zijn tegenstanders genoemd, naar de neerslachtige tekenfilmhond. Of 'Mr. Nobody'. Toch is hij geestig en beschikt hij over een eigenschap die zeldzaam is in de hoogste Franse kringen: zelfspot. Fillon is sociaal conservatief en eco-

nomisch liberaal. Een degelijke katholiek, die destijds tegen het homoseksueel was. Hij heeft gezegd 'het huwelijk voor allen' niet te willen terugdraaien. Wel wil hij adoptie door homoseksuelen onmogelijk maken. In economisch opzicht wil hij zich ontpoppen als de Franse Thatcher, die de economie liberaliseert, het staatsapparaat afslankt en de macht van de vakbonden breekt – overigens een breuk die Sarkozy in 2007 ook al

EYMEKE VERHOEVEN nd.nl/buitenland BEELD AP / ROB GRABOWSKI

'Presidentskandidaat' Kanye West blaast tour af

► LOS ANGELES

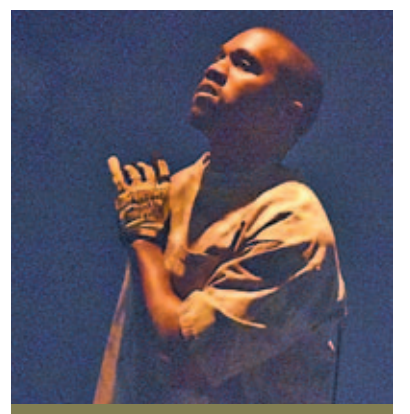
Kanye West, de Amerikaanse rapper die in 2020 een gooi naar het presidentschap wil doen, is opgenomen in het ziekenhuis. Hij heeft de resterende optredens van zijn tour afgezegd.

De naar buiten gebrachte reden voor de ziekenhuisopname is oververmoeidheid. Volgens een woordvoerder van de artiest en mode-ontwerper is de opname vrijwillig, al beweren bronnen dat Kanye West geboeid afgevoerd is na een psychische inzinking. Enkele uren voor de ziekenhuisopname werd bekendge-

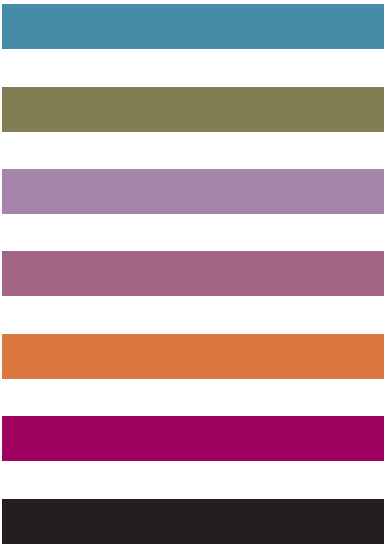
maakt dat hij de ruim twintig resterende concerten van zijn 'Saint Pablo' tour annuleert. De reeds verkochte kaartjes worden terugbetaald. Vorige maand onderbrak West per direct een optreden in New York. Tijdens de desbetreffende show kreeg hij te horen dat zijn vrouw, Kim Kardashian West, het slachtoffer was geworden van een roofoverval in een hotel te Parijs. Na enkele dagen pakte Kanye West zijn tour weer op, maar niet altijd tot tevredenheid van het publiek. De zanger werd vorige week uitgejouwd toen hij geen nummers ten gehore bracht, maar een lang po-

litiek betoog voor Donald Trump. Hij bewondert de communicatiestijl van de *president-elect*. Eerder gaf Kanye West te kennen dat hij bij de volgende verkiezingen, in 2020, het presidentschap ambieert. Tijdens een ander optreden, dat voortijdig werd afgebroken, haalde hij flink uit naar zijn collega's Beyoncé en Jay Z en Facebook-directeur Mark Zuckerberg. Dat laatste deed hij ook tijdens een interview bij de talkshow van Ellen DeGeneres, dat beziel maar verward overkwam. Kanye West heeft een druk jaar achter de rug. Hij maakte een album, trad

veel op, lanceerde in samenwerking met Adidas sportschoenen en bracht twee modecollecties uit. De titel van het bij de tour behorende album, *The Life of Pablo*, verwijst naar de apostel Paulus. 'De meest krachtige boodschapper van de eerste eeuw', volgens Kanye. De rapper refereerde al vroeg in zijn carrière aan het christelijk geloof: op zijn debuutalbum uit 2004 staat bijvoorbeeld het nummer *Jesus Walks*. Ook op dit nieuwe album zijn liederen te vinden die als gospel aangemerkt kunnen worden. Anderszins lijkt zijn zelf toebedeelde bijnaam Yeezus juist godslasterend. <

Kanye West

NL

Grensburgemeesters demonstreren tegen tol

‘Voor de regio, tegen de tol.’ Met die slogan hebben zes burgemeesters uit de Nederlands-Duitse grensstreek dinsdag geprotesteerd tegen de tolplannen van de Duitse politiek die Nederlandse automobilisten geld kunnen gaan kosten. Hun protest vond plaats op een viaduct over de A1, bij de grensovergang ter hoogte van De Lutte. <

1,8 miljoen euro aan claims om Merwedebrug

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft inmiddels vijf claims voor schadevergoeding ontvangen in verband met de problemen met de Merwedebrug. Het gaat om een bedrag van ongeveer 1,8 miljoen euro, heeft minister Melanie Schultz aan de Kamer laten weten. <

BEELD ANP

Kamer wil onderzoek aanschaf kruisraketten

De Tweede Kamer wil een onderzoek naar de aanschaf van kruisraketten. Die zouden moeten worden geplaatst op de nieuwe fregatten van de marine. Een meerderheid steunde dinsdag een voorstel van die strekking van Raymond de Roon van de PVV. Het ministerie van Defensie wil samen met België vier nieuwe fregatten aanschaffen. Die moeten de huidige M-fregatten vervangen. <

Rapport gaswinning Emmen onder de loep

Minister Henk Kamp van Economische Zaken gaat een onafhankelijke commissie vragen een omstrede onderzoeksrapport over aardbevingen in Drenthe als gevolg van gaswinning tegen het licht te houden. De onderzoekers, die waren ingehuurd door gasveldexploitant NAM, concludeerden dat de lichte aardbevingen die Emmen en omstreken troffen geen schade hebben veroorzaakt. Volgens deskundigen hebben ze broddelwerk afgeleverd. <

Aantal mensen met soa’s toegenomen

Het aantal mensen dat positief getest is op een seksueel overdraagbare aandoening (soa), is dit jaar gestegen. Bij alle soorten soa’s is sprake van een toename, met uitzondering van hiv. Het percentage mensen bij wie daadwerkelijk een soa is gevonden, klom van 16,7 procent in 2015 naar 18,2 procent dit jaar. <

Passageproces: viermaal levenslang geëist

In het hoger beroep van het liquidatieproces Passage hebben de aanklagers Frits Posthumus en Cynthia de Jong dinsdag tegen vier van de tien verdachten levenslange gevangenisstraffen geëist. De andere zes verdachten hoorden straffen tot veertien jaar cel tegen zich eisen. Onder de verdachten tegen wie levenslang is geëist, is hoofdverdachte Dino S. Megaproces Passage draait om zeven onderwereldmoorden in de periode tussen 1993 en 2006. <

Politie onderzoekt mishandeling in moskee

De politie doet onderzoek naar een mishandeling van een bejaarde gebedsoproeper in de Al Ummah Moskee in het Amsterdamse stadsdeel Nieuw-West. Van het incident gaat een filmpje rond waarop is te zien dat de man na een woordenwisseling hardhandig tegen de grond wordt geduwd. De dader zou de broer zijn van de imam. Aanleiding voor de onrust in de moskee is de wisseling van het moskeebestuur, eerder dit jaar. <

Eindhoven Airport korte tijd ontruimd

Eindhoven Airport is dinsdag aan het eind van de ochtend op last van de Koninklijke Marechaussee korte tijd ontruimd geweest na de vondst van een onbeheerde koffer. In afwachting van de komst van een explosievenhond moest iedereen naar buiten. Het ging volgens een woordvoerder van de marechaussee om een standaardprocedure. De luchthaven werd vrijgegeven nadat onderzoek had aangetoond dat er geen gevaarlijke stoffen in de koffer zaten. <

BEELD ANP

Pedoseksueel uit Veenendaal: cel en tbs

Jan H. uit Veenendaal moet anderhalf jaar de cel in en krijgt tbs met voorwaarden opgelegd, omdat hij opnieuw is betrapt op het downloaden en verspreiden van kinderporno. Ook moet hij een voorwaardelijke celstraf van een jaar die hij eerder al kreeg nu alsnog uitzitten. Dat heeft de rechter in Utrecht dinsdag besloten. Tegen de man was 2,5 jaar cel en tbs geëist. <

EU

Hereniging van Cyprus voorlopig mislukt

De hereniging van Cyprus is vooralsnog mislukt. De onderhandelingen waren na een week pauze in Zwitserland hervat, maar beide partijen zijn er volgens de Verenigde Naties niet uitgekomen. Nikos Anastasiades en Mustafa Akinci, de leiders van de Griekse en de Turkse Cyprioten, hebben twee dagen achter gesloten deuren onderhandeld in het Zwitserse oord Mont Pèlerin. <

BEELD AP

Vrouw vast na valse verklaring aanslag Parijs

Een 24-jarige vrouw is veroordeeld tot een gevangenisstraf van een jaar omdat ze zich voordeed als slachtoffer van de aanslagen vorig jaar in Parijs. Dat melden Franse media. Ze kwam een maand na de aanslagen met haar arm in het verband bij een politiebureau in de Franse hoofdstad en zei dat ze gewond was geraakt bij de bar Le Carillon. Haar verhaal bleek echter niet te kloppen. <

Clinton vervolgen hoeft van Trump niet meer

Donald Trump ziet ervan af verder onderzoek te laten doen naar de Clinton-stichting of het omstrede gebruik van een particuliere e-mailserver door Hillary Clinton. Dat heeft zijn voormalige campagneleidster Kellyanne Conway dinsdag gezegd in het veelbekeken programma *Morning Joe* van MSNBC. Met zijn besluit wijkt Trump af van een van de grote beloften uit zijn campagne. <

Mogelijk chemische wapens gebruikt Aleppo

Bij een luchtaanval in Oost-Aleppo zou dinsdag chloor zijn gebruikt als wapen. Helikopters zouden vaten met de chemische substantie gedropt hebben in de wijken al-Qatari en Dahrat Awad, sommige mensen zouden daardoor ademhalingsproblemen hebben. Dat meldt het Syrische Observatorium voor de Mensenrechten. Volgens de monitoringsinstantie zouden zeker vier vaatbommen het gebied in Aleppo hebben getroffen. Medische bronnen hebben bevestigd dat het om chloor gaat. <

Ook levenslange straf Morsi geschrapt

Het Egyptische Hof van Cassatie heeft dinsdag de levenslange gevangenisstraf van de afgezette president Mohamed Morsi geschrapt. De zaak, waarin Morsi werd beschuldigd van spionage voor de Palestijnse groep Hamas, moet over worden gedaan. Vorige week schrapte het hof al een doodvonnis dat tegen Morsi was uitgesproken in een andere zaak. <

VS verscherpen reisadvies naar Europa

Amerikanen die zich tijdens de komende feestdagen in Europa bevinden, moeten extra voorzichtig zijn. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een zogenoemd ‘travel alert’ uitgegeven omdat er in de komende periode een verhoogd risico op terreuraanslagen is. <

Opnieuw aardbeving in Nieuw-Zeeland

Opnieuw is Nieuw-Zeeland opgeschrikt door een aardbeving. Ditmaal had de aardbeving een kracht van 6.3. Het epicentrum lag vlak bij de kust van het noordelijke eiland, 138 kilometer van de plaats Palmerston North. De aardbeving vond dinsdag (lokale tijd) plaats op een diepte van 37 kilometer, ruim een week nadat een krachtige aardbeving van 7.8 bij de plaats Christchurch aan twee mensen het leven gekost. <

BEELD AP

‘Topoverleg over Griekenland in Berlijn’

Ministers van Financiën uit de grootste eurolanden en vertegenwoordigers van het IMF, de Europese Commissie en de ECB praten vrijdag in Berlijn over de verdere invulling van de hulp aan Griekenland. Dat meldde de Duitse krant *Süddeutsche Zeitung* dinsdagavond. Het topoverleg van eurogroepvoorzitter Jeroen Dijsselbloem met zijn collega's uit Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje zou vooral gaan over de rol van het IMF. <

Brussel: tweede kans falende ondernemer

Ondernemers moeten hun bedrijf gemakkelijker kunnen redden van de ondergang. Gaat het toch mis, dan moet hun een tweede kans worden gegund, vindt de Europese Commissie. De commissie presenteerde dinsdag nieuwe voorstellen om de faillissementswetgeving in de EU gelijk te trekken. De richtlijn moet vooral tijdsige herstructurering van een bedrijf in de problemen mogelijk maken, zodat ‘banen kunnen worden gered’, aldus vicevoorzitter Timmermans. <

Volkswagen grijpt in bij hoofdmerk

Het Duitse autoconcern Volkswagen gaat hard ingrijpen bij zijn belangrijkste merk om de winstgevendheid te verbeteren en marktaandeel te winnen in de nasleep van het dieselschandaal. Daarbij opent Volkswagen een offensief op de Amerikaanse markt met een groot aantal nieuwe modellen en elektrisch aangedreven voertuigen. <

Lufthansa schrapt honderden vluchten

Een chaos dreigt woensdag in de Duitse luchtvaart. Lufthansa schrapt 876 van de in totaal drieduizend vluchten in verband met een pilotenstaking. Zowel vluchten binnen Europa als naar verre bestemmingen worden door de acties geraakt. Het conflict tussen Lufthansa en de pilotenvakbond Vereinigung Cockpit (VC) sleept zich al meer dan twee jaar voort. <

BEELD AP

Lobbywerk banken is miljoenenbusiness

De grote Nederlandse banken zijn niet heel transparant over hun lobbyactiviteiten, ondanks dat er in die business vele miljoenen euro's omgaan. Dat staat in een rapport van de Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen. De organisatie spreekt daarbij van een ‘maatschappelijk en structureel probleem’. <

Brussel geeft te weinig uit aan klimaatbeleid

Brussel moet een serieus tandje bijzetten als het een op de vijf euro wil uitgeven aan maatregelen tegen klimaatverandering. Het doel om tussen 2014 en 2020 twintig procent van de Europese begroting te besteden aan klimaatbeleid dreigt niet te worden gehaald, waarschuwt de Europese Rekenkamer. Die adviseert om de komende vier jaar de uitgaven aan klimaatbeleid op te schroeven tot 22 procent van de EU-begroting. <

Na twaalf maanden al hypotheek voor zzp’er

Vanaf 1 december wordt het voor zzp’ers eenvoudiger om een hypotheek met Nationale Hypotheek Garantie (NHG) af te sluiten. Waar deze groep voorheen ten minste drie jaar actief moest zijn als zelfstandige, is deze termijn bij een aantal hypotheekverstrekkers verkort tot twaalf maanden. Het fonds dat verantwoordelijk is voor de NHG vindt dat iedereen evenveel mogelijkheden moet hebben voor een verantwoorde financiering van de eigen woning. <

Putin tekent nieuwe strengere dopingwet

Rusland gaat ook trainers en artsen bestraffen als blijkt dat zij atleten hebben aangeraden verboden middelen te gebruiken. President Vladimir Putin zette dinsdag zijn handtekening onder een nieuwe wet die potentiële gebruikers van doping moet afschrikken. Trainers en artsen van op doping betrapte atleten risiceren een celstraf van een jaar en een boete van 4400 euro. <

- Goedkope (2 euro) praat -

...DIÉDERIK HEEFT
ONZE MOOIE PARTIJ
ER IN GETROKKEN..!

WIM DE BRUIN • christelijk-gereformeerd predikant in Zutphen nd.nl/opinie

DE GIFTIGE KRACHT VAN WOORDEN

... Er is maar één manier om de PVV-stemmers serieus te nemen, en dat is door hen tegen te spreken.

In de mooie jaren negentig – mijn tienerjaren – las ik vrijwel elke maand het blad *Sta Vast* (nu *Sta-pal*), de maandelijkse periodiek van het Oud-StrijdersLegioen (OSL). Mijn opa was abonnee. Het was een blad waarin stevast dingen benoemd werden, zoals het feit dat er in onze gevangenissen veel meer Marokkanen en Turken zaten dan autochtonen. Het failliet van de multiculturele samenleving werd breed uitgemeten en alles ter linkerzijde van de CDA was verdacht. Ik las dat gretig en was zo rond mijn zestiende verjaardag veranderd in een boze burger. Aan tafel debiteerde ik wijsheden als: 'Marokkanen zijn allemaal crimineel' en 'Turken zijn lui'. En met mijn toen al sociaal bewogen zus had ik hoogoplopende discussies, die van haar kant meestal eindigden in een schreeuwend: 'Je moet je naaste liefhebben als jezelf!' en van mijn kant met een even hard

schreeuwend: 'Ze moeten allemaal het land uit!' Ik was niet racistisch; de Turken en Marokkanen verpestten het voor zichzelf met hun gedrag.

dammen

Als ik nu terugdenk, kan ik geen enkele reden bedenken waarom ik boos was. De enige keer dat ik Turken en Marokkanen ontmoet had, was op een schoolcompetitie bij het allerm minst geweldadige spelletje dammen. En de enige keer dat ik op straat ben afgeranseld, was dat door twee roomblanke katholieke jongens, die ik eerst de huid had volgescholden. Mijn vader had een goede baan bij de semioverheid en we hoorden zeker niet bij de verliezers van de globalisering. Verder zat ik op het vwo en lag de wereld voor me open. Waarom was ik dan zo boos? Ik kan maar één reden bedenken. Ik was boos gemaakt. Door wat ik las. Door mensen die schreven dat de overheid alle problemen die buitenlanders veroorzaakten, negeerde. Het was het soort boosheid dat groeit

naarmate je vaker hoort dat de politiek niks doet met de zorgen van gewone (lees: blanke) burgers en ondertussen de multiculti's vertroelt.

De reële problemen die er in sommige grote steden waren, vielen compleet buiten mijn leefwereld. Ik

De boosheid die we nu in de samenleving zien, is voor een groot deel opgeklopt.

was nog nooit in een grote stad geweest. Maar toch was ik boos. En racistisch. Sinds de overwinning van Trump wordt in een wilde paniek van alle kanten (politiek en pers) geroepen dat we meer moeten luisteren naar de stem van de 'gewone man', dat we

de opvattingen van de 'boze burgers' in de media meer ruimte moeten geven. Dat lijkt mij een bijzonder slecht idee. De boosheid die we momenteel in de samenleving vinden, is voor een groot deel een opgeklopte boosheid – opgeklopt door boze woorden van boze politici en boze weblogs. Wat we op dit moment zien, is de kracht van woorden. Woorden, mits goed gekozen en vaak genoeg herhaald, scheppen een eigen werkelijkheid. En rechts is daar veel bedrevener in dan links.

latent racisme

Nu benoemen de nieuwe nationale volkssport is geworden, zou ik graag één ding benoemen. Nederland is in een jaar of vijftien van een progressief land een racistisch land geworden. Niet door de economische crisis, de globalisering of sociale onrust in gekleurde wijken. Maar door de kracht van woorden die een latent racisme naar boven hebben gehaald. Dat racisme vreet zich een weg naar buiten via Facebook en heeft zijn

institutionele gezicht gekregen in de persoon van Geert Wilders. Er is maar één manier waarop we de PVV-stemmers serieus kunnen nemen, en dat is door hen tegen te spreken en het racisme te benoemen. Bevindelijk-christelijk gesproken: je helpt een zondaar alleen door hem aan zijn zonde te ontdekken en niet door allerlei verzachtende omstandigheden te zoeken.

eigen verantwoordelijkheid

Wat dat betreft, zijn de huidige frames die gebruikt worden om de PVV-stemmers aan te duiden – zoals 'bezorgde burgers', 'boze burgers' en 'de gewone man' – buitengewoon ongelukkig. Ze verbloemen het persoonlijke kwaad en ieders persoonlijke verantwoordelijkheid voor zijn of haar PVV-stem. Want hoe groot je persoonlijke problemen ook zijn, ze kunnen nooit een reden vormen om op een partij als de PVV te stemmen. Daarvoor is een vluchtige blik op het verkiezingsprogramma van die partij voldoende. <

//opinie BEELD AP / GONG SUIREN

S VOOR IEDER SCHEPSEL

De reuzenpanda is een van de meest bedreigde diersoorten. Volgens het Amerikaanse Center for Biodiversity worden 1100 zoogdiersoorten, 200 vogelsoorten, 2000 vissoorten en 2000 amfibiesoorten met uitsterven bedreigd.

tie. Maar dat is geen normale hiërarchie; het is juist iets waar we onszelf van moeten bevrijden. Genesis 1 zegt dat de mens zal ‘heersen’ of ‘heerschappij voeren’ over de schepping. De ongelijkheid in die woorden kunnen we niet wegpoetsen. Heersen is geen dienen. Maar het staat wel in een hoofdstuk waarin de mens vegetariër is. De mens heeft een speciale positie en verantwoordelijkheid.

terughoudend
We leven niet meer in die ideale schepping. Dat maant tot bescheidenheid over onze rol. De wetgeving in het Oude Testament laat zien dat we goed moeten zorgen voor hetgeen ons is toevertrouwd: de akker, het vee en de wijngaard.

INGEZONDEN KLAAS ANDRINGA, WADDINXVEEN

Magere jaren

Ook na lezing van het artikel over het AOW-gat (ND 21 november) denk ik dat wij soms te makkelijk met ons geld omgaan. Wij kopen vaak veel dingen die wij achteraf niet nodig hebben. Wij hebben de vette jaren achter ons; nu komen de magere jaren en zullen wij langer moeten doorwerken en met minder dingen genoeg nemen. Maar kunnen wij dat? We denken te veel: de overheid betaalt wel, hier heb ik recht op. Wij gaan een tijd tegemoet waarin we zelf meer verantwoordelijkheid hebben en meer op lange termijn moeten denken, als het ons financieel tegen kan zitten. En de jongere generatie draait daar niet voor op. <

Daarbuiten past ons eerder terughoudendheid, prudent medegebruik en ontzag. We zijn nergens tot rentmeester over alles op aarde aangesteld. In het Oude Testament sluit God een verbond met al wat leeft. In Genesis 9 zegt God dat maar liefst zeven keer. De mens staat daarbuiten en dat was ook nodig, want de dieren waren bang voor de mens; de schepping had en heeft bescherming nodig. Ook het feit dat de schepping Gods lof zingt, laat zien dat niet altijd alles via de mens loopt. Dat zou ons erg van pas komen bij de discussies over biodiversiteit. Die moeten niet alleen gevoerd worden vanuit het nuttigheidsdenken. Daar lees ik in de Bijbel niets over. God heeft een verbond gesloten met al wat leeft en we

INGEZONDEN HANS SCHILDER, ARTS EN PSYCHODRAMATHERAPEUT, SINT NICOLAASGA

Mindfulness is rommel

Mindfulness is mooi, fijn en nuttig. En met wat passen en meten vast ook wel christelijk (ND 19 november). Maar het is rommel. Een relatie met het boeddhisme is niet verenigbaar met Gods naam en identiteit: geen andere goden. Het Eerste Testament is hiervan doordrenkt. Jezus trekt de lijn door: geen andere weg tot de Vader dan door mij. Professioneel therapeutisch draagt mindfulness niets bij. Het voegt niets toe aan wat al decennia in psychologie, psychiatrie en psychotherapie bekend is. Ervaringsgerichte technieken waaronder rollenspel, lichaamsgerichte methoden, ontspanningsoefeningen, gebed en

banjeren daar doorheen als we een diersoort van de aardbodem laten verdwijnen. Voor Jezus zijn arbeid begint, is hij in de woestijn tussen de wilde dieren (Marcus 1). Het Grieks gebruikt een vorm die te maken heeft met vriendschap. Jezus was er zoals je te midden van vrienden bent. Hij ging met ze om. Dat gaf Hem kennelijk een goede voorbereiding op zijn aardse loopbaan. Hij kon iets van de oorspronkelijke harmonie herstellen. ‘Trek heel de wereld rond en maak aan ieder schepsel het goede nieuws bekend’, zegt Jezus in Marcus 16. Het evangelie geldt voor de hele schepping. Dat is meer dan voldoende om een christen te motiveren iets zichtbaar te maken van hoe het bedoeld is. <

meditatie, soms in elkaar overlopend als een religieus, therapeutisch geborgen continuüm, zijn er veel. Heel veel. Dat in christelijke psychotherapie Jezus bij dit werk zelf aanwezig wil zijn, is een voorrecht. De link naar een boeddhistische bron is een klap in zijn gezicht. <

RECHTGEZET
▶ De limerick op de achterpagina van dinsdag 22 november was niet geschreven door Jan Leemhuis, maar door Sipco Hellinga. <

COLUMN

Corjan Matsinger is jongerenwerker, religieus trendwatcher, spreker, auteur en eigenaar van weblog Young & Holy. Hij schrijft op deze plaats maandelijks een column.

CORJAN MATSINGER nd.nl/columns

DAKLOZE TWINTIGERS

Ik kijk rond in het jongerencentrum. In kleine groepjes zijn de twintigers bezig met hun ‘twijfel-belijdenis’. De jongeren mogen echt alles opschrijven waarover ze fundamentele twijfels hebben. De lijst is lang, want hoe zit het met de schepping, met homoseksualiteit en met de verhouding tot andere religies? Een groot aantal van de aanwezige jongeren komt eigenlijk nooit (meer) in de zondagse diensten. Joost (22) vertelt me later op de avond: ‘Weet je, ik zit als het ware op de achterste kerkbank, maar in mijn hoofd ben ik eigenlijk allang vertrokken. Over een jaar of zo, dan ben ik hier niet meer.’

Laten we maar eerlijk zijn. De duffe orgelklanken of de overenthousiaste aanbiddingsleider weten deze groep jongeren niet te boeien. De antwoorden die door hun leiders worden gegeven, sluiten niet aan bij de vragen die diep van binnen leven.

jeugdwerkbubbel

Met deze ervaringen in het achterhoofd ging ik een paar weken geleden naar een studiedag op de Christelijke Hogeschool Ede. We waren met tientallen mensen uit de christelijke ‘jeugdwerkbubbel’ bij elkaar om kennis te nemen van de laatste onderzoeken die gedaan zijn in ons werkveld. Ik ging enthousiast naar de workshop van student Jorn, een twintiger, die is afgestudeerd bij het onlineplatform Lazarus. Hij deed onderzoek naar de verlangens en behoeften van jongvolwassen kerkverlaters, op zoek naar christelijke zingeving. De antwoorden waren geen wereldnieuws. Het draait om echte ontmoetingen, de invloed van rolmodellen, het bieden van uitdagingen, de kansen van de mystiek en het eerlijk kunnen zijn over je overtuigingen, twijfels en passies. Jorn raakte me met zijn verhaal over zijn eigen geloofsreis, over het christelijk geloof, yogalessen en de kracht van

Ik wil die jongeren niet zomaar terug in de kerk.

(pop)muziek in zijn leven. Hij sloot zijn presentatie af met een lied. Kippenvelmomentje voor mij. Helaas was dat moment maar kort, want de discussie die ontstond, ging – uiteraard – over de manier waarop de kerk deze jongeren toch aan zich kan binden. Hoe zorgen we ervoor dat Joost in de kerk blijft, al is het dan maar op de achterste bank van de kerk?

Tijdens de presentatie werd ik onrustig van binnen. Ik keek naar Jorn en zag een kerkverlater met lichtjes in zijn ogen en een heilig vuur in het hart. En toen ineens wist ik het: ik wil Jorn en al die anderen niet zomaar terug in de kerk! Mijn gedachten vlogen langs mijn boekenkast, naar de bovenste plank, waar *Onversneden Christendom* van C.S. Lewis staat. Lewis stelt:

‘Als een jonge man die altijd uit routine naar de kerk is gegaan, tot het eerlijke inzicht komt dat hij niet meer in de christelijke leer gelooft, en daarom dan niet meer gaat – even gesteld dat hij dit eerlijkheidshalve doet en niet alleen maar om zijn ouders te ergeren – dan zou hij wel eens dichter bij de geest van Christus kunnen zitten dan ooit tevoren.’

dingen die ertoe doen

Ik heb de woorden van Lewis gewogen en zwaar genoeg bevonden. Ik denk dat we jongens als Jorn (meer) de ruimte moeten geven om de kerk en geloven opnieuw uit te vinden. De singer-songwriter die zijn leven deelt bij een kampvuur en zingt over God. Een groep vrienden die een trappistenbiertje drinken in een schuilkerk die omgebouwd is tot kroeg, en tot diep in de nacht praten over de dingen die er echt toe doen. Een collectief van wereldverbeteraars die zich boos maken over de slappe hap van de middenklasse, die niets doet aan de problemen van deze wereld. Het gaat er niet om hoe we jongeren kunnen betrekken bij de kerk. De centrale vraag is: hoe kunnen we als kerk betrokken zijn op de leefwereld van jongeren? En misschien is één van de beste manieren voor de kerk wel ... liefdevol – daar waar nodig gepast – afstand houden, zodat er in de eigen spirituele (speel)ruimte die ontstaat, iets moois en nieuws kan gebeuren.

Broers bestrijden drugsmisdaad

...Op de hielen gezeten in Brabant wiken drugscriminelen steeds vaker uit naar noordelijker regio's. Gealarmeerde politici in Gelderland komen daarom deze week bijeen.

...Mede op aandringen van de broers Hermen (40) en Dirk (32) Vreugdenhil. Beide CU-Statenleden trekken samen op in hun strijd tegen drugsmisdaad.

► **DEN BOSCH – ARNHEM**
Iedere xtc-pil is met bloed betaald. Die opmerking van een misdaadbestrijder heeft Hermen Vreugdenhil, Statenlid voor CU-SGP in Noord-Brabant (een van de 55 zetels), goed in zijn oren geknoopt. Zo'n typering motiveert de CU-politicus des te meer zijn gevecht tegen drugsmisdaad in ons land onverdroten voort te zetten. Want de welig tierende miljardenindustrie rond wiet- en xtc-productie ondermijnt de samenleving, verwoest levens en tast de natuur aan. 'Het opzetten en onderhouden van wietplantages en de fabricage van xtc-pillen is geworteld in de zware misdaad. Een wereld van uitbuiting, bedreigingen, intimidaties en liquidaties. Denk bijvoorbeeld aan de alleenstaande bijstandsmoeder. Gelokt met verhalen over een mooie bijverdienste wordt ze door een drugsbende gedwongen om op een zolderka-

mertje een wietplantage te runnen', zegt Hermen Vreugdenhil op een kamer in een Nijmeegs bedrijfsverzamelgebouw, gevestigd in het voormalige Augustinusklooster. Daar is ook zijn broer Dirk, CU-Statenlid in Gelderland, aangeschoven.

motorbendes
Zeker in de provincie Noord-Brabant is drugsmisdaad al jaren een bron van zorg. Niet zelden zijn woonwagengewoners, leden van motorbendes en ook criminelen uit Turkse kring betrokken bij grootschalige productie van wiet en xtc. Alleen al in de regio Tilburg verdienen criminelen jaarlijks zo'n 750 miljoen euro aan wiet, bleek in 2014 uit een rapport van onder meer het Regionaal Informatie en Expertise Centrum en de Tilburgse universiteit. De problemen lopen de autoriteiten in het zuiden over de schoenen. Geknoei met elektriciteit veroorzaakt branden in hennepplantages op bijvoorbeeld zolderkamers. Burgemeesters die criminelen de voet dwars zetten – door bijvoorbeeld een drugspand te sluiten – worden bedreigd. Liquidaties in het drugsmilieu wakkeren onveiligheidsgevoelens aan. Autoriteiten vrezen dat de drugsmafia infiltreert in de bovenwereld. Om de wijdverspreide drugsmisdaad in het zuiden de kop in te drukken,

werd in 2010 de Taskforce aanpak georganiseerde criminaliteit Zeeland-West-Brabant opgericht. Aanjaager was onder anderen toenmalig minister Ivo Opstelten van Veiligheid en Justitie. Cruciaal is dat de autoriteiten – zoals gemeenten, politie, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst – samen ten strijde trekken tegen drugscriminelen.

seinen op rood
Opgejaagd door justitie en politie lijkt het criminelen in Brabant te heet onder de voeten te worden. Drugsbazen hoppen steeds vaker naar noordelijker streken, zoals naar buurprovincie Gelderland. Daar staan de seinen inmiddels op rood. Daarom steken leden van de Provinciale Staten vandaag tijdens een rondetafelgesprek in Arnhem hun licht op bij misdaadkenners. Belangrijk gespreksonderwerp is de problematiek van dumpingen van drugsafval. Met de regelmaat van de klok laten bendes vaten met giftig afval uit bijvoorbeeld een xtc-laboratorium achter in de natuur. Gelderland is steeds vaker het haasje. Drugscriminelen smijten hun rommel meer en meer ergens neer in deze provincie, stelt Dirk Vreugdenhil, CU-Statenlid in Gelderland. Geïnspireerd door de inspanningen van zijn broer Hermen in Brabant, probeert Dirk ook in zijn provincie de

Een brandweerman ruimt in 2014 gedumpte vaten met drugsafval op, in een bos bij het Limburgse dorp Sint Odiliënberg.

problemen rond drugsmisdaad hoger op de politieke agenda te krijgen.

wakker geschrokken
De Gelderse ChristenUnie (4 van de 55 zetels) probeerde dit jaar middels

een enquête onder met name Gelderse gemeenten helder te krijgen hoe vaak misdadigers hun drugsafval in de natuur achterlaten. 'In de periode 2013-2015 is in onze provincie het aantal drugsdumpingen verdub-

FAMILIEBERICHTEN tarief € 1,21 per mm, per kolom (incl. 21% btw); via site € 1,09 per mm, per kolom (incl. 21% btw); over telefonisch opgegeven advertenties kunt u niet reclameren

De Heer is mijn Herder
Psalm 23

In vol geloofsvertrouwen is door de Here Thuisgehaald

**Romtje Ploeger - Mulder
Rommie**

★ Kloosterburen, † Groningen,
27 februari 1934 20 november 2016

Gehuwd geweest met Albert Ploeger † 14 maart 2013
Harkstede, Dorpshuisweg 34 G

Executeur,
Atze en Ina Zuur-de Lange

De dankdienst voor haar leven wordt gehouden op vrijdag 25 november om 13.30 uur in de Gereformeerde kerk Vrijgemaakt, Hamweg 13 te Harkstede. Aansluitend vindt de begrafenis plaats op de begraafplaats, Hoofdweg 54 te Harkstede. Na afloop is er gelegenheid om samen een kopje koffie te drinken in De Graankorrel.

Correspondentieadres:
Atze en Ina Zuur, Molenerf 36, 9617 BW Harkstede

Indien u geen rouwkaart heeft ontvangen, dan kunt u deze advertentie als zodanig beschouwen.

“Uw genade is mij genoeg”

De Here heeft mijn lieve man, onze heit, pake
en âlde pake tot zich genomen

Halbe van der Weij

* Opende, 12 januari 1930
† Drachten, 21 november 2016

⌘ 60 jaar

Geertje van der Weij-de Vries

Willem en Dieuwke

Hilly en Oene

Jan Douwe en Jikke

Bart en Yvonne

klein- en achterkleinkinderen

De Warren 8 kamer 516
9203 HT Drachten

De dankdienst voor zijn leven zal D.V. worden gehouden op vrijdag 25 november om 13.30 uur in de gereformeerde kerk de Fontein, De Kolken 89 te Drachten. Waarna de begrafenis zal plaatsvinden op de Zuiderbegraafplaats aan de Burgemeester Wuiteweg te Drachten.

Gelegenheid tot condoleren vanaf 13.00 uur in de kerk.

Geen bloemen.

Als u geen rouwkaart heeft ontvangen dan kunt u deze advertentie als uitnodiging beschouwen.

Hoe groot is het geluk dat U hebt weggelegd
voor wie U vrezén (ps 30:20)

De Here nam tot zich onze lieve broer en zwager

Halbe van der Weij

Wij dragen Gé en de kinderen en de verdere familie
op aan onze Hemelse Vader

Opende A. van der Weij - Hoekstra

Hardenberg J. Woelders - van der Weij

Leek R. van der Weij - van der Veen

Drachten, 21-11-2016

De Heere heeft thuisgehaald op maandag
21 november onze beste vriend

Halbe van der Weij

in de leeftijd van 86 jaar.

Dat de Heere Gé en de kinderen nabij wil zijn, dit gemis te dragen en ons allemaal wil troosten ook met goede herinneringen aan Halbe.

Pieter en Jogchumien van der Horn

Tity de Haan-de Vries

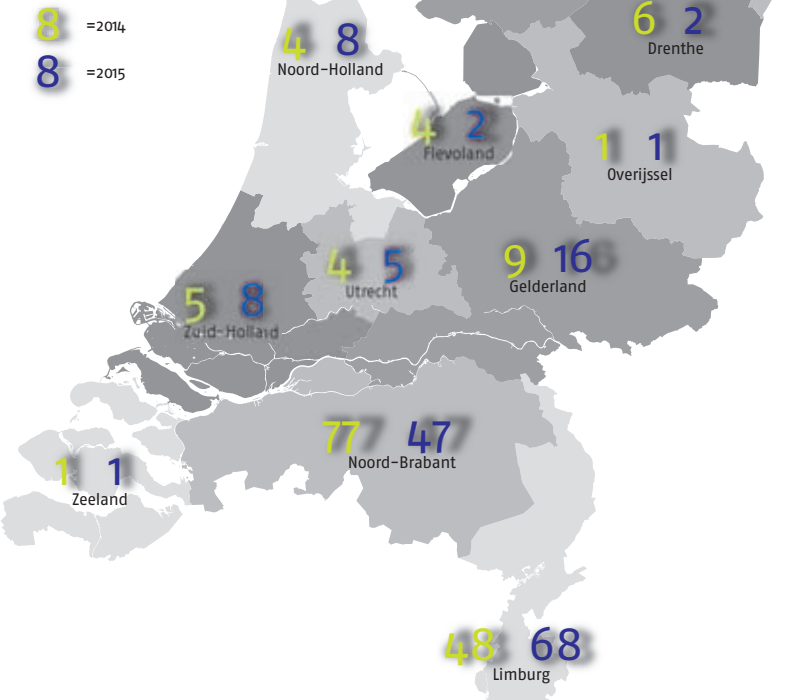
Taeke en Gees van der Sluis

Drachten, 22-11-2016

DUMPINGEN VAN DRUGSAFVAL

De cijfers betreffen geregistreerde dumpingen van drugsafval. Het werkelijke aantal ligt hoger, omdat niet alle dumpingen worden gemeld bij de autoriteiten.

©RD, André Dorst – bron: Landelijke Faciliteit Ondersteuning Ontmantelen (LFO)

beld', zegt Dirk Vreugdenhil. Hij houdt wel een flinke slag om de arm, omdat niet alle gemeenten de vragenlijst invulden. 'Volgens officiële cijfers vonden er in 2015 zestien drugsdumpingen plaats in Gelderland. Maar het werkelijke aantal ligt beduidend hoger. Niet iedereen die op zijn grondgebied een paar vreemde vaten vindt, doet aangifte bij de politie.' Opvallend is dat de drugscriminelen hun rommel vooral achterlaten in Gelderse gemeenten vlak bij de provinciegrens met Brabant. Dan gaat het bijvoorbeeld om Zaltbommel en Maasdriel. 'Daar in het rivierenland zijn de autoriteiten inmiddels wakker geschrokken', zegt Dirk Vreugdenhil. 'In die regio deden zich bijvoorbeeld in september dit jaar binnen negen dagen zeven drugsafvaldumpingen voor. Dat zijn bérgen met troep.'

ravotten
Gedumpte drugsafval vormt niet alleen een regelrechte bedreiging voor het milieu, maar ook voor de volksgezondheid, benadrukken de broers. Dirk Vreugdenhil: 'Kinderen zouden kunnen gaan ravotten met vaten giftige troep in het bos. Levensgevaar-

lijk. In België stroomde ergens chemisch afval uit een drugsfabriekje zo de straat op. Jongeren fietsten daarvoorheen en liepen brandwonden op.' Problematisch is ook dat het opruimen van het afval flink in de papieren loopt. Dirk Vreugdenhil: 'Zo'n opruimactie kan tienduizenden euro's kosten. Dat geld is nodig voor bodemsanering, maar ook voor het forensisch onderzoek door de Landelijke Faciliteit Ondersteuning Ontmanteling van de politie.' Het is de ChristenUnie een doorn in het oog dat de eigenaren van de grond waarop het drugsafval wordt gevonden nu nog óf helemaal óf voor de helft van de opruimkosten opdraaien. Zo'n eigenaar kan Natuurmonumenten zijn, maar ook een ondernemer. Op vragen van de landelijke ChristenUnie beloofde minister Ard van der Steur van Veiligheid en Justitie vorige maand te onderzoeken of de rekeningen van opruimacties kunnen worden afgewenteld op drugscriminelen. De Gelderse en Brabantse CU-politici zullen zaterdag op het landelijke verkiezingscongres van hun partij een voorstel doen om gedupeerde grond-

Hermen (links) en Dirk Vreugdenhil strijden tegen de drugsmisdaad in Nederland.

eigenaren voor 100 procent tegemoet te komen in de kosten van opruim- en reinigungsacties.

soep
De broers Hermen en Dirk Vreugdenhil – afkomstig uit een gezin van zes kinderen en zoons van ds. D.T. Vreugdenhil, vrijgemaakt-gereformeerd emeritus predikant bijten zich vast in

het drugsdossier. Vanwaar hun gedrevenheid? Hermen Vreugdenhil: 'Van huis uit kregen we mee om iets voor anderen te betekenen. In de buurt deelden we soep uit aan eenzame mensen. "Practice what you preach", is ons motto. Dus: breng zelf in praktijk wat je anderen voorhoudt. Mijn eerste zeven levensjaren bracht ik door op Cura-

çao, waar mijn vader destijds predikant was. Ik heb dat eiland – op speedbootafstand van drugsproducent Venezuela – kapot zien gaan aan drugs. Bolletjesslikkers, vaak arme mensen, werden op het vliegtuig gezet en smokkelden via hun buik drugs naar Nederland. In Brabant zijn de problemen ook groot. West-Brabant was nota bene een tijdje moordregio nummer één van Nederland. Gelukkig pakt de Taskforce aanpak georganiseerde criminaliteit Zeeland-West-Brabant de problemen sinds een paar jaar serieus aan. De neuzen van burgemeesters, de Belastingdienst, justitie en politie staan dezelfde kant op. Brabant is door schade en schande wijs geworden. We kijken de andere kant niet meer op en zijn gekke henkie niet meer. De politie rolt niet alleen wietplantages op, ook leveranciers van grondstoffen, zoals growshops, worden aangepakt. Het is zaak dat we het gehele productieproces kapotmaken. Als het aan mij ligt, sluiten we ook alle coffeshops. Of het dweilen met de kraan open blijft? Nee. Inmiddels dragen Brabantse gemeenten bij de taskforce een kwart van de drugszaken aan. Dat is een goede ontwikkeling. Gemeenten trekken aan de bel als iemand met een bijstandsuitkering in een dikke auto rondrijdt. Of als ze vermoeden dat het niet pluis is als zich in één straat tien kapperszaakjes vestigen. Die bedrijfjes zouden immers weleens een dekmantel voor criminele praktijken kunnen zijn.' Dirk Vreugdenhil: 'Ik werk bij Stichting Op de Toekomst!, die probeert mensen met psychiatrische problemen weer aan een betaalde baan te helpen. Drugsgebruik gaat vaak gepaard met psychische problemen. Ik hoor dan ook vrijwel dagelijks hoe-zeer drugs levens kapotmaken. In de gemeenteraad van Nijmegen heeft de ChristenUnie helaas nog geen zetel kunnen behalen. Toch kunnen christenen veel doen voor Nijmegen. Via een burgerinitiatief kregen we het voor elkaar dat prostituees niet meer 24 uur aaneen achter een raam mogen zitten. Zo probeer je de moderne slavernij aan te pakken. Als je Nijmegen via de Waalbrug binnenrijdt, denk je: wat een prachtige stad. Maar ook hier is veel leed. Daar wil de CU wat aan doen. De straatschoffies zijn ónze straatschoffies. De drugsgebruikers zijn ónze drugsgebruikers.' <

VARKENSBORER: IK KON 10.000 EURO PER MAAND KRIJGEN

Raar op zijn neus kijkt Henk (63), voormalig varkensboer in de regio Kampen, als een man in de avondschemer op de stoep staat. Dat gebeurde zo'n twee jaar geleden. De man, die kennelijk in het drugscircuit zit, stelt een vreemde vraag.
Henk: 'Het was een nette meneer, midden dertig. Hij zei: "U hebt hier naast uw woning een lege varkensschuur staan. Wilt u die verhuren? En kunnen we dan ook uw woning huren, zodat u ergens anders gaat wonen? U krijgt dan maandelijks 10.000 euro. Dat is toch makkelijk verdiend?"'
De verbouwde Henk, die een reformatorische achtergrond heeft, voelt meteen nattigheid en vraagt de vreemdeling naar zijn beweegredenen. 'De man draaide er eerst wat

omheen, maar gaf toch al vrij snel aan dat hij in de schuur wiet wilde gaan telen.' De voormalige boer, woonachtig in een afgelegen buitengebied, aarzelt geen moment. 'Ik vertelde de man kordaat, in korte bewoordingen, dat hij hier geen successen zou binnenhalen. Al zou hij me 100.000 euro per maand bieden, liet ik hem weten, dan zou ik nog niet op zijn aanbod ingaan.'
Onverrichter zake driipt de vreemdeling af. 'Hij had zijn auto een eindje verderop geparkeerd. Toen hij wegreed, deed hij de eerste honderd meter zijn lichten niet aan. Kennelijk wilde hij anoniem blijven. Het moet iemand uit het drugscircuit zijn geweest. Een grote of een kleine crimineel: dat weet ik niet.'

LANDEIGENAAR: SCHRIK NA VONDST VAN DRUGSAFVAL

Altijd dacht Adriaan van der Linden (40) dat drugscriminaliteit een ver-van-zijn-bedshow was. In maart dit jaar verandert dat voor de manager van Leisurelands, een organisatie die diverse recreatiegebieden in Gelderland bezit. 'Op ons recreatieterrein Bussloo, tussen Apeldoorn en Deventer, lagen op een zaterdagmorgen ineens blauwe vaten met chemisch drugsafval bij een bosrand. De boel werd door de politie afgezet. Dat was schrikken.'
Vervelend vindt Van der Linden dat Leisurelands vooralsnog zelf opdraait voor de opruimkosten, volgens hem een bedrag van duizenden euro's. Wel verwacht hij, op grond van een subsidieregeling, volgend jaar maart de helft van de kosten vergoed te krijgen.

'Maar beter zou natuurlijk zijn dat de overheid ons 100 procent van de gemaakte kosten terugbetaalt.'
De manager prijst zich gelukkig dat de gedumpte vaten in Bussloo waren afgesloten. 'Als de vaten met chemisch afval lekken, heb je een groter probleem. Dan kunnen de saneringskosten zo oplopen tot 40.000 euro.'
Van der Linden maakt zich zorgen over drugs misdaden in Gelderland en dringt aan op stevige maatregelen. 'Het beste is om de problemen bij de bron aan te pakken. De drugslaboratoria moeten dus worden opgeruimd. Maar dat lijkt helaas dweilen met de kraan open, omdat er telkens weer van die labs opduiken. Nodig is in ieder geval ook dat er weer toezicht komt in de buitengebieden.'

€
ANP nd.nl/economie BEELD ANP / LEX VAN LIESHOUT

Belgen kopen Nederlandse Munt

UTRECHT
Het Belgische industriële investeringsbedrijf Groep Heylen neemt de Koninklijke Nederlandse Munt (KNM) over van de staat. De opbrengst van de verkoop voor de staat bedraagt bijna 3,6 miljoen euro.
Bij de KNM in Utrecht werken negentig mensen. De activiteiten zullen na de overname op termijn op een goedkopere locatie in de omgeving van Utrecht worden doorgezet. De Munt heeft nog een lening bij de staat van 1,2 miljoen euro. Als die is afgelost blijft een netto-opbrengst van 2,4 miljoen euro over. Het Rijk stak de afgelopen jaren 17,1 miljoen euro in de KNM, maar schreef die vor-

Bij de Koninklijke Nederlandse Munt worden sinds 1807 munten geslagen.
dering al eerder bijna helemaal af. De steun aan de Munt heeft de staat per saldo 13,5 miljoen gekost.

Omdat het sinds 1567 in Utrecht gevestigde bedrijf al geruime tijd in financieel zwaar weer verkeert, viel afgelopen jaar het besluit de muntenproducent te privatiseren. In het voorjaar werd een zoektocht gestart naar een koper.
boete
De KNM slaat sinds 1807 de Nederlandse munten, momenteel vooral stuivers. Verder worden er herdenkingsmunten en buitenlandse munten geslagen. Een order uit Chili om 850 miljoen peso's te produceren zorgde voor grote problemen en leverde het bedrijf een boete op wegens wanprestatie.

De Munt zorgt er ook voor dat beschadigde munten worden ingenomen en vernietigd en speelt een belangrijke rol in de strijd tegen valsemunterij. Die twee taken worden na de verkoop overgenomen door De Nederlandsche Bank. Volgens staatssecretaris Eric Wiebes (Financiën) kan de Munt met de verkoop aan Heylen een nieuwe toekomst tegemoet gaan. De investeerder heeft de ambitie om de KNM uit te bouwen tot een belangrijke speler in Europa. Heylen is met zijn dochterbedrijf Royal Blanking actief op de markt van circulatiegeld. De overname vormt een goede aanvulling op de bestaande muntactiviteiten. <

€
ANP
'Supermarktstrijd om ouderen op komst'

AMSTERDAM
Supermarkten kunnen komende jaren veel extra bestedingen van ouderen verwachten. Het aantal 65-plussers in Nederland groeit en zij besteden per persoon ook nog eens meer in de super dan voorheen. Dat schrijft het economisch bureau van ING in een dinsdag gepubliceerd rapport. De marktgroei in de Nederlandse supermarktbranche blijft voorlopig beperkt. Wel zijn ouderen een steeds belangrijkere doelgroep. Nu spendeert bejaard Nederland jaarlijks ruim 9 miljard euro in de supermarkt. Dat bedrag ligt over vijf jaar waarschijnlijk bijna 20 procent hoger. ING benadrukt dat supermarkten er goed aan doen om daarop in te spelen. <

BEURS
ANP nd.nl/economie

Staal flink in trek op Damrak

AMSTERDAM
De Europese beursgraadmeters kenden dinsdag een positieve dag. De koersen gingen over een breed front omhoog. De AEX-index in Amsterdam sloot met een winst van 0,7 procent op 456,40 punten. De MidKap steeg 0,5 procent naar 651,67 punten. De beurzen in Frankfurt, Parijs en Londen kregen er 0,3 tot 0,6 procent bij. De grondstoffensector was een van de duidelijkste winnaars op de Europese beursvloeren. Zo deden staalbedrijven het bijzonder goed, ook op het Damrak. Staalreus ArcelorMittal voerde de AEX aan met een

plus van 5,7 procent, terwijl voormalig dochterbedrijf Aperam met een winst van 1,8 procent een van de sterkste stijgers was in de MidKap. Branchegeenoot ThyssenKrupp kreeg er in Frankfurt bijna 3 procent bij. De uitblinkers in Londen waren grondstoffenreuzen als Anglo American, BHP Billiton en Glencore, die winsten boekten van 5 tot 7,5 procent. De olieprijs ging wel achteruit, na de stevige opmars van een dag eerder, die werd ingegeven door optimisme over een deal over een bevrozing van de productie binnen oliekartel OPEC.

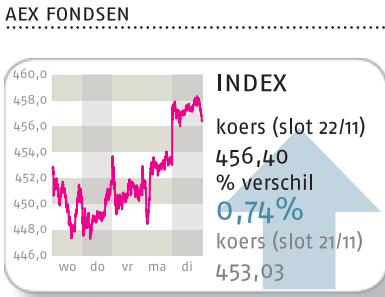

Table with 4 columns: Company Name, Current Price (sk), Previous Price (vk), and Change (%). Includes companies like aalberts industries, abn amro, aegon, and others.

Table with 4 columns: Company Name, Current Price (sk), Previous Price (vk), and Change (%). Includes companies like air france-klm, aperam, arcadis, and others.

Table with 4 columns: Company Name, Current Price (sk), Previous Price (vk), and Change (%). Includes companies like ANS Novib Microkrd., ASN Groen Project, and others.

Table with 4 columns: Fund Name, Current Price (sk), Previous Price (vk), and Change (%). Includes iShares AEX UETF, iShares S&P 500 UETF, and others.

Table with 4 columns: Fund Name, Current Price (sk), Previous Price (vk), and Change (%). Includes iShares MSCI Jap €, Vastned, and others.

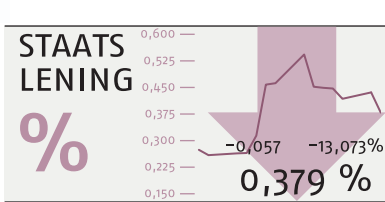
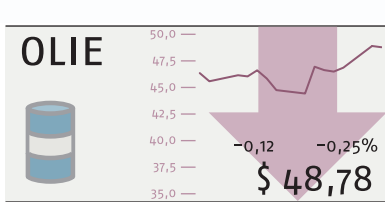
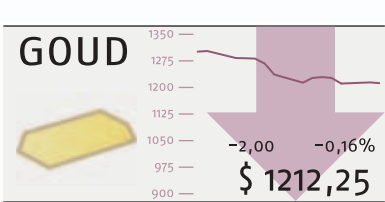
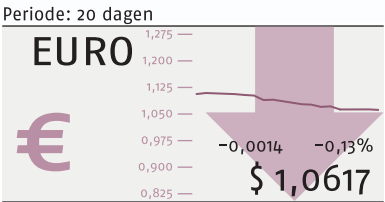
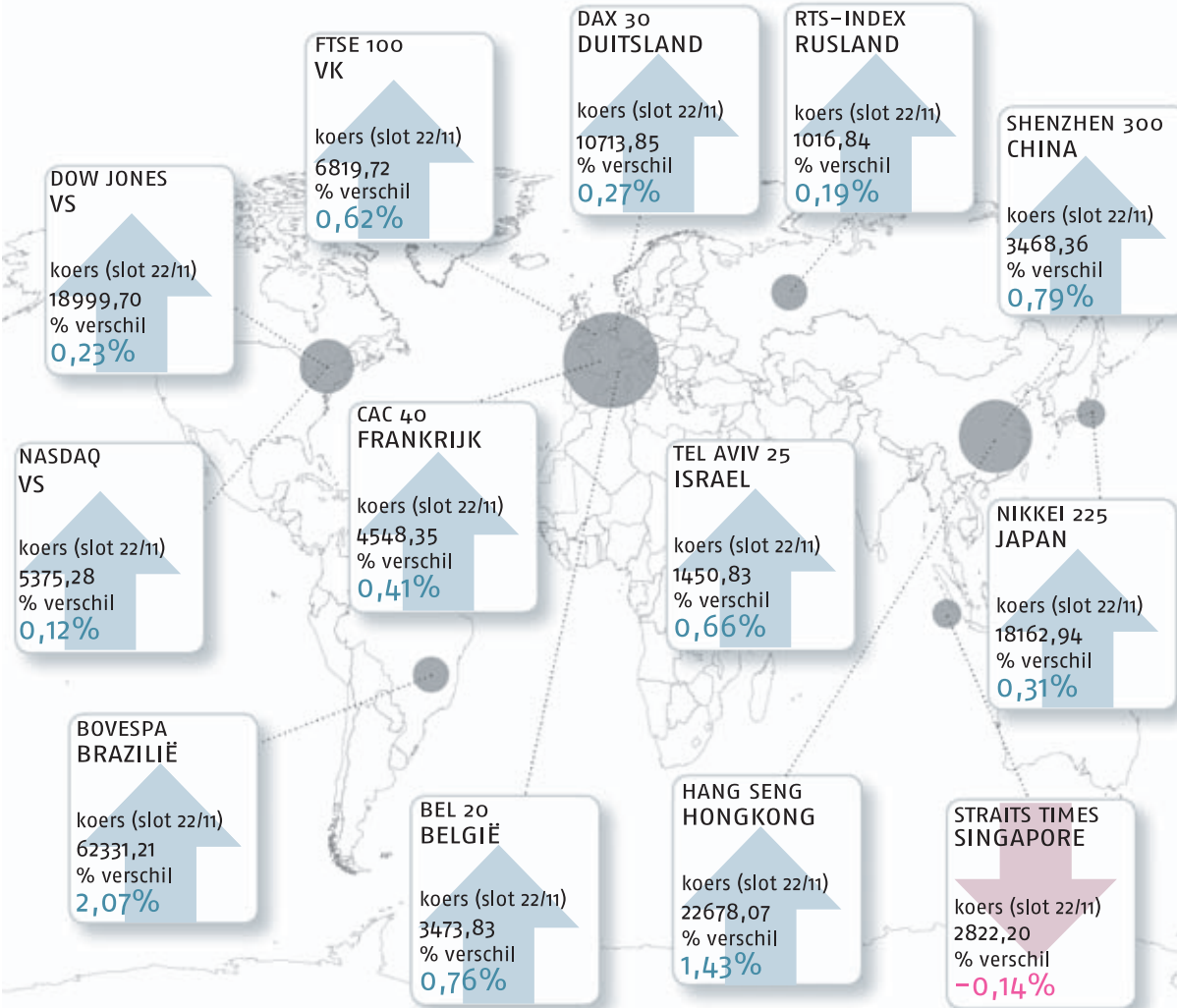

Table showing RENTE (Interest Rates) for various terms: Euribor 3 mnd, Euribor 6 mnd, Euribor 1 jaar, Rente 5 jaar, Rente 10 jaar.

€
EDUARD SLOOT nd.nl/economie

Schippers: het vergelijken van zorgpremies loont

► DEN HAAG

De zorgpremie stijgt volgend jaar harder dan verwacht. Maar door zorgverzekeringen goed te vergelijken, kunnen consumenten toch geld besparen.

Dat zei minister Edith Schippers (Volksgezondheid) dinsdag in de Tweede Kamer. De bewindsvrouw was door de SP naar de Kamer geroepen, omdat de zorgpremie harder stijgt dan het kabinet op Prinsjesdag voorspelde.

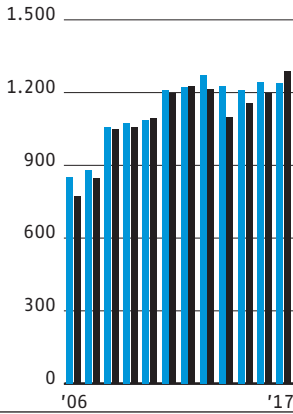
De bewindsvrouw wijst erop dat er honderden euro's verschil zit tussen de goedkoopste en de duurste basisverzekering. De goedkoopste is volgens haar 1104 euro en de duurste 1400 euro. 'Er is dus echt wel wat te kiezen voor mensen.'

Op Prinsjesdag zei het kabinet te rekenen op een premiestijging van 42 euro per jaar. Daar blijkt nu nog eens 49 euro bovenop te komen. Het kabinet ging ervan uit dat de verzekeraars dit jaar twee miljard euro aan reser-

KOSTEN ZORGVERZEKERAARS

Gemiddelde poliskosten per jaar in €

■ Raming in begroting
■ Realisatie

231116 © de Volkskrant. Bron: VWS

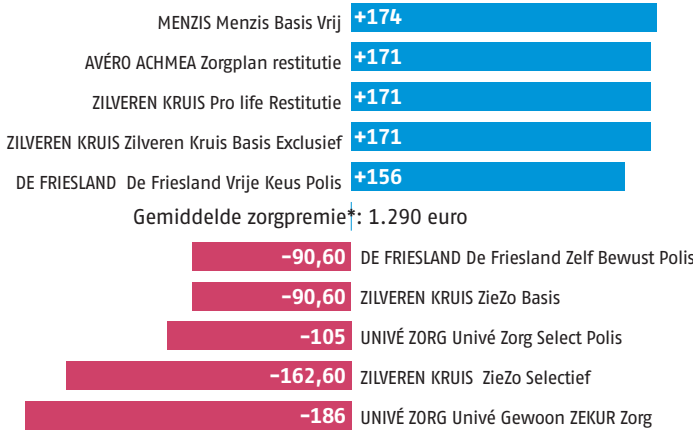
ves zouden inzetten om de premie te drukken, aldus Schippers, maar dat blijkt 1,5 miljard euro te zijn. Hoe goed je de zorgpremie ook probeert te

ramen, je zit je er al gauw naast, aldus de minister. Zij zegt verzekeraars niet te kunnen verplichten meer reserves in te zetten om de premie te drukken. De minister wijst erop dat de zorgpremie in de afgelopen jaren gemiddeld juist lager uitviel dan verwacht: 44 euro lager dan verwacht in 2016, 53 euro in 2015 en 128 euro in 2014. 'In al die jaren ben ik niet door de SP naar de Kamer geroepen.'

Dat de zorgpremie 'dubbel zo hard' stijgt als verwacht, zorgt er volgens SP-Kamerlid Renske Leijten voor dat de op Prinsjesdag beloofde koopkrachtstijging 'als sneeuw voor de zon is verdwenen'. Maar die conclusie vindt Schippers te voorbarig. Want niet alleen de zorgpremie bepaalt de koopkracht, ook de loonontwikkeling en de inflatie. Bovendien krijgen lage inkomens en lage middeninkomens de hogere zorgpremie volgens de bewindsvrouw 'volledig gecompenseerd' via een hogere zorgtoeslag. 'Zij zullen daar niks van merken.'

360 EURO VERSCHIL TUSSEN DUURSTE EN GOEDKOOPSTE

Verskil met gemiddelde maandpremie 2017

*gewogen gemiddelde, opgave VWS, op basis van marktaandeel zorgverzekeraars

231116 © de Volkskrant. Bron: VWS

DE DUURSTE

1464

1461

1461

1461

1446

DE GOEDKOOPSTE

1199,40

1199,40

1185,00

1127,40

1104,00

advertentie

VACATURES

nd.nl/vacaturebank

Deze vacatures stonden afgelopen week in de krant.

► MARKETING SPECIALIST M/V	Visionplanner	Veenendaal
► AFDELINGSLEIDER	Johannes Fontanus College	Barneveld
► GROEPSLEERKRACHT	SBO De Werf	Amersfoort
► VOORZITTER	Vereniging VSE	Zwolle
► PASTORAAL WERKER	NGK Kampen	Kampen
► ZORGONDERNEMER	Janssens	Amersfoort
► ARCHIVARIS/BUREAUBEHEERDER	ADC	Kampen
► DOCENT AGOGISCHE VAKKEN	ROC Menso Alting	Zwolle
► VASTGOEDBEHEERDER	Vivesta Groep	Ede
► DIVERSE VACATURES	Paul Roescher	Apeldoorn, Rijssen

Kijk voor meer informatie op www.nd.nl/vacaturebank

► Uw vacature ook in het Nederlands Dagblad?

► Neem contact op met de advertentieafdeling

Advertentieafdeling Nederlands Dagblad
E-mail: advertentie@nd.nl
Telefoon: 0342-411 711

TIPS

tarief € 5,61 per regel; tekst wordt achterelkaar doorgezet; opgave via ndadvertenties.nl

GERECHTELIJKE PUBLICATIES

■ ALGEMEEN

Bij exploit d.d. 21-11-2016 van (t.) deurwaarder Femke Renée Luisa Marie Dijkstra te 's-Gravenhage is op verzoek van de naamloze vennootschap ING Bank N.V. te Amsterdam, aan de onbekende huurders c.q. onderhuurders verblijvende in het pand aan het Buizerdveld 139, 2727 BC Zoetermeer een beschikking d.d. 15 november 2016 gegeven door de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag, Team Handel, locatie Den Haag op het daartoe strekkend, door en namens rekwirante ingediende verzoekschrift, bekend en waarin bevel is gedaan om binnen één maand na 21-11-2016 de onroerende zaak gelegen aan het Buizerdveld 139, 2727 BC Zoetermeer, met al het hunnen en het hunne te ontruimen en ter beschikking van verzoekster te stellen. Een afschrift van dit exploit is te verkrijgen bij:

Bazuin & Partners Gerechtsdeurwaarders, Konin-ginnegracht 14-H, 2514 AA DEN HAAG, Tel.: 010 2064410, Dos: L0924819.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 13:30 uur zal ter hoogte van het adres Asser-laan 61 te SCHOOHHOVEN in het openbaar worden verkocht een voertuig, merk FORD, type FOCUS C-MAX; 1.8D 85KW, met kenteken 35TGHVvoertuig. De verkoop wordt gehouden bij opbod en tegen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders (mapnr. 23304842). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 14:30 uur zal ter hoogte van het adres Rie-beekstraat 15 te ROTTERDAM in het openbaar worden verkocht een voertuig, merk PEUGEOT, type 307 SW 1.6 16V, met kenteken 28RNTD. De verkoop wordt gehouden bij opbod en tegen directe be-

taling. GGN Gerechtsdeur-waarders (mapnr. 3386713). Kijk op: www.deurwaar-dersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 09:00 uur zal ter hoogte van het adres Kou-wenoord 178 te AMSTERDAM ZUIDOOST in het openbaar worden verkocht een voer-tuig, merk KIA, type KIA RIO HB 1.5l 16V, met kenteken 60LVPF. De verkoop wordt gehouden bij opbod en te-gen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders (mapnr. 5018322). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 10:00 uur zal ter hoogte van het adres Satur-nusstraat 44 te AALSMEER in het openbaar worden ver-kocht een voertuig , merk MERCEDES-BENZ, type B 180, met kenteken 86TPL9voer-tuig. De verkoop wordt ge-houden bij opbod en tegen directe betaling. GGN Ge-

rechtsdeurwaarders (mapnr. 23675339). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 12:00 uur zal ter hoogte van het adres Or-leansplein 117 te AMSTERDAM ZUIDOOST in het openbaar worden verkocht een voer-tuig, merk DAEWOO, type DAEWOO MATIZ 4DR HB, met kenteken XHZL25. De ver-koop wordt gehouden bij opbod en tegen directe be-taling. GGN Gerechtsdeur-waarders (mapnr. 4076914). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 11:30 uur zal ter hoogte van het adres Am-bachtsstraat 16 te HEERLEN in het openbaar worden verkocht een voertuig, merk RENAULT, type MEGANE SCE-NIC; 2.0, met kenteken XSRL77. De verkoop wordt gehouden bij opbod en te-gen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders

(mapnr. 4067532). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 13:00 uur zal ter hoogte van het adres Or-leansplein 19 A te MAAS-TRICHT in het openbaar wor-den verkocht een voertuig, merk FORD, type KA; 1.3l 44KW, met kenteken 98FPHX. De verkoop wordt gehouden bij opbod en te-gen directe betaling. GGN Gerechtsdeurwaarders (mapnr. 23944996). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ VERKOOP BIJ EXECUTIE. Op donderdag 24 november 2016 om 10:00 uur zullen op het adres Nassastraat 12 B te HAARLEM in het openbaar worden verkocht meubilaire en andere roerende zaken. De verkoop wordt gehouden bij opbod en tegen directe betaling. GGN Gerechts-deurwaarders (mapnr. 5066585). Kijk op: www.deurwaardersveiling.nl.

■ IN LIQUIDATIE

Moviebank B.V. in liquida-tiemet statutaire zetel te Den Haag. Bovengenoemde vennootschap is ontbonden door liquidatie per 22-11-2016. De rekening en ver-antwoording als bedoeld in art. 2:23b van het BW. liggen ter inzage bij het Handels-register van de KVK te Den Haag en bij de vennoot-schap, in liquidatie, Konin-ginnegracht 5, 2514 AA Den Haag, tot 2 maanden na deze publicatie. De Vereffe-naar

VRAAG EN AANBOD

■ GOUD EN ZILVER

TOPPRIJS voor oud goud. T.k.gevr: (oude) gouden sie-raden, gouden tientjes, Kru-gerranden e.a. gouden en zilv. munten, baartjes zilver en goud, muntverzam. etc. Kevelam Garderen 0577-461955 lid NVMH

JONATHAN WITTEMAN / VK nd.nl/economie BEELD ANP-KIPPA / PIETER VAN MAELE

Onzekerheid na uitstel zzp-wet

...Met het uitstel van de Wet DBA probeert staatssecretaris Wiebes de onrust bij zzp'ers en bedrijven weg te nemen.

...Maar het is zeer de vraag of bedrijven hierdoor wel minder zzp-schuw worden. Ondanks alle kritiek is de wet niet van de baan.

► AMSTERDAM

Een einde maken aan de onrust onder zzp'ers, dat was vrijdag het doel van staatssecretaris Eric Wiebes van Financiën. De VVD'er kondigde aan dat de Belastingdienst tot zeker 1 januari 2018 geen boetes of naheffingen zal opleggen voor schijnzelfstandigheid. Tot 2018 controleert de Belastingdienst niet of bedrijven hun ingehuurde zelfstandigen als verkapt loonslaven laten werken. In plaats daarvan vervult de Belastingdienst voorlopig slechts een 'coachende rol'. Daarmee schuift Wiebes de hete aardappel genaamd Wet DBA – oftewel 'Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties' – door tot na de verkiezingen van 15 maart. De staatssecretaris hoopt zo iets te doen tegen de zzp'erbied in het bedrijfsleven, waar veel zelfstandigen sinds de invoering van de wet niet meer aan de bak komen.

Maar nu het stof is neergedaald, blijven nog heel wat vragen over. Want waar zijn zzp'ers nu precies aan toe tijdens deze gevechtspauze in de door het kabinet gevoerde oorlog tegen schijnzelfstandigheid? Komt de VAR (Verklaring arbeidsrelatie) nu terug? Wat gebeurt er met de schier eindeloze stroom modelovereenkomsten? En verandert er wel echt zoveel, of is alleen maar sprake van acht maanden uitstel van executie; van 1 mei 2017 – de oorspronkelijke datum waarop de Belastingdienst met boetes zou beginnen – naar 1 januari 2018? Van een terugkeer van de VAR is geen sprake, verzekert belastingdeskundige Pim van Rijswijk van VRB Adviesgroep. En ook van de modelovereenkomsten hoeven zelfstandigen zich voorlopig niets aan te trekken nu het kabinet aan het 'herijken' is geslagen.

boetevakantie

Het kabinet gaat de boetevakantie van de Belastingdienst gebruiken om de meest controversiële criteria uit de modelovereenkomsten – 'gezagsverhouding' en 'vrije vervanging' – tegen het licht te houden. Onder het criterium gezagsverhouding verstond de fiscus tot nu toe dat een opdrachtgever niet mag bepalen hoe een zzp'er zijn werk uitvoert, want dan is er sprake van een gezagsverhouding en dus van een verkapt dienstverband. Dit criterium leidde tot veel onduidelijkheid onder zzp'ers en hun opdrachtgevers. Mocht een filmregisseur bijvoorbeeld voortaan niet meer aan een actrice vragen om een scène met meer emotie te spelen? Ook moest een zzp'er zich kunnen laten vervangen door een andere zelfstandige, wilde er geen sprake zijn van een verkapt dienstverband. Dat de modelovereenkomsten voorlopig van de baan zijn is goed nieuws, vindt Van Rijswijk. 'Ze boden toch alleen maar schijnzekerheid. Nu zijn partijen weer op zichzelf teruggeworpen en moeten ze steeds zelf bepalen of hier sprake is van loondienst of van ondernemerschap.' Maar er zit nog een flinke adder on-

De zzp-wet leidde tot veel onzekerheid. Mag een regisseur nog aan een actrice vragen om een scène met meer emotie te spelen? Op de foto regisseur Marc Waltman (links) die voor opnames van 'Tuintje in mijn hart' in Suriname was.

der het gras, vindt Van Rijswijk. Wiebes schrijft in zijn brief aan de Tweede Kamer dat de Belastingdienst in het geval van 'evident kwaadwillenden' wel op 1 mei 2017 zal beginnen met boetes uitdelen. Maar wat zijn dat, 'evident kwaadwillenden'? Weggestopt in een bijlage van zijn Kamerbrief geeft Wiebes een definitie. 'Kwaadwillend is de opdrachtgever of opdrachtnemer die opzettelijk een situatie van evidente schijnzelf-

standigheid laat ontstaan of voortbestaan, omdat hij weet – of had kunnen weten – dat er feitelijk sprake is van een dienstbetrekking (en daarmee een oneigenlijk financieel voordeel behaalt en/of het speelveld op een oneerlijke manier aantast).' Deze definitie is zo vaag, dat zzp'ers en hun opdrachtgevers nog steeds niet kunnen weten of ze in de ogen van de Belastingdienst nu goed- of kwaadwillend zijn, vreest Van Rijs-

wijk. 'Duizenden partijen hebben de afgelopen tijd een modelovereenkomst voorgelegd aan de Belastingdienst en nul op het rekest gekregen. Zij werken dus volgens een zzp-constructie die niet mag. Zijn zij dan ook kwaadwillenden?'

multi-interpretabel

Hoewel een woordvoerder van de Belastingdienst bevestigt dat de term kwaadwillend alleen geldt voor ge-

vallen 'grenzend aan fraude', is ook belangenvereniging ZZP Nederland er niet gerust op. 'De term 'kwaadwillend' is multi-interpretabel en lost niets op. Dit is alleen maar uitstel van executie', zegt directeur Frank Alfrink. Het is de vraag of de opschorting van de Wet DBA genoeg zal zijn om bedrijven minder zzp-schuw te maken. Een kleine rondvraag onder bedrijven die de afgelopen tijd minder zelfstandigen zijn gaan inhuren, zoals ING, Rabobank, Achmea en PGGM, leert dat zij in de brief van Wiebes vooralsnog geen aanleiding zien om van beleid te veranderen. Wel benadrukken genoemde bedrijven dat zij het aantal zzp'ers en andere externen om financiële en organisatorische redenen sowieso al willen terugbrengen, zonder dat dit per se (alleen) met de Wet DBA te maken heeft. Als een zelfstandige er eenmaal in is geslaagd een opdracht te bemachtigen, dan hoeft hij zich verder geen zorgen te maken over de Wet DBA, denkt Van Rijswijk. De risico's zijn namelijk voor de opdrachtgever. De Belastingdienst heeft hierbij drie wapens in de strijd tegen schijnzelfstandigheid: een naheffing van de loonbelasting, een naheffing van de premies van de werknemersverzekeringen, en/of boetes. Alleen de loonbelasting kan worden verhaald op zzp'ers, de andere sancties komen voor rekening van de opdrachtgever. 'Maar de zzp'er heeft al inkomstenbelasting betaald over de periode waarvoor de opdrachtgever loonbelasting wil verhalen. Die bedragen kan hij tegen elkaar wegstrepen, waardoor de rekening normaal gesproken uitkomt op nul.' <

MODERNISERING ARBEIDSWET NIEUWE KANS VOOR HET POLDERMODEL

ROBERT GIEBELS / VK

Het stopzetten van de zzp-wet laat zien dat de politiek de arbeidsmarkt niet gemakkelijk hervormt. Moeten de sociale partners het dan maar doen? Er was een echec voor nodig ten koste van zelfstandigen zonder personeel om het kabinet te laten inzien dat de Arbeidswet van 1907 verouderd is. Totdat Rutte II heeft uitgeknoebeld wat het met die 109 jaar oude wet aan moet, wordt de markt van flexibele arbeid door zzp'ers de facto vrijgegeven. Daarmee komt er een eind aan een mislukte kabinetspoging om de aansprakelijkheid voor vals spel – vast werk onder het mom van zelfstandigheid – van de zzp'ers naar de opdrachtgevers te verschuiven. Daardoor durfden die geen zelfstandigen in te huren uit vrees de verouderde Arbeidswet te overtreden. De oude wet pakt verkeerd uit voor beide typen zzp'ers. Aan de onderkant van de arbeidsmarkt maakt de wet het mogelijk dat vaste werknemers heel gemakkelijk door onvrijwillige zzp'ers kunnen worden vervangen. Aan de bovenkant staat een ingehuurde zelfstandige al gauw in een 'gezagsverhouding' en dat geldt voor de wet uit 1907 als een vast dienstverband. Maar de vrijwillige zzp'er – volgens het kabinet 'de overgrote meerderheid' – wil juist geen vaste baan. Opdrachtgevers en -nemers hoeven hier de komende tijd niet over na te denken. Vanaf nu, kondigde staatssecre-

taris van Financiën Eric Wiebes vrijdag aan, pakt de fiscus alleen 'evident kwaadwillenden' aan. Het gaat dan om werkgevers die zzp'ers overduidelijk als vaste werknemers in dienst hebben. VVD en PvdA verschillen zo fundamenteel van mening, dat een compromis over flexibel werk beide te veel pijn doet. Voor de VVD is de zzp'er het summum van de moderne arbeidsmarkt en dient de eenpitter alle ruimte te krijgen, vooral fiscaal. De PvdA ziet in de zelfstandige iemand die veel liever vast werk had gehad, maar in de fuik is gezwommen van genadeloos uitbuitende werkgevers vermold als opdrachtgevers. Rutte II heeft de Arbeidswet niet weten te moderniseren, dus moet het volgende kabinet dat doen. Daarbij krijgt de VVD steun van D66, maar staan SP, GroenLinks, ChristenUnie en het CDA in meer of mindere mate aan de kant van de PvdA. In die omstandigheden zou een volgend kabinet het net zomin eens kunnen worden over de modernisering van de arbeidsmarkt als het huidige. Voor sociale partners een kans voor open doel om die impasse te doorbreken. Werkgevers en werknemers werken al maanden aan een plan om de regels rondom vast en flexibel werk te moderniseren. Is dat klaar voordat de formatie half maart begint, dan kan het nieuwe kabinet dat aanbod nauwelijks weigeren. En is de polder weer helemaal terug.

WEER NEDERLAND

MARCO VERHOEF

Wolken

Vandaag draait de wind naar het noordoosten en vanaf dat moment wordt geleidelijk minder zachte lucht aangevoerd. Het wordt de komende dagen dus kouder. Daarbij is het vaak droog en er is geregeld zon. Vandaag kijken we eerst nog tegen wolkenvelden aan en vooral in het zuiden en westen kan ook wat lichte regen vallen. Geleidelijk wordt het droog en in de middag begint het voorzichtig wat op te klaren. Het wordt 10 tot 13 graden. De wind zoekt in de loop van de dag de noordoosthoek op en is dan meest matig. Komende nacht klaart het langzaam verder op. De minima liggen rond 6 graden. Morgen schijnt de zon geregeld in het midden en noorden. In het zuiden komen nog wat meer wolken voor, maar het blijft wel gewoon droog. De wind waait minimaal matig uit het noordoosten en daardoor voelt het wat kouder aan dan de 9 graden die we op de thermometers zien. Vrijdag en zaterdag wordt het overdag maar 6 graden. De minima blijven net boven nul. De wind neemt langzaam af. In het weekeinde is de wind tijdelijk noordelijk en hierdoor kunnen er wat makkelijker wolkenvelden binnendrijven. Maar het blijft wel droog. Ook na het weekeinde blijft de kans op neerslag klein. De wind wordt weer oostelijk en met meer opklaringen wordt de kans op vorst in de nacht groter.

EXTREMEN

Warmst:	14,6 °C	in 1984
Koudst:	-8,9 °C	in 1993
Natst:	19,3 mm	in 1944

VORIG JAAR

Maximum	6,3 °C
Minimum	0,8 °C
Aantal mm	10,20 mm

COLOFON

Uitgave van Nederlands Dagblad B.V.
Hermesweg 20, 3771 ND Barneveld,
tel. 0342 411 711, Postbus 111, 3770 AC Barneveld, www.nd.nl
Nederlands Dagblad B.V. maakt
deel uit van Nedag Uitgevers B.V.
Directie: Rinder Sekeris en Sjirk Kuijper
Uitgever: Rinder Sekeris

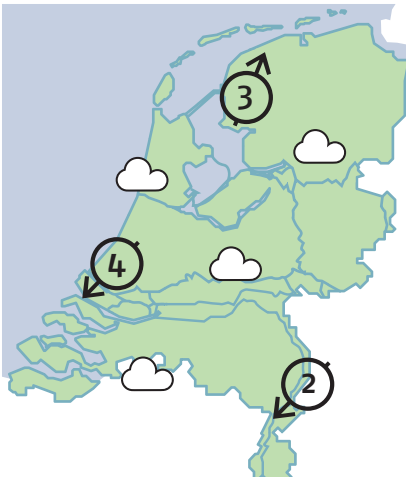
REDACTIEADRESSEN
ALGEMEEN Postbus 111, 3770 AC Barneveld,
tel. 0342 411711, fax 0342 411611;
e-mail: redactie@nd.nl
POLITIEKE REDACTIE: Postbus 20018,
2500 EA Den Haag, tel. 070 3183180;
fax 070 3453101, e-mail: politiek@nd.nl

ABONNEMENTEN
tel. 0342 411711, fax 0342 411613
e-mail: abonneeservice@nd.nl
ABONNEMENTSPRIJZEN:
per maand € 34,90
per kwartaal € 99,80
per jaar € 380,00
In de abonnementsprijs voor de papieren
versie is 1,25% toeslag opgenomen voor
toegang tot alle digitale producten.
COMBINATIEABONNEMENTEN:
Zaterdag papier en door de week digitaal:

VANOCHTEND

VANMIDDAG

zonnig

opklaringen

bewolkt

buien

onweer

regen

sneeuwregen

sneeuwbuien

sneeuw

mist

wind in Bft

warmtefront

koufront

hogedrukgebied

lagedrukgebied

-1000- isobar

EUROPA

NEDERLAND stad	VANDAAG weer	°C	MORGEN weer	°C	EUROPA stad	VANDAAG weer	°C	MORGEN weer	°C	WERELD stad	VANDAAG weer	°C	MORGEN weer	°C
Amsterdam	bewolkt	10	bewolkt	9	Athene	zonnig	17	zonnig	18	Antalya	zonnig	22	zonnig	20
Apeldoorn	bewolkt	11	bewolkt	9	Barcelona	onweer	19	bewolkt	16	Bangkok	onweer	31	onweer	31
Arnhem	bewolkt	11	bewolkt	9	Berlijn	bewolkt	12	bewolkt	8	Buenos Aires	zonnig	30	zonnig	29
Breda	bewolkt	11	bewolkt	9	Boedapest	zonnig	10	bewolkt	10	Casablanca	onweer	14	onweer	15
Den Bosch	bewolkt	10	bewolkt	9	Bordeaux	bewolkt	13	regen	12	Curaçao	regenbui	30	onweer	30
Den Haag	bewolkt	10	bewolkt	9	Brussel	bewolkt	11	bewolkt	8	Delhi	zonnig	28	zonnig	28
Den Helder	neerslag	10	bewolkt	9	Dublin	zonnig	7	bewolkt	7	Johannesburg	onweer	25	regen	20
Eindhoven	bewolkt	11	bewolkt	9	Frankfurt	bewolkt	13	bewolkt	11	Lima	zonnig	23	bewolkt	23
Emmen	bewolkt	10	bewolkt	9	Heraklion	bewolkt	20	zonnig	19	Los Angeles	zonnig	22	zonnig	25
Enschede	neerslag	11	bewolkt	8	Innsbruck	zonnig	15	zonnig	13	Melbourne	onweer	15	bewolkt	19
Groningen	bewolkt	10	bewolkt	8	Kopenhagen	bewolkt	9	zonnig	6	Mexico City	bewolkt	19	zonnig	19
Leeuwarden	bewolkt	9	bewolkt	8	Las Palmas	bewolkt	20	bewolkt	20	Nairobi	bewolkt	26	onweer	27
Lelystad	bewolkt	10	bewolkt	9	Lissabon	zonnig	13	regenbui	13	New Orleans	bewolkt	25	bewolkt	25
Maastricht	neerslag	13	bewolkt	9	Londen	bewolkt	10	bewolkt	10	New York	zonnig	9	bewolkt	12
Middelburg	bewolkt	10	bewolkt	9	Madrid	bewolkt	10	bewolkt	8	Paramaribo	bewolkt	34	bewolkt	35
Nijmegen	bewolkt	11	bewolkt	9	Milaan	bewolkt	13	regen	13	Peking	zonnig	2	zonnig	2
Rotterdam	neerslag	11	bewolkt	9	Moskou	zonnig	-4	bewolkt	-2	Seoul	bewolkt	3	zonnig	3
Terschelling	bewolkt	9	bewolkt	8	Nice	regenbui	20	onweer	18	Singapore	onweer	28	onweer	32
Utrecht	bewolkt	11	bewolkt	9	Oslo	bewolkt	6	bewolkt	0	Sydney	bewolkt	31	zonnig	22
Venlo	bewolkt	12	bewolkt	9	Parijs	bewolkt	15	bewolkt	13	Tel Aviv	bewolkt	22	zonnig	21
Vlissingen	bewolkt	10	bewolkt	9	Rome	bewolkt	20	bewolkt	19	Tokio	bewolkt	13	regen	5
Winterswijk	bewolkt	11	bewolkt	8	Sofia	zonnig	10	zonnig	12	Toronto	nat.	2	heilig	5
Zierikzee	bewolkt	10	bewolkt	9	Stockholm	bewolkt	9	bewolkt	6	Tunis	bewolkt	23	bewolkt	23
Zwolle	bewolkt	10	bewolkt	9	Warschau	zonnig	10	bewolkt	10	Vancouver	onweer	9	regen	10

ZON	VANDAAG	MORGEN
△ 08:14 uur	△ 08:15 uur	
▼ 16:38 uur	▼ 16:37 uur	
MAAN	VANDAAG	MORGEN
△ 01:33 uur	△ 02:37 uur	
▼ 14:31 uur	▼ 14:54 uur	
MAANSTANDEN		
Nieuwe maan	29 nov	
Eerste kwartier	07 dec	
Volle maan	14 dec	
Laatste kwartier	21 dec	

HOOGWATER	VANDAAG	MORGEN
Delfzijl	06:15 uur	19:05 uur
Dordrecht	----	11:35 uur
Harlingen	03:35 uur	16:30 uur
IJmuiden	10:54 uur	23:45 uur
Rotterdam	11:15 uur	23:46 uur
Stavenisse	10:20 uur	23:10 uur
Vlissingen	09:09 uur	21:56 uur
Yerseke	10:36 uur	23:15 uur

WOENSdag	DONDERdag	VRIJDag	ZATERdag	ZONDag	MAANDag
4° 11°	6° 9°	2° 6°	1° 6°	4° 8°	5° 7°
20% NO 3	10% NO 4	10% NO 4	10% NO 3	10% NO 2	10% 0 4

WATERHOOGTE (CM)	VANDAAG	MORGEN
Arnhem	830	-11
Keulen	318	21
Konstanz	319	0
Lobith	904	7
Zwolle	40	-3

van Nedag. Als u die informatie niet wenst, kunt u dat schriftelijk melden of een formulier aanvragen bij onze afdeling abonneeservice.

ADVERTENTIES
tel. 0342 411711, ma. t/m vr. 8.30-17.00 uur; site: nd.nl/adverteren.
FAMILIEBERICHTEN via site: www.nd.nl/ndadvertenties.nl € 1,09 per mm, per kolom; via e-mail: familiebericht@nd.nl. € 1,21 per mm, per kolom.
TIPS via site: www.nd.nl/ndadvertenties.nl.
ZAKELIJKE ADVERTENTIES via site: www.nd.nl/adverteren; via e-mail: advertentie@nd.nl
SLUITINGSTERMIJN geboorte- en overlijdensberichten vóór 16.00 uur, overige familieberichten vóór 13.00 uur; tips één dag voor plaatsing vóór 12.00 uur; zakelijke advertenties reserveren vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur.
SLUITINGSTERMIJN MAANDAGEDITIE familieberichten via site en e-mail zaterdags tot 17.00 uur; tips vrijdags tot 12.00 uur; zakelijke advertenties vrijdags tot 12.00 uur.

AUTEURSRECHTEN
Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de desbetreffende auteur.

BANK
IBAN NL21INGB0659441144
BIC-code INGBNL2A
Identificatienummer: NL44ZZ090569430000

BEZORGING
Informatie over bezorging tijdens kantooruren: **0342 411711**. Op zaterdag van 8.30 tot 10.30 uur. Mailen kan ook: service@nd.nl of ga naar onze site nd.nl/bezorging. Of SMS 222 naar 1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het eerst gebruik maakt van deze service, vermeld dan uw e-mailadres, postcode en huisnummer.

ND IN AANGEPASTE LEESVORM
Het ND is in aangepaste leesvorm verkrijgbaar bij Stichting Aangepast Lezen, Den Haag, tel. 070 3381500. klanten@aangepastlezen.nl

REDACTIE
HOOFDREDACTIE
Sjirk Kuijper (hoofddirecteur),
Daniël Gillissen (adjunct-hoofddirecteur),
Frans Tijssen (secretaris)
EINDREDACTIE Hugo de Bruijne,
Cees Dorland, Reiny de Fijter,
Jenneke van Garderen-Hoogland,
Hilbert Meijer (dagkrant),
Annemarie Eversdijk-Cornelisse (Leven),
Dick Schinkelshoek (Gulliver),

Reina Wiskerke (Zeven),
Marieke Westerterp-van Vuren (internet)
CULTUUR, MEDIA & WETENSCHAP
Rien van den Berg, Maurice Hoogendoorn,
Marc Janssens, Hilbrand Rozema,
Roel Sikkema, Eymeke Verhoeven
WERELD Jan van Benthem,
Tilly Dodds-Reijnen, Ruurd Ubels,
Herman Veenhof, Gerhard Wilts
POLITIEK & ECONOMIE Gerard Beverdam,
Piet de Jong, Sjoerd Mouissie, Eduard Sloot
KERK & RELIGIE Gerald Bruins, Gerard ter Horst,
Wim Houtman, Eline Kuijper,
Remco van Mulligen, Dick Schinkelshoek,
Harmke Zonneveld-van Berkum
BINNENLAND & SAMENLEVING
Willem Bouwman,
Heidi van den Bovenkamp (stagiair),
Marinde van der Breggen, Auke van Eijdsen,
Sophia Geuze-Verboom, Hans Hopman,
Hilbert Meijer, Petra Noordhuis,
Aaldert van Soest, Hans-Lukas Zuurman
OPINIE & DEBAT Wim Houtman, Frans Tijssen,
André Zwartbol
BUREAUREDACTEUREN
Jenneke van Garderen-Hoogland,
Roeland van Mourik, Harco Ploegman,
Jan-Willem Veenhof
VORMGEVING Egbert Bonte,
Lieneke Eefting, Bert Hagenaars, Wilco Pot,
Hendrik Jan Vermeer,
Christel Versteeg-van de Pol

PUZZEL

ZWEEDSE PUZZEL

deel van een huis	▼	be- hoeftig	▼	bezitster	▼	bevel	▼	schop
sport- rijwiel		getal				uitbouw		
▼		▼				▼		▼
loofboom	→			mop	→			
grond bij een huis				gezellig praten				
▼			muil	▼			petro- leum- ether	
			dun stuk hout					
vaartuig		vergeldden	▼				▼	rijst- gerecht
		ver						▼
▼		▼						
lengte- maat	→					muziek- noot	→	
deel v.h. oor						rond- hout		
▼			bontsoort	→		▼		
schuw dier	→			ver- velend	→			

© Sanders Puzzelboeken 161123

RECEPT

REDACTIE ND nd.nl/koken BEELD UIT BESPROKEN BOEK

Carré confituur

Geen familiefeest zonder een échte carré confituur. Als je eenmaal weet hoe snel en gemakkelijk zo'n taart gemaakt is, bak je ze voortaan zelf. Op het krokante bladerdeeg leg ik eerst een dun laagje frangipane, mijn truc, en dan een royale laag confituur. Abrikoos, pruimen ... kies zelf maar.

BENODIGDHEDEN

- 100 g zachte boter
- 65 g kristalsuiker
- 65 g bloedsuiker
- 65 g amandelpoeder
- 90 g bloem
- 65 ml melk
- 1 ei
- 1 koffielepel amandelextract (of amaretto)
- 1 vel (uitgerold) bladerdeeg
- 125 g (abrikozen)confituur
- 1 eierdooier

Dit is voor 4 personen: 8 flinke stukken + een voorraad frangipanedeeg om in te vriezen

►► n.a.v. Dagelijks kost. Koken met gezond verstand. Jeroen Meeus. Uitg. Manteau, Antwerpen 2016. 320 blz. € 24,99

BEREIDING

Haal de boter minstens 1/2 uur op voorhand uit de koelkast. Doe voor de frangipane de zachte boter en de kristalsuiker in de mengkom van de keukenmachine. Voeg de bloedsuiker, het amandelpoeder, de bloem, de melk, het ei en het amandelextract toe en meng goed. Verwarm de oven voor op 180 °C. Haal het bladerdeeg uit de verpakking, maar laat het bakpapier zitten. Snijd het ronde vel in een vierkant. Houd de restjes deeg bij voor het raster. Leg het vierkante vel deeg met het bakpapier op een bakplaat. Trek een denkbeeldig kleiner vierkant in het deeg, zo'n 3 cm van de randen weg, en prik het binnenste vierkant in met een vork. Bestrijk het binnenste vierkant met een vierde van het totale frangipanedeeg. De

rest vries je in. Smeer er de confituur over uit. Snijd de resten bladerdeeg in dunne repen en leg ze in een raster op de confituur. Duw de repen aan de randen vast, zodat ze bij het bakken niet opkrullen. Klop de eierdooier los met een scheutje water. Strijk hiermee het raster met een borsteltje in. Bak de carré 20 tot 25 minuten. Het bladerdeeg moet goudbruin zijn en de zijanten moeten omhoog gekomen zijn. Haal de taart uit de oven en laat afkoelen op een rooster. <

SUDOKU

★

2	6	5	8	1				
		8	4					1
				9		7		
5	3		2	7			9	
	8				9			2
6					3	8		
	5	4						6
		6	9				2	7
8			3		6		1	

OPLOSSING WOORDZOEKER VAN GISTEREN

koolhydraten

OPLOSSING SUDOKU MEDIUM VAN GISTEREN

1	4	2	5	6	9	8	7	3
8	5	6	2	3	7	9	1	4
7	3	9	8	4	1	6	5	2
2	9	7	3	5	6	4	8	1
5	6	1	7	8	4	3	2	9
4	8	3	9	1	2	5	6	7
6	2	5	1	9	3	7	4	8
9	7	8	4	2	5	1	3	6
3	1	4	6	7	8	2	9	5

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

★★★★

7			5			8		
		1		6				3
5			3			1		9
	3		8	4				
						2		1
			9		3			
8					2	7		
				1		5		

OPLOSSING SUDOKU HEAVY VAN GISTEREN

5	7	8	2	1	3	6	4	9
1	6	9	5	7	4	8	3	2
2	3	4	6	8	9	7	5	1
3	1	2	4	6	7	9	8	5
6	8	5	9	2	1	3	7	4
4	9	7	8	3	5	1	2	6
8	4	6	7	9	2	5	1	3
7	5	3	1	4	6	2	9	8
9	2	1	3	5	8	4	6	7

VRIEND OF VIJAND

131. Hij knikte, maar schudde daarna zijn hoofd. 'Het is bijna donker.' Ze keek hem aan, geërgerd. 'Weet ik. Maar het moet.' 'Kun je niet beter tot morgenvroeg wachten? Ik kan hier dekens brengen.' 'Nee.' Het klonk vastberaden. Hij had nog een vraag. 'Tanja? Hoe wist je dat ik hier woonde?' Ze stak haar handen in haar jaszakken. 'Ik wist het niet, ik fietste maar wat rond. En toen zag ik je buurman. Die man die laatst bij de molen was.' 'Gravink?' 'Zal wel. Hij wist me te vertellen dat je hier woonde. In dit enorme ... huis.' Haar blik ging langs de muren, bleven hangen op één punt. De speldjes, dacht hij. De speldjes van de partij.

'Zeg ...' Plotsklaps keek ze hem aan, nee, ze keek dwars door hem heen, het deed bijna pijn. 'Hoe kom jij daar aan?' Ze wees. 'Die speldjes? O, die komen uit de tijd dat mijn moeder lid was.' 'En jij?' 'Ik toen ook.' 'Nu niet meer?' 'Nee.' Hij loog niet, hij was geen lid meer. Dat mocht niet meer van moeder.

'Chris ... Wat doet jouw vader eigenlijk op het gemeentehuis?' Hij haalde zijn schouders op, maar dit keer liet ze zich niet afschepen. 'Vertel. Niet liegen. Anders ...' 'Wat anders?' 'Dan wil ik je nooit meer zien.' Hij liep naar de muur en schoof een schilderijtje recht dat scheefhing. 'Nou, als je het dan beslist weten wilt: hij is burgemeester.' Ze zou er toch wel achter komen. 'O.' Ze kneep haar ogen tot spleetjes. Toen duwde ze de deur open en ging. Buiten begon het te schemeren. Voordat ze opstapte, draaide ze zich naar hem toe. 'Chris?' 'Ja?' 'Vertel niemand dat ik hier geweest ben. Niemand. Beloof je dat?' Hij knikte.

WORDT VERVOLGD

DE ONTDEKKING

17. En er is iets wat ze graag wil zeggen ... dus eh ... ik zal mijn mond houden en haar aan het woord laten.' Mam stapte opzij. 'Hallo allemaal', zei Marilyn terwijl ze de plaats van mijn moeder innam. 'Jullie weten allemaal wat er komt. Het spijt me dat ik me vanmiddag zo dwaas gedragen heb. Ik wil zeggen hoezeer het me spijt als ik dat moment voor iemand verknoeid heb. Ik hou zo veel van opa en ik ...' Ze kreeg een brok in haar keel. 'Vandaag was zo bijzonder. Opa is zo goed voor ons geweest, zijn hele leven. Ik wil niet dat iemand van jullie denkt dat ik ondankbaar ben voor alles wat hij gedaan heeft. Niet alleen nu, maar ... jullie weten best wat ik bedoel.' Ze haalde diep adem. 'Ik denk dat ik dat hele gedoe met die stamboom

waar ik de laatste twee jaar mee bezig ben, los zal moeten laten, maar ... is er dan niemand die zich eraan stoort dat we helemaal niets weten over hoe opa en oma elkaar ontmoet hebben, of wie zijn ouders waren, of ... O, het spijt me, nu doe ik het weer. Het komt erop neer dat het me spijt.' Ze stapte opzij. Een paar ongemakkelijk seconden gingen voorbij en toen liep mijn vader naar de lege plek die Marilyn

zojuist had achtergelaten. 'Zullen we Marilyn dan maar vergeven? Er is nogal wat moed voor nodig om dit te doen.' Hij begon zachtjes te applaudisseren. Een voor een deed iedereen mee, totdat het klonk als het beschaafde applaus na een mooie slag tijdens een golfwedstrijd. 'En voordat iedereen ervandoor gaat', ging mijn vader verder, 'wil ik nog even stilstaan bij alle mooie herinneringen die ik zal bewaren aan mijn vader en moeder.' Hij wilde nog meer zeggen, maar de tranen beletten hem om verder te spreken. Allemaal waren we even stil en dachten aan alle fijne herinneringen die we vanaf nu zouden koesteren. Ik keek naar Marilyn. Ze was er niet bij met haar gedachten. En ik wist dat ze nog niet bereid was om het op te geven.

WORDT VERVOLGD

NL

ANP nd.nl/cultuur

Problemen voor musea ondanks successen

► AMSTERDAM

De Nederlandse musea verdienen inmiddels bijna de helft van de gezamenlijke omzet van 1 miljard euro zelf.

Hun eigen inkomsten stegen afgelopen vijf jaar zelfs met 51 procent. De subsidie per bezoek daalde in diezelfde periode met bijna een derde. Dit blijkt uit de Museumcijfers 2015, de resultaten van een onderzoek van de Museumvereniging onder ruim vierhonderd musea. Ondanks kostenbesparingen en de eigen verdiensten houdt de sector gezamenlijk maar 15 miljoen euro over en zijn er veel kleinere musea die in de rode cijfers zitten. 'Er dreigt vershraling van het tentoonstellingsaanbod, vooral buiten de Randstad. Ook de waardering voor musea door het publiek kan hierdoor onder druk komen te staan', aldus Siebe Weide, directeur van de Museumvereniging dinsdag. Aan de bereidheid om musea te bezoeken lijkt het allemaal niet te liggen. In 2015 hadden 1,2 miljoen mensen een museumkaart, 50 procent meer dan vijf jaar geleden. Vorig jaar werd bijna 30 miljoen keer een museum bezocht. <

EN VERDER

REDACTIE ND • BEELD GBS PIET PRINSSCHOOL, BERT GOEDHART

De kinderen van de Piet Prinschool krijgen les in een vernieuwd gebouw. Vrijdag werd de school heropend.

■ PIET PRINSSCHOOL STADSKANAAL HEROPEND

De Piet Prinschool in Stadskanaal is vrijdag heropend. De gereformeerde basisschool heeft een grote verbouwing ondergaan. Wethouder Johan Hamster van de ChristenUnie heeft het gebouw officieel geopend. Voor de kinderen was er die dag geen les. Ze mochten allemaal twee workshops kiezen, die door meester en juf werden gegeven. Het was een groot succes.

■ KINDEREN HOUDEN BUURTRESTAURANT IN NIJKERK

Groep 8 van De Open Kring in Nijkerk heeft een buurtrestaurant opgezet: Happy Together. De kinderen van de gereformeerde basisschool bedachten het restaurant in het kader van de participatiemaatschappij. Het idee won tijdens een debat in de jeugdgemeenteraad en de school ontving geld om het te financieren. De kinderen bereiden het eten en bedienen de gasten. Er was keuze uit salades en soepen, stamppotten en heerlijke nagerechten. Het doel, onderlinge contacten in de buurt te verstevigen, werd voluit bereikt.

Groep 8 van De Open Kring in Nijkerk runde een restaurant voor buurtbewoners.

■ VRIJWILLIGERSAVOND IN DALFSEN

Deelpakket Dalfsen hield vorige week een vrijwilligersavond. De organisatie helpt mensen die leven van een inkomen tot 10 procent boven het minimum en niet in aanmerking komen voor de Voedselbank. Eén keer per maand krijgen deze mensen een voedselpakket. In totaal voorziet de organisatie ruim tachtig adressen in Dalfsen zo van een extraatje. Deelpakket Dalfsen ontstond in 2012 onder de naam 'Deelzondag'. Toen werd in de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt Het Kruispunt voor twintig adressen een pakket ingepakt. Inmiddels is het aantal adressen gegroeid en helpen meer kerken mee. Maar ook de organisatie is complexer geworden. Vandaar dat alle vrijwilligers (zo'n vijftig) werden uitgenodigd om meer te weten te komen over de organisatie. 'We bieden meer dan een doos boodschappen', vertelde een bezorger. 'Mensen zijn blij dat we aandacht hebben voor hun situatie.'

► tips? Mail naar enverder@nd.nl

KERKNIEUWS

■ **PROTESTANTSE KERK AANGENOMEN** naar De Bilt (hervormd, Dorpskerk): H.E. Dankers te Ilpendam en Watergang (hervormd).

■ **GEREFORMEERDE GEMEENTEN BEDANKT** voor Sunnyside (VS): J.B. Zippro te Groningen.

■ **OUD GEREFORMEERDE GEMEENTEN BEROEPEN** te Kinderdijk: R. Bakker te Barneveld.

NL

ANP

Internationale student goed voor schatkist

► DEN HAAG

Internationale studenten die na hun afstuderen in Nederland blijven werken, leveren jaarlijks 1,57 miljard euro op voor de schatkist. Een kwart van de afgestudeerde studenten uit het buitenland blijft hun leven lang hier, is de schatting. Dat berekent expertisebureau EP-Nuffic op basis van overheidscijfers. Aan de Nederlandse universiteiten en hogescholen volgen bijna 75.000 internationale studenten met 161 verschillende nationaliteiten een volledige studie. <

FOTO DIE DE KRANT NIET HAALDE

BEELD ANP / REMKO DE WAAL

Dagelijks geven honderden beelden ons een kijk op de wereld. Elke foto vertelt zijn eigen verhaal. In deze rubriek een mooie foto die afgelopen week de krant niet haalde.

Werkzaamheden op het Rokin in het centrum van Amsterdam. In de hoofdstad wordt momenteel op veel plekken aan de weg gewerkt en gebouwd.

TV

VOORKEUR

NPO 2 ► VARA, 19.20–19.50 UUR

Bureau vooroordeel

Deze aflevering gaat over Overijssel. Frank en Erik gaan naar ‘Turkenstad’ Deventer. Hoe zit het nou met Erdogan en Gülen en voelen de Turkse ondernemers daar iets van de spanningen na de mislukte coup? Erik zoekt in Oldenzaal een oude Italiaanse gastarbeider op die in de jaren zestig bij de rellen tussen Italianen en de Oldenzaalse jeugd was: ‘Wij waren de Syriërs van toen.’ In de verhoorwagen zit oud-RTL-presentatrice Diana Matroos.

NPO 2 ► EO, 16.50–17.50 UUR **Planet Earth**

Slechts 3 procent van al het water op aarde is zoet water, en het is onze kostbaarste hulpbron. Overal waar water stroomt of valt, bepaalt het de verdeling van het leven. In deze aflevering volgen we rivieren die vanuit hun bron in de bergen naar zee stromen, en zien we wat voor bijzonder leven in die wateren voorkomt. In beeld komt onder meer het donderende geraas van de Iguazu Falls, de breedste ononderbroken waterval ter wereld.

NPO 2 ► VARA, 21.15–22.00 UUR

Zembla

Volgens de woordvoerders van Deense moskeeën worden hun volgelingen aangemoedigd om te integreren in de Europese samenleving. Maar volgens een gezaghebbende insider spreken de meesten met twee gezichten. Twee moslims gaan undercover als getrouwd stel en filmen met verborgen camera in acht Deense moskeeën. Het leidt tot opnames met schokkende uitspraken. Een mishandelde vrouw wordt afgeraden om naar de politie te gaan en een van imams zegt dat kinderen vanaf tien jaar geslagen mogen worden als ze niet willen bidden. Het roept grote verontwaardiging op bij Deense politici. De regering laat een lijst opstellen van ‘haatpredikers’, die openbaar wordt.

NPO 2 ► EO, 17.50–18.30 UUR

Geloof en een hoop liefde

Dit jaar is het de honderdste geboortedag van de bekende cabaretier en geboren Sittardenaar Toon Hermans. Een van de manieren waarop dat in Sittard wordt gevierd, is door een nieuwe revuevoorstelling, geschreven en gespeeld door Sjef Schurgers. Toon was een van Sjefs idolen. Sjef wilde ook het toneel op, maar mocht dat niet.

TV VOORAF

RICK TIMMERMANS nd.nl/media BEELD MAX

Miljonair ontmaskerd

Omroep Max goot succesvol het verhaal van oorlogscrimineel en miljonair Pieter Menten in een miniserie. Voor iedereen die sliep tijdens de lessen geschiedenis.

Pieter Menten trekt baantjes in het zwembad van zijn Blaricumse villa. Het is zomer, 1976. Er staat een veiling van een deel van zijn kunstcollectie op het programma. Journalist Hans Knoop komt langs om over de schilderijen te praten. Hij wil voor weekblad *Accent*, onderdeel van *De Telegraaf*, een verhaal over de collectie maken. Knoop vertelt Menten dat een collega-journalist uit Israël Menten beschuldigt van oorlogsmisdaden. Hij zou honderden Joden hebben vermoord en hun kunst hebben geroofd. Knoop wil graag Mentens kant van het verhaal horen. Waar komt die kunst vandaan? De joviale Menten strijkt de plooi met snelle praatjes glad. Natuurlijk wil hij meewerken aan een artikel om zo deze leugens te ontmaskeren. Laat die Israëlische journalist maar naar Nederland komen, op zijn kosten. Knoop is niet op zijn achterhoofd gevallen. Al snel krijgt hij door dat de geruchten en aantijgingen aan het adres van Menten in elk geval deels berusten op de waarheid. Als hij geheime informatie over Menten in handen krijgt, begint de zaak-Menten te rollen. Omroep MAX heeft een driedelige miniserie gemaakt over deze zaak die eind jaren zeventig veel reuring veroorzaakte. Menten is inderdaad verantwoordelijk voor de

dood van Poolse Joden. Er zijn foto's van de miljonair in SS-kostuum. In aflevering één van de serie wordt al duidelijk dat Menten een sterke persoonlijkheid heeft. Knoop wordt meerdere keren op het hart gedrukt dat als hij hiermee doorgaat, Menten er alles aan zal doen hem kapot te maken. Knoop gaat door. Hoewel de afloop van de zaak-Menten bekend is, smaakt de eerste aflevering van *De Zaak Menten* naar meer. Niets is mooier dan een held die een schurk ontmaskert, zeker als het een waargebeurd verhaal betreft. Iedereen die de jaren zeventig bewust heeft meegemaakt, zal zich de zaak-Menten nog herinneren. Voor die groep zal de serie een feest van herkenning zijn. Regisseur Tim Oliehoek heeft zijn best gedaan alles te laten lijken op de jaren zeventig. Hij wisselt archiefbeeld behendig af met ‘actueel’ beeld – dat geschoten is met een speciale lens waardoor ook dat lijkt op materiaal uit de jaren zeventig. Voor wie later is geboren en voor wie lag te slapen tijdens het vak geschiedenis, is *De Zaak Menten* één van die belangrijke, gemiste lessen. Het verhaal over Pieter Menten doet ergens denken aan dat van Andries Riphagen, die in de oorlog in Amsterdam Joden geld en kunst ontfutselde. Ook over hem werd onlangs een cinematografische geschiedenisles gemaakt. Een goede ontwikkeling: televisie over naam en feit om nooit te vergeten.

►► De zaak Menten, MAX, NPO 2, 20.25–21.15 uur.

NPO 1

07.30 NOS Journaal. 07.40 Goedemorgen Nederland. 08.00 NOS Journaal. 08.10 Goedemorgen Nederland. 08.30 NOS Journaal. 08.40 Goedemorgen Nederland. 09.00 NOS Journaal. 09.15 Nederland in beweging! 09.30 NOS Journaal. 09.40 MAX Geheugentrainer. 10.00 NOS Journaal. 10.15 NOS Journaal. 10.25 NOS Journaal. 10.40 NOS Journaal. 11.00 NOS Journaal. 11.15 Tijd voor MAX. 12.00 NOS Journaal. 12.20 NOS Journaal. 12.35 NOS Journaal. 13.00 NOS Journaal. 13.20 NOS Journaal. 13.35 NOS Journaal. 14.00 NOS Journaal. 14.15 NOS Journaal. 14.30 NOS Journaal. 14.40 NOS Journaal. 15.00 NOS Journaal. 15.20 NOS Journaal. 15.55 Pauw. 17.00 NOS Journaal. 17.10 Tijd voor MAX. 17.55 Politieke partijen .

18.00 NOS Journaal. 18.15 EénVandaag. 18.45 NOS Sportjournaal. 19.00 De Wereld Draait Door. 20.00 NOS Journaal. 20.30 DNA Onbekend. 21.20 Hoe word ik 100. 22.15 Hoe heurt het eigenlijk? 22.55 Pauw. 23.50 NOS Journaal

00.10 Pauw. 01.10 EénVandaag.

►► [kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl](http://www.nos.nl) of op Teletekst pagina 200 ►►

EEN

12.35 Blokken. 13.00 Het Journaal. 13.25 Het Weer. 13.30 Iedereen Beroemd. 13.50 Thuis. 14.15 Deadly Pole to Pole. 14.45 Villa Politica. 16.15 Clips. 16.30 Perception. 17.10 Jamie's 30 Minute Meals. 17.35 Buren 18.00 Het Journaal. 18.10 Het Weer. 18.15 Dagelijkse kost. 18.30 Blokken. 19.00 Het Journaal. 19.40 Iedereen Beroemd. 20.00 Joker+ en Lotto. 20.05 Het Weer. 20.10 Thuis. 20.40 De fiscus. 21.30 Pano. 22.10 Van Gils & gasten. 22.55 Het Journaal. 23.10 Secrets and Lies. 23.51 Winst Joker+ / Lotto. 23.52 Keno. 23.53 Euromillions winstverdeling. 23.55 Het Weer

ARD

09.00 Bundestag live. 12.00 Tagesschau. 12.15 ARD–Buffet. 13.00 ZDF–Mittagsmagazin. 14.00 Tagesschau. 14.10 Rote Rosen. 15.00 Tagesschau. 15.10 Sturm der Liebe. 16.00 Tagesschau. 16.10 Verrückt nach Fluss. 17.00 Tagesschau. 17.15 Brisant 18.00 Quizduell. 18.50 Rentnercops. 19.45 Wissen vor acht – Werkstatt. 19.50 Wetter vor acht. 19.55 Börse vor acht. 20.00 Tagesschau. 20.15 Film–Mittwoch im Ersten: Wellness für Paare. 21.45 Plusminus. 22.15 Tagesthemen. 22.45 Maischberger 00.00 Nachtmagazin. 00.20 FilmMittwoch im Ersten: Wellness für Paare.

NPO 2

06.35 Hallo Nederland. 07.00 NOS Journaal met gebarentolk. 07.15 NOS Journaal. 07.30 NOS Journaal met gebarentolk. 07.35 NOS Journaal. 07.40 NOS Journaal. 07.45 NOS Journaal. 08.00 NOS Journaal met gebarentolk. 08.15 NOS Journaal. 08.30 NOS Journaal. 08.34 NOS Journaal. 08.45 NOS Jeugdjournaal met gebarentolk. 09.00 NOS Journaal met gebarentolk. 09.15 De ochtendkus. 09.25 Brandpunt. 10.35 De Wereld Draait Door. 11.30 Opsporing Verzocht. 12.25 BinnensteBuiten. 12.57 Politieke partijen. 13.00 NOS Journaal. 13.10 NOS Sportjournaal. 13.20 Blauw Bloed. 14.00 100% Hindoe? 14.25 Kassa. 15.20 Geloof en een hoop liefde. 16.00 NOS Journaal. 16.10 MAX Maakt Mogelijk. 16.50 Natuur op 2: Planet Earth. 17.50 Geloof en een hoop liefde

18.30 Hallo Nederland. 18.45 BinnensteBuiten. 19.20 Bureau Vooroordeel. 19.50 Met het mes op tafel. 20.25 De Zaak Menten. 21.15 Zembla. 22.00 Nieuwsuur. 22.55 Inside IDFA. 23.15 2Doc: Don Juan

00.10 Terreur, bron van angst.

BBC 1

11.00 Homes Under the Hammer. 12.00 The Secret Life of the Hospital Bed. 12.45 Rip Off Britain: Food. 13.15 Bargain Hunt. 14.00 BBC News at One; Weather. 14.30 BBC Regional News and Weather. 14.45 Doctors. 15.15 The Coroner. 16.00 Escape to the Country. 16.45 Money for Nothing. 17.30 Flog It! 18.15 Pointless. 19.00 BBC News at Six; Weather. 19.30 BBC Regional News Programmes. 20.00 The One Show. 20.57 BBC News and Regional News. 21.00 Watchdog. 22.00 The Missing. 23.00 BBC News at Ten. 23.30 BBC Regional News and Weather. 23.42 The National Lottery Update. 23.45 A Question of Sport

BBC 2

08.30 Junior Bake Off. 09.00 Sign Zone: Great British Menu. 09.30 Sign Zone: Great British Menu. 10.00 Victoria Derbyshire. 12.00 BBC Newsroom Live. 12.30 The Autumn Statement. 16.30 Coast. 17.15 The Dark: Nature's Nighttime World 18.15 Put Your Money Where Your Mouth Is. 19.00 Eggheads. 19.30 Strictly Come Dancing – It Takes Two. 20.00 Celebrity Antiques Road Trip. 21.00 MasterChef: The Professionals. 22.00 Black and British: A Forgotten History. 23.00 The Premier League Show. 23.30 Newsnight 00.10 Weather. 00.15 No Such Thing as the News. 00.45 Imagine Shorts.

NPO 3

10.15 Bing. 10.25 Mijn vriendjes Teigetje en Poeh. 10.40 Koekie kruimel films. 10.45 Harry en Toto. 10.55 Nellie & Cezar. 11.05 Sesamstraat 10 voor... 11.15 Timmy tijd. 11.25 De avonturen van Bert en Ernie. 11.30 Pim & Pom. 11.40 Bibbeltje Big. 11.50 Mickey Mouse Clubhouse. 12.15 Maya de Bij. 12.30 Het Sinterklaasjournaal. 12.40 Apennoten. 12.50 Kiwi & Strit. 12.55 Buurman en buurman. 13.05 Babar en de belevenissen van Badou. 13.20 Mega Mindy. 13.45 Studio Snugger. 14.00 Het Sinterklaasjournaal. 14.10 Z@ppSport compilatie. 14.30 BZT Muziek Show. 15.25 Z@ppbios: Waar is het paard van Sinterklaas? 16.45 Het Sinterklaasjournaal. 17.00 Gek op jou! 17.05 New Musical Star. 17.35 Voetbalmeisjes

18.00 Het Sinterklaasjournaal. 18.10 Freeks wilde wereld. 18.23 Het Klokhuis. 18.45 NOS–Jeugdjournaal. 18.55 SpangaS. 19.25 Brugklas. 19.50 3 Op Reis. 20.30 Nick & Simon, The Dream. 21.15 Ali B op volle toeren. 21.55 Facts & Villerius. 22.45 Toren C. 23.15 Jeuk. 23.45 De Wereld Draait Door

HOE WORD IK 100 De deelnemers gaan voor het eerst samen sporten. NPO 1, 21.20 UUR

NGC

06.00 Science of Stupid. 06.25 Science of Stupid. 06.50 Car S.O.S. 07.40 The Incredible Dr. Pol. 08.30 The Dog Whisperer. 09.25 Cesar to the Rescue. 10.20 Primal Survivor. 11.15 The Incredible Dr. Pol. 12.10 Science of Stupid. 12.35 Science of Stupid. 13.05 Hacking the System. 13.30 Hacking the System. 14.00 Ultimate Airport Dubai. 15.00 To Catch a Smuggler. 16.00 Air Crash Investigation. 17.00 Air Crash Investigation 18.00 Fish Tank Kings. 19.00 The Incredible Dr. Pol. 20.00 The Incredible Dr. Pol. 21.00 Mars. 22.00 Apocalypse: Stalin. 23.00 No Man Left Behind 00.00 Drugs Inc. 00.55 Apocalypse: Stalin. 01.50 Drugs Inc. 02.35 Locked Up Abroad. 03.20 Air Crash Investigation. 04.05 Apocalypse: Stalin. 04.50 No Man Left Behind. 05.35 Mystery Files.

VIRAL

ERWIN VOGELAAR nd.nl/media BEELD TWITTER

Bizarre Tila Tequila nu offline

Wat trekt de aandacht op sociale media? Vandaag: Tila Tequila.

Bij sociale media weet je nooit of je met iemand te maken hebt die echt kwaad in de zin heeft, of iemand die maar doet alsof. Achter veel gemene reacties en volledige account op Twitter en Facebook zitten namelijk mensen die puur chaos willen creëren en hopen dat mensen daarop reageren. Deze trolls hebben vaak succes, want veel lezers trappen er in. Bij realityster Tila Tequila weten mensen het nu niet meer. Als ze een troll is, houdt ze het wel heel lang vol.

Tequila is op Twitter zo ver gegaan, dat het sociale netwerk op dinsdag heeft besloten haar account te verwijderen. Niet gek, want hoe ze zich heeft gedragen is op z'n minst schokkend te noemen. Wees gewaarschuwd. Het begint al met haar biografie op het nu verwijderde Twitteraccount: 'Alt-reich queen! Literally Hitler!' Haar vastgezette tweet ging over de uitspraak 'Grab

her by the pussy' van Donald Trump, met het bericht dat elke vrouw die hierover klaagt gek is.

Tequila is voornamelijk bekend van een reality show op MTV getiteld *A Shot at Love With Tila Tequila*. Sindsdien zoekt ze de aandacht op een andere manier. In 2012 zou ze zich hebben bekeerd tot het jodendom, maar het volgende jaar publiceerde ze een foto waarin ze voor Auschwitz stond met een nazi-armband om, een SS-pet op en een pistool in haar hand. Ze noemde zichzelf toen 'Hitila'. In lange teksten schreef Tequila over waarom ze met Hitler sympathiseerde en

plaatste ze een foto van haar jonge dochtertje met een Hitler-snorretje. Op de verjaardag van Hitler schreef Tequila eerder dit jaar 'Happy birthday, mein Fuhrer! #Soulmates'. Speelt ze nou een typetje of niet?

Voor velen is Tequila al vaak over de grens gegaan, maar afgelopen weekend was een nieuw dieptepunt. Ze plaatste een foto vanaf de conferentie van het National Policy Institute, waar ze samen met twee mannen een nazigroet doet met de tekst 'Seig heil!' erbij, inclusief spelfout. Die foto is uiteraard viral gegaan, zoals ze had gehoopt.

Tequila weet precies hoe ze moet scoren op sociale media. Ooit was ze de meest populaire persoon op MySpace, een sociaale netwerk uit een tijd voor Facebook en Twitter. Een rolmodel voor veel jonge meisjes met als enige bijna twee miljoen vrienden. Waarschijnlijk is deze jarenlange troll-actie haar manier geweest om weer opnieuw aandacht te krijgen en met succes. Tot nu dan. <

NL

REDACTIE ND

Serious Request-dj's 2016 bekendgemaakt

► BREDa Traditiegetrouw nemen in december drie deejays van radiostation NPO 3FM plaats in het Glazen Huis. Dit jaar zijn dat er twee: Domien Verschuuren en Frank van der Lende. Ze krijgen gezelschap van een poes uit het dierenasiel, en vragen zo aandacht voor asioldieren. Het hoofddoel van Domien en Frank is het inzamelen van geld voor een project van het Rode Kruis: de bestrijding van kindersterfte door longontsteking. De deejays verblijven vanaf 18 december zes dagen in het Glazen Huis dat dit jaar in Breda gevestigd is. Ze eten niet tijdens hun verblijf en maken non-stop radio. Vorig jaar bracht 3FM Serious Request bijna 8,5 miljoen euro op. <

NL

REDACTIE ND

Whatsapp verliest privacy-rechtszaak

► DEN HAAG De Autoriteit Persoonsgegevens heeft succesvol een rechtszaak aangespannen tegen chatapp Whatsapp. De berichtendienst zou de Nederlandse privacywet op verschillende vlakken hebben overtreden, door onder andere toegang te vereisen tot het volledige contactenbestand van Whatsapp-gebruikers. De Haagse bestuursrechter heeft dinsdag besloten dat het mediabedrijf een vertegenwoordiger in Nederland aan moet stellen om te voldoen aan de Wet bescherming persoonsgegevens. Als dat niet gebeurt, volgt een dwangsom van 10.000 euro per dag. <

RADIO VOORKEUR

NPO RADIO 1 ► NTR, 19.02-20.00 UUR

Kunststof

Jacob ter Veldhuis won de Buma Classical Award, wordt 65 en werkt bovendien vijftig jaar als componist. Dit alle viert hij met de JacobTV Trilogy: één weekend, drie concerten. Te zien op 25, 26 en 27 november in Concertzaal Tilburg.

RTL 4

10.00 Koffietijd. 11.00 Goede Tijden, Slechte Tijden. 11.30 The Bold and the Beautiful. 12.10 De bloemenstal. 12.35 Teleshop 4: Dit is mijn toekomst. 13.05 RTL Boulevard. 14.00 TV Makelaar: Mission Impossible. 15.00 Ik Zorg Voor Jou. 16.00 RTL Nieuws. 16.05 Dr. Phil. 17.00 RTL Live 18.00 RTL Nieuws. 18.10 Uit Eigen Keuken. 18.15 Editie NL. 18.35 RTL Boulevard. 19.20 Uit Eigen Keuken. 19.30 RTL Nieuws. 19.55 RTL Weer. 20.00 Goede Tijden, Slechte Tijden. 20.30 Van Der Vorst Ziet Sterren. 21.30 Een dubbeltje op zijn kant. 22.30 RTL Late Night. 23.45 RTL Nieuws

RTL 5

09.00 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 09.50 Teleshop 5: Dit is mijn toekomst. 10.05 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 11.00 Teleshop 5: Thane. 12.45 Teleshop 5: Dit is mijn toekomst. 14.00 Teleshop 5: Thane. 14.15 Teleshop 5: Tommy Teleshopping. 16.00 Teleshop 5: Kortingsbrigade.nl. 16.35 Wie Is De Chef?17.05 TopChef tegen SterrenChef 18.10 Gordon Ramsay: Oorlog in de keuken!19.20 Get The F*ck Out Of My House. 19.45 Galileo. 20.30 Lekker slim. 21.30 All-In Kitchen. 22.00 Get The F*ck Out Of My House. 22.35 Galileo. 23.30 Foute Mannen

FACTS & VILLERIUS Gesprekken in Texas met kinderen die hun ouders hebben vermoord. NPO 3, 21.55 UUR

FAMILY7

06.00 Opwekking Praise 2012. 06.30 Het Gebed. 07.00 Black Beauty. 07.25 Krummel. 08.02 Homecoming. 08.30 Joyce Meyer. 09.00 Wijs. 09.30 Het Gebed. 10.00 De film van je leven. 11.00 I24 News. 11.11 Uitge-licht!11.30 Het leven van de profeet Daniel. 12.00 Wijs. 12.30 Another life. 13.00 Het Gebed. 13.30 Black Beauty. 14.00 In Touch. 14.30 Het leven van de profeet Daniel. 15.00 Wijs. 15.30 De film van je leven. 16.30 Het Gebed. 17.00 Wijs Paleis. 17.30 The Drive TV . 18.00 I24 News. 18.11 Café Tinto Special. 18.35 Another life. 19.00 Wijs. 19.30 Transparant. 20.00 Black Beauty. 20.30 Uitge-licht!21.00 Confessions. 21.30 Hart voor Kinderen. 22.00 Joyce Meyer. 22.30 G-time TV. 23.00 Uitge-licht!23.30 Echtscheiding: einde of nieuw begin? 00.00 Another life. 00.30 Wijs.

SBS 6

07.10 The Doctors. 08.05 Tommy Teleshopping. 14.10 House Rules: stellen verbouwen ons huis. 16.10 Vtwonon zelf aan de slag. 17.05 Huizenjacht 18.00 Hart van Nederland – Vroeg. 18.20 Shownieuws – Vroege editie. 18.30 MasterChef Australië. 19.30 Utopia. 20.00 Rad van fortuin. 20.30 Met de Deur in Huis. 21.30 Queens of the Jungle. 22.30 Loop: Hart van Nederland – Late editie. 22.55 Shownieuws – Late editie. 23.30 Piets weerbericht. 23.35 Rad van fortuin 00.00 Utopia. 00.35 The Fresh Prince of Bel-Air. 01.00 RelaxTV.

RTL 7

08.35 B.O.Z.: Rox. 09.00 How I Met Your Mother. 09.30 How I Met Your Mother. 10.00 Flodder. 10.30 Flodder. 11.00 Stop! Politie. 12.00 Stop! Politie. 13.00 Everybody Loves Raymond. 13.30 Everybody Loves Raymond. 14.00 The King of Queens. 14.30 The King of Queens. 15.00 Flodder. 15.30 Flodder. 16.00 Everybody Loves Raymond. 16.30 Everybody Loves Raymond. 17.00 The King of Queens. 17.30 The King of Queens 18.00 Lekker Snugger. 18.30 Bezopen Bestuurders. 19.00 Idioten Op De Weg. 19.30 Stop! Politie. 20.30 Artificial Intelligence: A.I.23.30 Escape From Absolom

REFORMATORISCHE OMROEP

09.00 Dagopening. 09.25 RO non-stop. 12.00 Aan Tafel. 14.00 RO non-stop 18.00 RO non-stop kinderkoren. 19.00 RO kindertrein. 20.00 Cascade met André Diepenbroek. 21.00 Orgelstuur. 22.00 Dagsluiting. 22.15 RO non-stop .. 00.00 RO non-stop. 02.00 RO non-stop anderstalig. 03.00 RO non-stop.

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 De nieuwe morgen. 09.00 Blessings. 10.00 Muziek aan het werk. 12.00 Sandwich. 14.00 Backstage. 16.00 De dag van vandaag 19.00 Wens. 20.00 Muziekavond 00.00 De Nacht. 05.25 De Bijbel door.

CANVAS

09.00 Herfstbeelden. 12.30 Rolkrant 18.20 UEFA Europa League preview magazine. 19.10 Radio Gaga. 20.00 Het Journaal. 20.05 Terzake. 20.30 De afspraak. 21.15 De 16. 21.45 4 x 7. 22.25 De Ideale Wereld. 23.10 Winteruur. 23.20 Rectify 00.05 Canvaslus.

OPHEF IN DE REGIO

HARCO PLOEGMAN nd.nl/nederland BEELD TWITTER

MAN AANGEHOUDEN MET 81 PAKKEN BABYVOEDING

In Winterswijk is een man aangehouden die 81 pakken melkpoeder bij zich had. Vermoedelijk had hij de babyvoeding gestolen om op de zwarte markt te verkopen, schrijft Omroep Gelderland. De politie kwam hem op het spoor na de aanhouding van een vrouw die in een supermarkt acht pakken melkpoeder wilde stelen. Al snel bleek dat een man bij de diefstal betrokken was. De politie spoorde hem op en vond in zijn auto nog 81 pakken melkpoeder. Ook werden er kleren gevonden die mogelijk eveneens zijn gestolen.

SCHOONMAKERS JOYRIDEN MET LIJNBUS IN AMERSFOORT

Twee schoonmakers zijn maandagavond gaan joyriden met een lijnbus in Amersfoort. Verscheidene auto's werden geraakt tijdens de rit, ook sneuvelde een aantal paaltjes. Het gerucht gaat dat de twee daarnaast ook nog eens met de bus langs een coffeeshop zijn gereden om daar een joint te kopen, aldus enkele bronnen tegen RTV Utrecht. De schoonmakers zijn in dienst van

CSU, dat 's avonds de bussen van Connexxion schoonmaakt op een rangeerterrein in Amersfoort. Het bedrijf heeft de medewerkers op non-actief gezet. 'Als het waar is, worden ze op staande voet ontslagen', aldus een woordvoerder.

FOUTJE: AUTOMOBILIST RIJDT PER ONGELUK BUSSLUIS IN

Een Franse toerist in Purmerend heeft dinsdagmiddag in Purmerend een inschattingsfout met flinke gevolgen gemaakt. De automobilist reed zonder op te letten de bussluis op de Donaulaan in, zag het verzinkbare obstakel op de weg over het hoofd en reed er vervolgens met zijn auto overheen. Die raakte total loss.

TAART SNEUVELT BIJ AANRIJDING IN VENLO

Een op zichzelf niet heel ernstig verkeersongeluk in Venlo heeft toch wel een vervelend gevolg gehad. Een jongen op de fiets werd op een rotonde geschept door een personenauto. De jongen kwam ten val. Zijn fiets werd beschadigd en, erger nog, de taart die hij voor de verjaardag van zijn moeder had gehaald, sneuvelde.

De 81 pakken melkpoeder die in Winterswijk waren gestolen.

STILGEZET

Hebreeën 11:27

Niet te doven

... hij volhardde, als zag hij de Onzienlijke.

Ja, dat is het wonder van volhouden als ieder ander zou opgeven. Dat kun je alleen als je iets ziet wat anderen niet zien. Als Mozes moest meelopen in de hofstoet met een of andere plechtigheid, dan zag hij de godenbeelden, mysterieus of angstaanjagend, hij zag de symbolen van Egyptes macht, hij zag goud en glitter. En dan deed hij zijn ogen dicht en zag hij het armzalige hutje van zijn familie en de magere kapotte ruggen van zijn volksgenoten. Dat is toch geen alternatief, zo wil je toch niet leven! Maar Mozes zag meer. Of liever, hij had meer gehoord, hij kende de oude verhalen en hij keek in donkere nachten naar de sterren en dacht aan zijn voorvader Abraham. Nee, ook Mozes kon God niet zien. Maar het verlaten naar de Onzienlijke was niet te doven.

■ndmorgen

In de rubriek 'Rare geluiden' schrijft Roel Sikkema over de vreemde instrumenten van Wintergatan: Muziek uit gaatjes en knikkers. <

DE VERBEELDING

PIET H. DE JONG • BEELD ND

Geschokt door de Eerste Wereldoorlog

Overall in het land staan standbeelden van politici uit de vaderlandse geschiedenis. Maar wie waren zij ook al weer? In de serie 'bijzondere Kamerleden' vandaag: Hendrik Coenraad Dresselhuijs.

Het monument in Den Haag ter nagedachtenis van de liberale rechtsgeleerde, ambtenaar en politicus Hendrik Dresselhuijs is bepaald niet kinderachtig uitgevallen. Achter een keurig geschoren heg van een meter of tien staat het zandstenen gedenkteken. Het is bijna drie meter hoog en pakweg vijf meter breed. Op de verhoogde middenzuil is een ronde koperen medaillon bevestigd met de afbeelding van Dresselhuijs en zijn geboorte- en sterfjaar. De flanken van het monument fungeren als tekstborden waarop de idealen van het liberale Kamerlid zijn verwoord. Het monument is gemaakt door Arend Odé, die veel meer nationale monumenten heeft gemaakt. Odé was hoogleeraar boetseren en beeldhouwkunst aan de Technische Hogeschool te Delft. Het Dresselhuijsmonument is op 4 juni 1931 onthuld. Het comité van sympathisanten dat zich beijverde voor de nagedachtenis van Dresselhuijs, stond onder leiding van vrijzinnig-democraat Willem Treub. Treub droeg bij de onthulling, in aanwezigheid van de weduwe met haar drie dochters, het monument over aan het Haags gemeentebestuur.

dierbare foto

HANS HOPMAN [nd.nl/achtergrond](#) BEELD FAMILIE PLOEG

Foto's vangen de tijd. Ze vertellen verhalen en herbergen herinneringen: oude geliefden, een vervlogen jeugd of een favoriete plek. In deze rubriek iedere week een dierbare foto met een verhaal.

Dit is de overgrootmoeder van Martje Ploeg-de Groot (1942) uit Kampen. Het is Berendina Elderman-Meur (1832) en ze overleed op 7 februari 1926 in Midwolda. Over haar Franse achternaam: 'Mijn vader fantaseerde dat ze misschien wel een dochter was van een gedeserteerde soldaat uit het leger van Napoleon (Slag bij Leipzig, 1813).' Opoe Berendien trouwde met Geuko Elderman. Ze hielden vijf kinderen in leven: Metje, Berend (tot z'n 55e onderwijzer in Staphorst), Jurjen, Stientje en Teupke (de oma van Martje). Oudoom Jurjen en zijn vrouw Sara Houtman kregen zeventien kinderen. 'Toen ik acht jaar was, ontmoette ik hem. Een oude man met een grijze baard in een rieten stoel. Hij hield mijn hand vast en vroeg: "Heb jij wel eens gelogen?" "Nee, oom Jurnt." Hij keerde mijn hand, en met zijn wijsvinger draaide hij rondjes in mijn handpalm en zei: "Iemand die dáár haar heeft, die is eerlijk." Opoe Berendien was de laatste twintig jaar van haar leven doof en blind. Met haar handen betastte ze de hoofdjes van haar klein- en achterkleinkinderen en wist: "O, jij bent er een van ...". In en na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) breide ze van ongebleekte katoen verband voor gewonde soldaten en voor ziekenhuizen. 'Kilometers, ruim 10 cm breed. Een buurvrouw keek het breiwerk 's avonds even na op gevallen steken.' 'Een prachtvrouw', vat ze samen. [Wilt u ook uw dierbare foto delen?](#) Mail dan naar [achterop@nd.nl](#)

LIMERICK

KEES VAN EGMOND

Groene Bijbel

'Geweldig!', roept iemand in Loenen. 'Een initiatief om te zoenen! Zo maak je van oud weer nieuw, da's toch goud? Ik zou het Hervormingsdag noemen!'

BIJDRAGEN? [achterop@nd.nl](#)

IK & MIJN HUIS

bijdragen? [achterop@nd.nl](#)

HECHTEN OF PLAKKEN

Als taalcoach help ik vluchtelingen de Nederlandse taal te leren. Laatst ging onze kleindochter mee naar een Syrische vrouw. Ze was die week gevallen en had een pleister op haar kin. De Syrische vrouw vroeg: 'Is het gehecht?' 'Nee', zei mijn kleindochter, 'het is geplakt.' De vrouw keek verbaasd en ik vertelde dat het met lijm geplakt was. 'O', zei ze, 'zoals met een leuke band?' 'Ja', antwoordden we. 'Aha', zei ze lachend. 'Heeft de dokter je ook in een bak met water gelegd om het gaatje te vinden?'

Dresselhuijs' monument staat aan de voorname Carnegielaan, een brede laan waaraan veel ambassades zijn gehuisvest. Van enige afstand is achter het monument een toren van het Vredespaleis te ontwaren.

ANTI-OORLOGSRAAD

Hendrik Coenraad Dresselhuijs werd op 31 december 1870 te Kuilenburg (later Culemborg genoemd) geboren. Hij overleed op 16 december 1926 te Den Haag. Vier dagen later werd hij begraven in het familiegraf te Culemborg. Dresselhuijs studeerde rechten en maakte carrière als ambtenaar op het departement van Justitie. Hij werd in 1911 secretaris-generaal op dat ministerie. Vijf jaar later werd hij voor het district Tiel gekozen tot Kamerlid. Dresselhuijs was diep geschokt door de gruwelen van de Eerste Wereldoorlog. Hij werd voorzitter van de Nederlandsche Anti-Oorlogsraad en deed in april 1915 een vergeefse poging te bemiddelen tussen Duitsland en Engeland. Dresselhuijs was als voorman van het Rode Kruis actief bij de opvang van Belgische vluchtelingen in Nederland. In 1925 werd hij voorzitter van de Vereniging voor Volkenbond en Vrede, een organisatie die het werk van de Volkenbond propageerde. Dresselhuijs was tegenstander van eenzijdige ontwapening, in tegenstelling tot de Vrijzinnig Democratische Bond en de socialisten van de SDAP. Dresselhuijs werd in 1916 Kamerlid voor de Bond van Vrij-Liberalen. Hij beijverde zich voor een fusie met de Liberale Unie. Die kwam er in 1922. Dresselhuijs werd gekozen tot voorzitter van de Vrijheidsbond, een klassiek-liberale partij die bekend werd als Liberale Staatspartij.

HET LEVEN VAN DE VLAAMSE
BLOGGER YENTL KEUPPENS

Strijd tegen anorexia

► PAGINA 8

Voeten

Hoe goed zijn *barefoot*-schoenen volgens de orthofoon?

► PAGINA 4

Auto-biografie

De grote Amerikaan van Sjoukje From.

PAGINA 6

jong

Huis van Belle

Uitgekeken op je blouse?
Verkoop 'm met deze app.

► PAGINA 16

LIFESTYLE

BOEK

MARIEKE WESTERTEP BEELD ND

IN GESPREK GAAN

Het boek *Dichterbij* stelt elke dag een vraag aan jou en je geliefde. Leuke vragen, zoals: 'Wat is de beste grap die je ooit hebt meegemaakt?', of spannende vragen: 'Wat heb je nooit verteld aan je geliefde?'. De vragen zijn bedacht door het echtpaar Maarten en Mariska Dijkstra. Het doel van de vragen is dat geliefden met elkaar in gesprek raken. In de drukte van het leven komt het er soms niet van om echt te spreken. En misschien denk je het antwoord te weten, maar is je geliefde van mening veranderd. De vragen gaan ook over geloof: 'Welke zaken geef je op uit Bijbels principe?' Of over de liefde: 'Waar wil je vandaag aangeraakt worden?' Een grappig en nuttig boek. De grootste valkuil is dat het niet lukt om elke dag tijd te maken voor een vraag.

►► *Dichterbij. Elke dag een vraag om elkaar (nog beter) te leren kennen. Maarten en Mariska Dijkstra. Uitg. De Banier, Apeldoorn 2016, € 16,95*

OM HET LIJF

NIEK STAM BEELD NIEK STAM

'Makkelijk-maar-net-anders'

NAAM: *Joke Verstappen (23), student*
DRAAGT VANDAAG: *Nikes, grijze trui, zwarte jeans, muts en tweedehands aztec-jas*

'Ik kleeid me graag basic met één item dat eruit springt – in dit geval is dat de jas. Dat is mijn 'thriftshop-bomberjack-aztec-jas', oftewel tweedehands. Gekocht in de IJ-hallen, een grote vlooiemarkt in een loods in Amsterdam-Noord.

Deze muts is van de Albert Cuypmarkt en de rest is volgens mij allemaal van H&M. Daar koop ik mijn basics, net als bij Urban Outfitters, Pull&Bear en de Hema. Verder draag ik veel tweedehands, van de IJ-hallen dus, of van de Episode-winkels. Of ik haal gewoon iets uit mijn vaders kledingkast. Favoriete kledingstukken zijn mijn truien van alpaca-wol. Die heb ik gekocht in Bolivia.

Het past allemaal in mijn eigen stijl: nonchalant, makkelijk-maar-net-anders. Ik geef daar niet heel veel aan uit, ik koop soms gerust een maand niets. Maar als je het middelt per maand kost het me denk ik 25 euro.' ■

MARKTPLAATS

HARM BOSMA BEELD MARKTPLAATS

WAT: Het is over. We zijn uit elkaar gegroeid. Na ruim 100.000 kilometer voelt 't alsof ik meer heb geïnvesteerd dan heb teruggekregen. Ik ben er klaar mee. Stomme Audi. Er staat 227.789 kilometer op de teller. Laadklep en onderbumper zijn vervangen na een aanrijding, daarom staat er nu '1.8 T' op, maar dat is de grootste onzin. Bij een stoplicht verlies je gegarandeerd alle wedstrijden met auto's vanaf '1.6 T' op de laadklep. 3-deurs is echt waardeloos. Helemaal als je vrienden non-stop 'shotgun' lopen te callen en vervolgens eindeloos zeuren dat het te krap is achterin. Koop dan zelf een auto! En benzine betalen? Ho maar. Oh ja, hij zuipt ook nog eens als een tempelier en bij 180 km/u trilt de inhoud van de asbak uit het dashboard.

NIEUWSGIERIG NAAR DE REST? Hier staat de advertentie:
<http://link.marktplaats.nl/m1099833186>

Op Marktplaats wachten miljoenen tweedehands spullen op een nieuwe eigenaar. Vandaag Jonathan Mak (31) uit Zwolle. Hij zette een paar weken terug zijn 'stomme' Audi op Marktplaats, met veel media-aandacht als gevolg.

Eerlijkheid duurt het langst

In de afgelopen weken hebt u ontzettend veel media-aandacht gehad. Nederland liep weg met uw goudeerlijke advertentie. Nu is de storm ietwat overgewaaid. Hoe kijkt u terug op de laatste weken?

'Ik wist niet dat een advertentie op Marktplaats zo populair kon worden. Laat ik eerlijk zijn: eigenlijk ging het nergens over. De manier waarop ik heb geadverteerd was inderdaad niet gebruikelijk, maar wel eerlijk.'

Inderdaad, maar mensen spelen graag mooi weer op Marktplaats ...

'Ja, vaak ten onrechte. Veel mensen omschrijven hun product alsof het iets fantastisch is ... Maar waarom zet je iets wat zo fantastisch is te koop? Fantastische producten wil je toch graag houden? Je kunt beter eerlijk zijn, dan raak je ook niet in elkaar teleurgesteld. Ik moet trouwens wel zeggen dat mijn advertentie een beetje een marketingstunt was.

Een advertentie als deze valt natuurlijk iets meer op.'

Hebt u het eerder op deze manier gedaan?

'Ja, ooit met mijn iPhone. Met die telefoon was ik destijds niet blij. Ik heb dat toen heel eerlijk bij mijn advertentie gezet. Toen benaderde een man mij, hij was getriggerd door de advertentie. We zijn samen een zacht prijsje overeengekomen. Hij blij, ik blij.'

Hebt u al een nieuwe auto?

'Ja, en mijn oude Audi is verkocht. De Audi-dealer heeft me opgebeld om te vragen of ik eens langs wilde komen. Die hoorde natuurlijk ook van de advertentie. We hebben een goed gesprek gehad en de dealer heeft me uiteindelijk gesponsord. Zodoende kon ik een mooie en nieuwe auto kopen. Nu rijd ik rond in een Audi A3 uit 2011.'

IN GESPREK MET RIDDER VAN KOOTEN

MACHTELD MEERKERK BEELD JEROEN JUMELET

'Ik doe mijn best om niet te hard te rijden'

'Op dit moment leid ik het leven waar ik op de middelbare school al erg naar uitkeek', aldus Ridder van Kooten (18) uit Amersfoort. Ridder is acteur, zanger, danser en model. Hij speelt onder meer in de internationale Disney-film *Tini: het nieuwe leven van Violetta*. Hoe denkt hij over gezondheid, geld, geloof en geluk?

GEZONDHEID

'Mijn leven is heel onregelmatig, ik ben druk op gekke momenten, vooral 's avonds. De afgelopen week is de serie *Disney's Jonge Garde* op Disney Channel gestart waarin ik speel; daar komen dan promotiedagen bij kijken. Verder had ik opnames, repetities en zanglessen. Ik ging naar twee premières en werkte twee dagen op kantoor. Nu ben ik onderweg naar Disneyland Parijs voor clipopnames van een kerstnummer. Ik woon nog thuis en juist omdat ik best druk ben, is het fijn als er voor je wordt gekookt. Mijn moeder kookt heel gezond, dat komt goed uit. In mijn vrije tijd spreek ik graag met mijn vriendin af, kijk ik films, maak ik muziek en schrijf ik liedjes. Alleen van sporten komt het minder vaak dan ik zou willen, dus ik zou gezonder kunnen leven.'

GELOOF

'Op zondag gaan we regelmatig naar Hillsong in Amsterdam. Het geloof is iets wat ik van huis uit heb meegekregen. Ik weet wel zeker dat ik geloof, maar niet goed op welke manier. Het geeft wel vertrouwen. Ik ben er niet altijd mee bezig, maar probeer er regelmatig een momentje voor te pakken, bijvoorbeeld voor ik ga slapen. Ik heb wel wat twijfels. Zo vraag ik me af hoe God het kan toelaten dat er onder christenen zo veel verschillende denkwijzen zijn. In mijn werk heb ik regelmatig gesprekken met anderen over het geloof. Soms doe ik ergens auditie voor waarvan ik niet goed weet of ik er wel achter sta. Als ik nu terugkijk, zijn dat altijd de dingen die ik niet heb gekregen. Dat valt mooi samen. Ik voel niet voor alle Nederlandse films evenveel, de mooie verhalen worden meestal verteld in buitenlandse films. Dat spreekt me meer aan. Als ik iets doe rond heftige thema's, wil ik dat er wel diepte in zit.'

GELD

'Ik verdien mijn geld door mijn werk, optredens, opnames en alles wat erbij komt kijken. Verder werk ik bij een productie-maatschappij. Ik verdien meer dan gemiddeld, maar tegelijk is het geen regelmatig salaris dat elke maand wordt gestort. Ik zorg dat ik een beetje spaar, omdat ik van plan ben om binnenkort ergens anders te gaan wonen, misschien in Londen. Op de een of andere manier krijg ik regelmatig een bekeuring. Ik probeer mijn best te doen om niet te hard te rijden, maar dan komt er toch weer een bon, omdat ik op de verkeerde plek heb geparkeerd. Dat is best een beetje rot, daar gaat meer geld in zitten dan ik zou willen.'

GELUK

'Geluk is voor mij, naast een goede relatie met je gezin en je familie: in het dagelijks leven doen wat je ding is en waar je blij van wordt. Op dit moment leid ik het leven waar ik op de middelbare school al erg naar uitkeek, daar ben ik heel gelukkig mee. Ik doe veel voor Disney. Het spreekt me aan dat muziek en acteren daar samenkomen. Dat is heel tof en op dit moment en in deze fase van mijn leven zou ik niet anders willen. Ik weet niet goed waar ik ongelukkig van word. Nou ja, wel van Trump, dat hij tot president is gekozen. Ik snap niet dat mensen hem als leider willen, als ik denk aan de manier waarop hij zich uitlaat over bepaalde groepen.'

►► 'P.S.: 'Wat niet veel mensen van mij weten, is dat ik best vaak lepels Nutella uit de pot eet. Mijn moeder haalt niet zo veel lekkers in huis en zo krijg ik toch nog wat E-nummers binnen.'

CONSUMENT

CONSUMINDERTIPS

GERA VAN DEN BERG

halve hamburger

Aan verantwoorde voeding hangt een prijskaartje. Wil je het vers en biologisch, dan moet je in de buidel tasten. Dat kan lastig zijn met een gezin. Wij maken daarin keuzes. Bij het bakken en koken gebruik ik alleen basisingrediënten. Pakjes en zakjes zijn taboe. E-nummers (smaakstoffen en conserveringsmiddelen) blijven daardoor buiten beeld, maar ik bespaar ook geld. In de winkel betaal je immers ook voor die leuke verpakking. Trouwens, ik kom niet in de winkel zonder lijstje. Zo voorkom ik impuls-aankopen. Vlees haal ik bij de slager in het dorp, die koeien komen uit de buurt. Een keer per week eten we geen vlees of gewoon een halve hamburger. Kan prima hoor. Hoe dan ook, die kiloknaller komt er niet meer in.

rentmeester

Je krijgt bij veel kassa's van alles en nog wat mee. Van sleutelhangers tot poppetjes die je kunt sparen. Als je niet uitkijkt, komt er veel meuk je huis binnen. Meestal via de kinderen. Vaak zijn het prulletjes die na drie keer gebruiken uit elkaar vallen. Weer ingrediënten erbij voor 'the plastic soup', denk ik dan. Volstrekt onnodig. We hebben de aarde in bruikleen, we zijn rentmeesters. Voor al dat nutteloze spul zijn grondstoffen gebruikt. Daarom roep ik je op om weggevertjes te weigeren. Neem stelling. En leer het aan je kinderen. Zeg op je allervriendelijkst 'nee' tegen de caissière. Dat is even wennen. Voordat je het weet heb je die bouwmarktballon alweer aan-gepakt. Maar ergens moet 't roer om. Ik zeg: begin er vandaag mee!

Gera van den Berg (40) heeft een gezin met vijf kinderen. Ze gaat voor een minimalistische levensstijl en geeft graag consumindertips. Ze houdt ook een Facebookpagina bij met tips: Op Orde – minimalisme in een gezin.

Hoe minder ondersteuning voeten krijgen, hoe beter, zegt orthopedisch chirurg dr. Ralph Sakkers.

PETRA NOORDHUIS BEELD ROB VERHAGEN

Waarom soepele sch

Soepele schoenen zijn gezonder voor je voeten dan stevige, die werken als een korset. Barefoot-schoenen zijn volgens de fabrikanten en verkopers ervan nog beter dan gympies. Is dat echt zo?

Mijn kinderen van 4 en 2 jaar oud lopen het liefst op blote voeten en hun schoenen moeten soepel zijn, anders willen zij ze niet aan. In de kleinste kindermaten zijn er genoeg slofachtige schoentjes te koop, maar vanaf maat 28 vind ik alleen nog stugge schoenen met een dikke zool in de schoenenwinkels. Mijn zoektocht gaat verder op internet, waar ik lees over 'barefoot-schoenen'. Barefoot is Engels voor barvoets of blootsvoets. Dit type schoenen heeft geen verhoging in de hak, de zool is maar een paar millimeter dik en extreem flexibel: je kunt de schoen oprollen. Verder geven ze de tenen de ruimte. Hierdoor zou je op de natuurlijke manier lopen, net zoals op blote voeten. Zulke schoenen moeten in de smaak vallen bij de kinderen. Ik bestel online voor beiden een paar barefoot-schoenen én voor mezelf, want ik houd ook niet van het knellende gevoel dat

'Het idee dat voeten steun nodig hebben, is een twintigste-eeuwse gedachte.'

de meeste schoenen geven. De barefoot-schoenen zijn heerlijk zacht en je loopt er zo op weg. Het valt mij op dat de kinderen er hard mee rennen en goed mee klimmen en dat ze hun schoenen buiten nog maar zelden uittrekken. Ik vind ze zelf lekker zitten vanaf de eerste dag, vooral voor wandelen trouwens, bij het rennen moet ik er wel aan wennen geen demping meer te hebben. Maar of we er ook sterkere en leniger voeten van krijgen, zoals de fabrikanten en verkopers ervan beweren?

verschillende modellen

Trek Outdoor in Hoorn lijkt op een gewone winkel met sport- en outdoorartikelen, maar eenmaal binnen vallen meteen de *five fingers*-schoenen op, die er in alle kleuren van de regenboog liggen. Dit zijn de barefoot-schoenen waarin elke teen apart verpakt wordt, net zoals vingers in een handschoen. 'Negen jaar geleden kwam er een vertegenwoordiger langs, die mij die teenschoenen liet zien. Het idee dat je je eigen voeten gebruikt in plaats van dat je ze min of meer vastzet, sprak me reuze aan. Ik heb meteen alle maten en kleuren besteld', vertelt Jeroen van der Meij, eigenaar van de winkel. Hij verkoopt ook andere modellen barefoot-schoenen, zoals hardloopschoenen, casual modellen en sandalen. Hij bereikt een 'heel divers' publiek, zegt hij. 'Er zijn veel sporters bij, maar ook veel mensen met voetproblemen, zoals diabetici. Ik heb een vrouw als klant die bijna blind is. Zij vindt het heerlijk om te voelen waar ze loopt.' Barefoot-schoenen voorkomen problemen met je lichaamshouding, stelt hij. Zelf maakte hij

sinds zijn zeventiende elk jaar wel een periode van rugpijn door. Sinds hij barefoot-schoenen draagt, heeft hij er geen last meer van. 'Barefoot-schoenen zijn goed voor rug, bekken, knieën en de voeten zelf. Die worden er sterker en leniger van.' Bij voetproblemen moet je volgens hem niet meteen steunzolen gaan dragen: een steunzool zou een snelle oplossing bij voetproblemen zijn, maar vaak niet de beste. 'Als je last hebt van je rug, krijg je ook niet meteen een brace aangemeten. Het is logischer om eerst te pro-

beren de voet sterker, leniger en gezonder te maken.' Door een hak onder je schoen ga je volgens hem anders lopen, hoe klein die hak ook is. 'Een hak zorgt ervoor dat je grotere stappen maakt. Dat merk ik elke keer als ik op nette schoenen loop voor bijvoorbeeld een begrafenis.' Je staat volgens hem ook anders op schoenen met een hak. 'Als je op blote voeten staat, leun je vooral op je hielen. Op een schoen met een hak eronder, heb je veel gewicht op je voorvoet. Daar word je moe van.'

oenen beter zijn

Een stevige wandelschoen of een flexibele *five finger*-schoen: wat is nu beter? Jeroen van der Meij van Trek Outdoor in Hoorn laat zijn barefoot-schoenen zien.

Barefoot-schoenen zullen voor veel mensen prima lopen, maar het zijn niet de enige schoenen met een flexibele zool en een goede pasvorm, reageert dr. Ralph Sakkers, orthopedisch chirurg en coördinator van de afdeling Kinderorthopedie van het Wilhelmina Kinderziekenhuis in Utrecht. Allerlei schoenen uit verschillende prijsklassen hebben dat volgens hem. Hij loopt zelf in zijn vrije tijd op mocassins met een rubberen zool met nopjes en op zijn werk draagt hij soepele Engelse leren schoenen. 'De zool is van leer, maar ik kan hem volledig dub-

belvouwen. Er zit een normale hak onder van ongeveer 1 centimeter.' Op schoenen lopen is niet schadelijk voor normale voeten, zolang het maar soepele schoenen zijn, zegt Sakkers. 'Het idee dat voeten steun nodig hebben, is een twintigste-eeuwse gedachte. Toen werd gedacht dat je het lichaam in het gewenste model kon persen met korsetten en stevige schoenen. Nu weten we: hoe minder ondersteuning de voeten krijgen, hoe beter. Door verstevigde schoenen wordt de voet juist lui. Voeten krijgen geen prikkels

meer van buiten.' Deze boodschap wordt al vijftien jaar in wetenschappelijke publicaties uitgedragen, maar die oude ideeën werken nog altijd door, merkt hij. De schoenenbranche en consumenten zijn gewend aan stevige schoenen met dikke zolen, versteviging aan de zijkanten van de voeten en soms ook opvulling van de voetboog. Mensen kopen zulke schoenen vaak omdat ze denken dat die goed voor hen zijn. 'Dat een schoen geen hak mag hebben, is niet waar', zegt Sakkers. 'Een kleine hak kan geen

kwaad, omdat het niets doet met je voet, alleen met het scharnier tussen onderbeen en voet. Je komt op een schoen met een hak wat naar voren te staan, waardoor je meer in de afzetstand staat. Het hangt van je lichaamsbouw af of je daarvan houdt. De vering die een hak biedt, kan in de stad prettig zijn. De voet is gemaakt voor het oerwoud en de savanne, niet voor het beton. We lopen op schoenen om ons vel te beschermen én omdat joggen op beton niet prettig voelt, een beetje demping kan dan geen kwaad.'

uitzondering

Fysiotherapeute Margriet Wijma uit Zwolle behandelt sinds 2012 alleen nog voetproblemen. Daarmee is zij een uitzondering in haar vakgebied, vertelt ze. 'Fysiotherapeuten houden zich bezig met problemen van het bewegingsapparaat, maar vaak niet met de voet. Ik krijg door de orthopeed in het ziekenhuis mensen doorverwezen voor wie hij niets meer kan doen. Bij 70, 80 procent van de mensen worden de klachten alsnog minder door mijn voetoefen-therapie en vaak kan daarna het steunzoolgebruik afgebouwd worden.' Een voet die anatomisch een normale vorm heeft, kan volgens haar zonder steunzool. Mensen die voetproblemen hebben, worden nu door de huisarts doorverwezen naar een podoloog of orthopeed voor een steunzool, aangepaste schoen of operatie, terwijl voetproblemen volgens haar vaak het terrein van de fysiotherapeut zijn. 'Als er anatomisch niets mis is met je voet, moet je eerst kijken of een andere manier van lopen of oefeningen de voeten sterker kunnen krijgen.' Ze laat haar patiënten oefeningen op hun normale schoenen doen, maar barefoot-schoenen kunnen helpen de voeten sterker te maken, is haar ervaring. Ze draagt zelf sinds een paar jaar geen andere schoenen meer. 'Ik loop het liefst op barefoot-schoenen met tenen. Ik wandel er ook mee in de bergen en daar geven ze me meer grip: je kunt je tenen ergens omheen klemmen. Je hebt er meer houvast mee. Kinderen die net in de schoenen gaan, klauwen ook met hun tenen als ze lopen. In schoenen met tenen kun je niet rondschuiven en ze geven je het meeste gevoel: je kunt de onderlaag heel goed voelen.'

In haar nadenken over voeten is haar geloof in een Schepper de basis. 'Het ontwerp van onze voeten is perfect. Met je blote voeten kun je op alle terreinen lopen: een voet kan stijgen, dalen, rennen, draaien, door zand, over oneffen terrein, over vlak terrein. Het kan niet zo zijn dat je daar dure schoenen voor nodig hebt.' Als je met je blote voeten op een strand vol schelpen of stenen loopt, kan dat pijn doen, erkent Wijma, maar dat komt volgens haar doordat de dikte van de vet- en eeltlaag onder de voet is afgenomen in vergelijking met mensen die altijd op blote voeten lopen. 'Onze voeten zijn denk ik ook veel gevoeliger geworden, doordat ze geen prikkels meer gewend zijn. Ik heb met collega's een keer een blotevoetenpad gewandeld. Mijn voeten konden veel meer hebben dan die van mijn collega's.' Kou of hitte, zoals woestijnzand, vraagt volgens haar wel om bescherming. Schoenen met een hak vindt ze onlogisch. 'Een hak onder een schoen zorgt er denk ik voor dat je je tenen slechter gebruikt. Je verkort er je teenspieren en je achillespees mee. Onze voeten zijn plat afgeleverd.' ■

AUTO

AUTOMARKT

SJIRK KUIJPER BEELD ND/PR

Oude kopers in nieuwe auto's

Nieuwe auto's worden steeds minder door particulieren gekocht; ons land is vooral een occasion- en zakelijke markt. De ruime leasebak van de vertegenwoordiger wordt, als de kop eraf is, tweedehands overgenomen door een gezin. Zelf een nieuwe auto bestellen? Dat doen vooral senioren die een betrouwbare hoogzitter willen.

Waar de particuliere seniorkoper van droomt: een midi-SUV (Opel Mokka).

Gezinnen staan tezijsertijd in de rij voor een ex-lease Peugeot 308 SW.

Vrouwen kopen vaker nieuw. Een VW Up vinden ze imponerend genoeg.

Mannen slaan hun 15 mille liever stuk op een vijf jaar oude Volvo V70.

Dat blijkt allemaal uit onderzoek van VWE, centrum voor voertuig-informatie en -documentatie. Steeds minder particulieren bestellen hun auto nieuw uit de folder. In 2010 werden nog 260.000 auto's vers van de fabriek aan een privé-eigenaar geleverd; in 2015 waren dat er nog geen 150.000.

Dat ons wagenpark desondanks blijft groeien, komt doordat veel auto's nieuw geleverd worden aan zakelijke rijders of leasebedrijven. En daarnaast worden er ook nog occasions geïmporteerd uit andere landen. Bijvoorbeeld uit Duitsland, het land van de liefhebbers die wél die rijk uitgeruste, dure en grote wagens bestellen waarvoor in ons land nauwelijks privéklanten te vinden zijn. Maar eenmaal tweedehands, voor minder dan de halve prijs, willen we ze wel overnemen.

spaargeld

Mensen die zich in Nederland de aanschaf van een nieuwe auto permitteren, zijn gemiddeld 61 jaar; 80 procent is ouder dan 45, en bijna een derde is zelfs al ouder dan 65. Eén reden is, dat een nieuwe auto een grote zak spaargeld kost (of een fors consumptief krediet ...). Maar ouderen spelen ook liever op safe; ze willen geen zorgen over onderhoud. En omdat ze niet zoveel kilometers maken als bijvoorbeeld een zakelijke leaserijder, doen ze relatief lang met hun nieuwe auto: 5,6 jaar gemiddeld. Ze kopen ook niet zo gek dure auto's: gemiddeld 20.300 euro. Bij deze oudere particuliere klant

zijn vooral de kleinere modellen populair (B-segment: Toyota Yaris, Opel Corsa) én de zogenoemde midi-SUV: auto's met een wat hogere instap zoals de Opel Mokka, Renault Capture en Nissan QashQai. Wie ook op safe (en betaalbaar, en lage afschrijving) spelen, zijn de vrouwelijke particuliere kopers. Zij hoeven niet zo nodig een grote auto, en zo'n Peugeotje 108 of een VW Up is nieuw nog betaalbaar. Mannen met hetzelfde budget (10 á 15 mille) kopen liever een vette occasion. Terwijl particulieren nieuw vooral hatchbacks en midi-SUV's kopen (met een benzinemotor), zijn veel gezinnen op zoek naar een tweedehands stationcar of sedan met grote kofferruimte (eventueel met een diesel; dat levert lagere kilometerkosten op, en ze blijven ook bij een hoge kilometerstand betrouwbaar). Dat treft, want de zakelijke en lease-markt zorgt voor een constante stroom van vier á vijf jaar oude wagens die nieuw onbetaalbaar zijn, maar die tweedehands ineens wel binnen het gezinsbudget vallen.

Hoe jonger de koper, hoe ouder de auto. Terwijl een auto 'vroeger' met zo'n twaalf jaar wel aan het eind van z'n Latijn was, kan een Astra G of Golf IV tegenwoordig best twintig jaar halen. En dat doet-ie dan in de trotse handen van een jonge starter (25-) op de automarkt. Naarmate ze ouder worden, kopen ze nieuwere auto's. Behalve de échte liefhebbers: die besteden hun groeiende inkomen aan een klassieke Volvo, Jaguar of een Duits 'premiumlabel'.

Zo'n zes jaar rijdt Sjoukje From nu in een Chrysler. 'Genoeg beenruimte. Wat een genot!'

NIEK STAM BEELD NIEK STAM

Geen klein auto

De gastkinderen van Sjoukje From willen graag mee in beeld met de grote Chrysler Voyager: Rohan en Benthe in de auto, Mila op de arm en Rowan op zijn fietsje.

Auto's zeggen iets over hun bestuurders, want in de lak weerspiegelt zich het karakter van de eigenaar. Vandaag de autobiografie van Sjoukje From-Bijlsma (43) uit het Friese Haulerwijk.

Over die tien leaseauto's van haar man gaan we het niet hebben, zegt Sjoukje From. Dan liever over haar eigen favoriet: de grote Amerikaan voor de deur, waar alle kindjes van haar gastouderopvang in passen. 'Het is niet de eerste grote bak die ik rijd. Na het halen van mijn rijbewijs mocht ik de auto van mijn ouders gebruiken. Dus toerde ik als meisje van 18 overal naartoe in een Ford Scorpio, ook geen kleintje. Dat ik rijles in een grote auto had gehad, kwam dus goed van pas. Toen ik met Roelof trouwde, studeerde hij nog, en toerde ik iedere dag op een roze Puch 24 kilometer naar mijn werk in Beetsterzwaag, als medisch secretaresse. Maar na een paar maanden kwam het er in oktober 1993 toch van: een Opel Kadett C hatchback, met dakraam. Dankzij dat raampje druppelde

bij regen het water in je nek bij iedere bocht. Collega's die wilden meerijden, werden gewaarschuwd. Toen een jaar later onze oudste zoon kwam, hebben we de Kadett ingeruild tegen een Daihatsu Charade. Een zuinige auto, hij reed minimaal 1 op 20, maar dronk na een paar jaar een liter koelvloeistof per 500 kilometer. Ik heb vaak onder de motorkap gehangen. Toch heb ik er veel plezier van gehad: de eerste jaren naar mijn werk, en toen ik daarmee stopte (er waren inmiddels drie kindertjes) kwamen de ritjes naar mijn ouders en schoonouders. Met het vierde kind kwam in april 2001 de Peugeot 205, met twee dikke uitlaten: een sportief, stoer uitziend autootje voor een moeder van vier. Tijdens een jaarwisseling werd deze auto door een groep jongeren dwars op de oprit gezet, het nummerbord was eraf gehaald en bij onze predikant door de bus gedaan. Daar lag een hele stapel, dus die heeft toen een drukke nieuwjaarsmorgen gehad. De Opel Zafira die daarna kwam, werd een gewilde auto tijdens schoolreisjes en andere schoolactiviteiten. Totdat ook die na zeven jaar vervangen moest worden door een ruimer exemplaar. Die vonden we in Canada, waar we

otje voor mem

De Daihatsu Charade was een zuinige auto.

De Opel Zafira tijdens een zomervakantie ...

... en in de winter.

Pech in Frankrijk met de Chrysler.

Met een Franse leenauto terug naar huis.

auto-biografie

De auto-biografie van Sjoukje From:

- Opel Kadett C
- Daihatsu Charade TS S6
- Peugeot 205 XE 1.4
- Zafira 1.6-16V Comfort
- Chrysler Voyager 2.4i 16V SE

de autopsycholoog

Wat zegt een auto-biografie over de eigenaar? De autopsycholoog heeft het laatste woord.

'In grut hert freget in grutte wagen', zegt een oud Fries spreekwoord. Ruimhartigheid vergt niet alleen een huis met logeerruimte, maar ook een gastvrije auto. Daar is deze Voyager een fraaie demonstratie van. Ook van onverzettelijkheid, want je oogst met zo'n grote bak natuurlijk wel enkele vooroordelen. Maar ook daarvoor kent het Fries een ontlastende clausule: 'Doch dyn plicht en lit de lju rabje.' Laat ze maar kletsen, de mensen die denken dat zo'n vette Amerikaan wel een onverzadigbare zuipschuit zal zijn. De waarheid is dat deze Voyager met z'n 2.4 viercilinder motor in 2004 een keurig lichtgroen B-label kreeg! Hoe dat kan? De (on)zuinigheid van een auto wordt gerelateerd aan z'n afmetingen, nader bepaald: aan z'n oppervlakte. En dat zit wel snor met deze slee: hij meet 1,997 bij 4,808. De grap is dus dat bij sommige auto-modellen de verlengde versie een flatteuzer label krijgt dan de niet-verlengde, terwijl ze precies evenveel verbruiken. Ook wel weer logisch; je moet het verbruik per inzittende berekenen. Dus met drie goed gevulde zitrijen is het altijd zuinig rijden! Over verlengen gesproken: weet mevrouw From dat je haar lieveling ook in *stretched edition* kunt krijgen, als Grand Voyager: 20 centimeter extra tussen de assen? Fijn voor als die kleintjes beginnen door te schieten! Overigens moet je een (Grand) Voyager tegenwoordig wel tweedehands kopen, nieuw worden ze niet meer gemaakt. De 'XXL MPV' is bij de meeste merken uit de gratie; ook een Renault Espace is nu geen ruimteschip meer. Hawar, frou From, no moatte wy ús petear ôfslúte mei in drege boadskip. Jo fiele josels sa fertroud en feilich, hawwe jo niiskrekt sein. Spitignôch hat de Voyager yn 2007 by de Euro NCAP-test foar de besjoerder net mear as ien stjer krigen. Net sa bêst, no?! (Een slecht-nieuwsgesprek tot slot: juist voor de chauffeur is de Voyager niet zo veilig als-ie voelt! Slechts een ster (van vijf) bij de Europese crash-test ...)

op vakantie een Dodge Grand Caravan hadden. We waren meteen verkocht. Het werd een Chrysler Voyager, die we sinds 2010 rijden. We planden meteen een vakantie naar Frankrijk, met een koffer bovenop en een achterop; en

'Ons nummerbord was bij de predikant door de bus gedaan.'

genoeg beenruimte voor de kinderen. Wat een genot! Aan het einde van de eerste week in Normandië begon het rechts voor te rammelen. De garagehouder ter plaatse zei dat het onverantwoord was om verder te rijden, en dat hij er na het weekend – en de nationale feestdag daarna – wel naar kon kijken. Kosten: 1200 euro. Op advies van onze eigen garage hebben we hem toen toch maar naar huis laten rijden, dankzij de wegenservice. En zelf zijn we met

leenauto's thuisgekomen. Eenmaal in de eigen garage bleken er slechts een paar moertjes te hoeven worden vastgedraaid, en hij kon weer rijden.'

vertrouwd en veilig

'De Chrysler is nog steeds favoriet, ondanks dat de kinderen nu hun eigen vervoer hebben. Hij heeft een heerlijke hoge zit en je loopt gemakkelijk van voor in de auto naar de achterbank: ideaal als je veel kleine kinderen wilt vervoeren, zoals ik met mijn gastouderopvang. De kinderen vechten om de plekjes achterin. Ook belangrijk: hij voelt vertrouwd en veilig, en heeft veel vermogen, al had hij in 2013 in de bergen toch wat moeite. En bij het dalen werden de remschijven zo heet, dat de afdekdommen spontaan van de wielbouten sprongen; maar daar kun je dan weer prima zonder. Over een vervanger wil ik dus nog niet nadenken, hoewel onze jongens al uitgebreid advies hebben uitgebracht wat de volgende zou moeten zijn: een Land Rover, Hyundai Qashqai of een Audi A5 of A6. Want ze willen niet meer dat 'mem' in een klein autootje rondtoert.' ■

COLUMN

BART GOOIJER • psycholoog

Kwetsbaarheid

'Als je zwak bent, ben je krachtig.' De Bijbel bevat vaker paradoxale boodschappen, maar deze is toch wel het toppunt der tegenstrijdigheden! Emoties tonen, fouten of tekorten erkennen, je zwakke kanten laten zien, hulp nodig hebben, liefdesbehoefte tonen; het zijn allemaal uitingen van kwetsbaarheid. Wat kan daar nou krachtig aan zijn?

Ik zie nog zo voor me dat ik tegenover Marie (namen in mijn columns zijn uiteraard altijd verzonnen) zat. Ze had een verdrietig verhaal dat ze onbewogen vertelde. Het raakte me en ik pinkte een traantje weg. Ze zag het – en was geschokt. Een psycholoog is toch een stalen bikkell, heeft toch alles onder controle? Ik vertelde dat het leven voor mij niet zo in elkaar zit. Gaandeweg het gesprek hielp het Marie om erbij stil te staan dat zij zelf verdriet voelde die ze in sterke mate innerlijk in bedwang hield. Kwetsbaarheid is eng. Kwetsbaarheid is openstaan. In twee richtingen: zowel open over onszelf, alsook open om door een ander geraakt te worden. En daardoor diepergaand contact maken. Kracht in zwakheid. Ik denk dat zo'n paradoxale boodschap iets bij ons wil openmaken. Onze natuurlijke menselijke neiging is om kwetsbaarheden te verbergen, gevoeligheden af te schermen. En dat kan nodig en belangrijk zijn. Het effect daarvan is enerzijds bescherming, tegen kwetsing, conflict, misbruik, afwijzing. Anderzijds leidt te veel geslotenheid tot (emotioneel) isolement, verzwakte relaties, geheimen, met alle spanningen, angst, en compensatiegedrag (zoals egocentrisme of verslaving) van dien. Nu zal 'openheid' voor (eigen of andermans) 'gevoelens' voor velen onaantrekkelijk klinken. Maar het hoeft echt niet gepaard te gaan met biggelende tranen. Je blijdschap delen, je trots op je kinderen uiten, sorry zeggen als je je partner tekortgedaan hebt – het geeft allemaal iets van je kwetsbaarheid weer. Laatst keek ik naar een schilderij in het net verschenen kunstboek van Jaap Schreurs (*De kwetsbaarheid van het bestaan*). Gewoon vertellen wat zo'n schilderij oproept, naar hartenlust mijn eigen verhaal erop projecteren; ook dat kan, op een ludieke manier iets kwetsbaars blootleggen.

Als ik de evangeliën lees, is dit volgens mij wat Jezus doet: zichzelf geven, zich laten kennen. Inclusief verdriet, dankbaarheid, zich laten raken door anderen. Ziekte, pijn en lijden durven voelen. Misschien dat Paulus daarom de paradox nog sterker uitdrukt als hij zegt: 'Gods kracht openbaart zich in zwakheid.' Want juist in openheid voor het kwetsbare komt er alle ruimte voor liefde.

Bart Gooijer werkt als psycholoog in Hardenberg en Rijssen.

Yentl Keuppens liep weg uit het psychiatrisch ziekenhuis. Ze dacht dat ze zichzelf kon redden.

HERMAN VEENHOF BEELD JUST YENTL

Een vervelen

De Vlaamse internet- en televisiestar Yentl Keuppens (24) worstelde met en won van anorexia, maar haar allergieën en hang naar perfectie bleven. 'Ik heb nu het vermogen om af en toe te falen.'

Ze heeft met vier andere jonge vrouwen het programma *Pink Ambitions*, op de Vlaamse jongerenzender Vijf. Ze heeft een eigen kledinglijn Little Fortune. Ze heeft sinds kort een eigen parfumlijn, waar een goed gevoel belangrijker is dan de geur: Just Yentl. Zo heet ook haar website. Ruim zeventigduizend jongeren volgen haar via Instagram. Typisch zo'n oppervlakkig, veel te vrolijk tv-sterretje, denk je dan misschien wat cynisch. Maar zodra je haar ontmoet, is dat beeld al snel omgedraaid. Yentl Keuppens heeft zo veel allergieën dat ze van de geur van notenolie al met spoed naar het ziekenhuis moet. Op haar negentiende woog ze nog maar 25 kilo en werd afgewezen door een anorexiakliniek, 'omdat ik te mager was'. Yentl Keuppens is een dapper, krachtig, goed opgeleid en genuanceerd persoon.

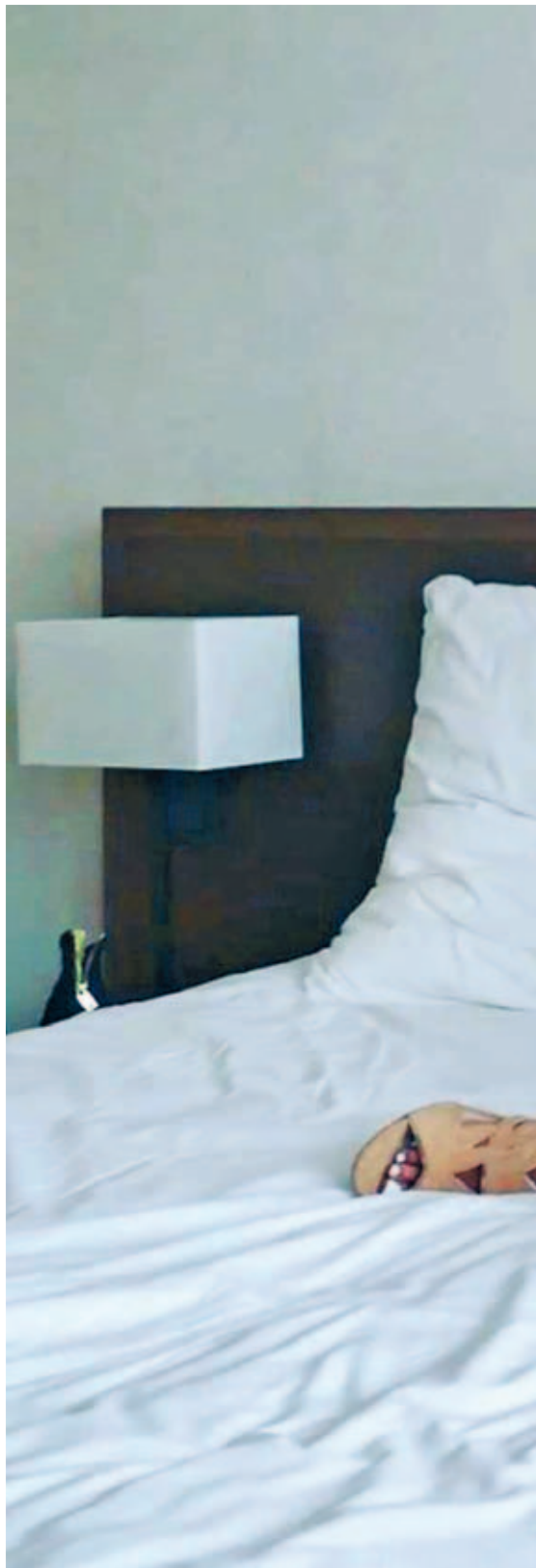
'Ik zag andere mensen eten en voelde me een stuk beter dan zij. Overwinnaar.'

Ze zag als kind met allergieën en tiener met anorexia de dood zo vaak en van zo nabij in de ogen dat je huivert bij haar boek, *100% Yentl*. Dat ziet er met veel foto's en kleurige kreten uit als een meisjesdagboek, en juist die doelgroep moet het lezen. Yentl legt echter in een subliem geschreven en zeer toegankelijke tekst genadeloos bloot hoe 'het vervelende beest in haar hoofd' maar net op de vlucht kon worden gejaagd, maar wel blijvende gevolgen achterliet. Zoals maag- en darmklachten en osteoporose. 'Ik eet heel veel calciumtabletten en moet onder begeleiding van een personal coach voorzichtig mijn sportoefeningen doen; mijn botten zijn zo broos dat ze snel breken.'

mooi

Ja, Yentl is mooi en voor haar werk als lifestyleblogger grossiert ze in gadgets en hebbedingetjes; ze schernt met dure cosmetica en accessoires. Maar dat is allemaal buitenkant. Het is leuk en een manier van bestaan, maar niet de essentie. Die zit bij haar van binnen en bleef bewaard door de kleine omgeving die haar trouw bleef.

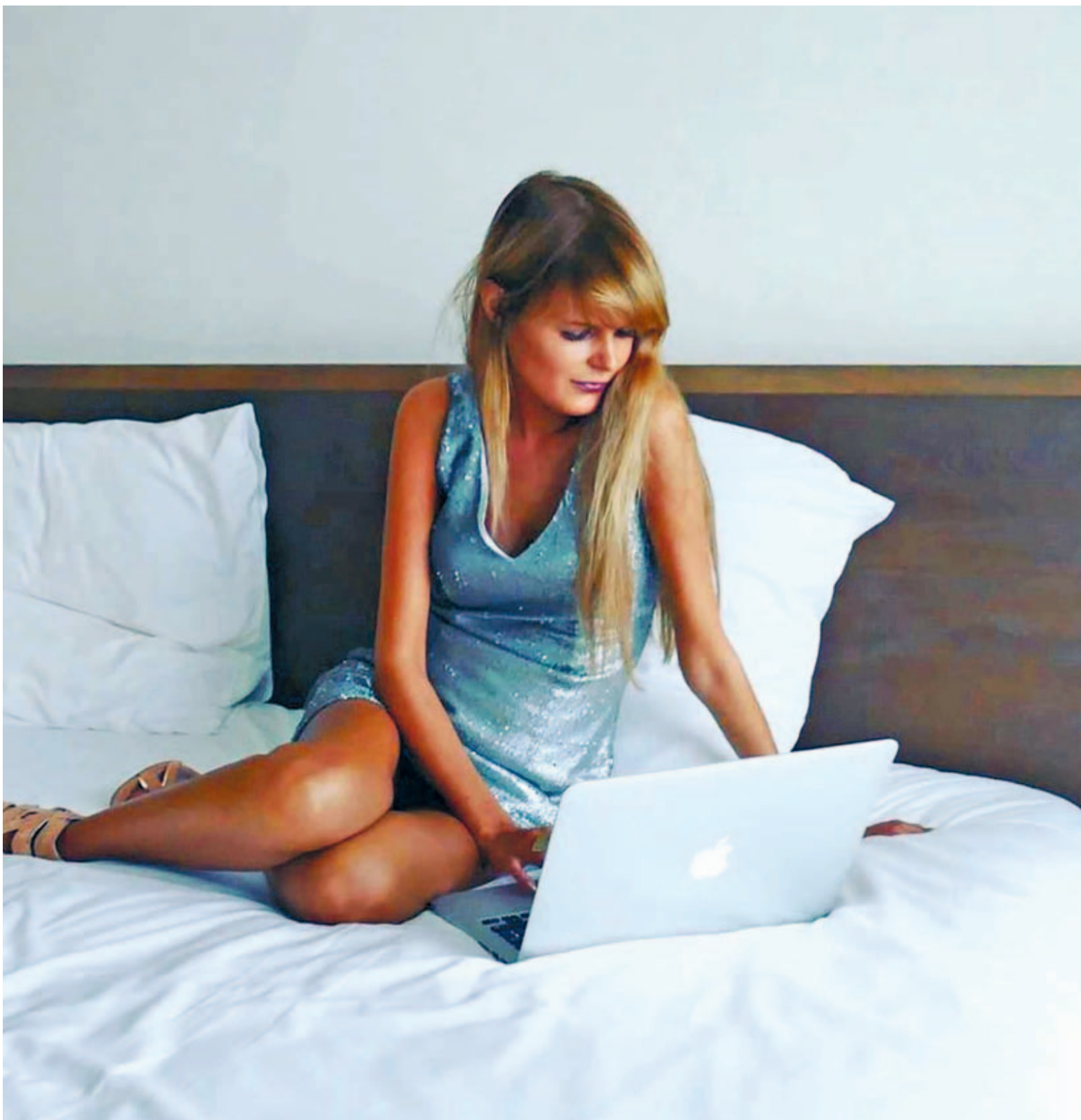
De kleine mooie stad Diest in de Belgische provincie Vlaams-Brabant, waar ze altijd bleef wonen. Haar vriend Jeffrey Croes, een jonge, relativerende accountant. Haar vader en moeder, die in het boek als achtergrondfoto mee resoneren, liefdevol, vaak wanhopig en ten einde raad, en ten slotte dankbaar. Maar Yentl spit dieper. 'Als ik me slecht voel, ga ik naar het graf van mijn peter en meter.' Opa van moederskant en oma van vaderskant, beiden gestorven toen zij nog broedmager wor-

stelde met het dieet van de duivel, daarin zit voor haar iets religieus. Ze schrijft:

Tijdens de begrafenis van mijn peter werd mijn lievelingsliedje uit die periode gespeeld. We waren in de lessen godsdienst aan het werken rond het nummer 'One of Us' van Joan Osborne. Ik geloofde ergens wel dat er iemand is hierboven, en nadat ik het nummer in de les had gehoord, wist ik het zeker: God is een van ons en wij bepalen zelf wie die personen mogen zijn. Als wij kracht halen uit hen, dan is de missie van onze persoonlijke goden volbracht. In mijn hoofd zijn mijn meter en mijn peter twee engeltjes in de hemel.

d beest in je hoofd

Yentl Keuppens blogt over lifestyle, mode en reizen. 'Ik krijg tientallen mails per dag en ik probeer ze voorlopig zelf te beantwoorden.'

'Religieus zijn is voor mij niet vreemd. Mijn ouders zijn aanhangers van alles waarmee Don Bosco verbonden is: de kerk, de mis, de instellingen.' Giovanni Bosco (1815-1888) was een pater salesiaan en de bakermat voor een wijd netwerk van hulpverlenende organisaties. Alle recente verhalen over kindermisbruik door juist die orde poetsen de positieve feiten niet weg.

geen verband

Op haar vijfde kreeg Yentl last van voedselallergieën; dat werden er steeds meer, af en toe

ging er eentje af. Ze kan nu eindelijk een hondje hebben, de chihuahua Fleur. Haar vader, die haar eerst lastig en aanstellerig vond, heeft er nu zelf last van. Maar volgens Yentl zit er geen verband tussen allergie en anorexia. 'Wel was ik vanaf mijn kleutertijd extreem veel bezig met wat je wel en niet kon eten. Dat is natuurlijk niet normaal. Ik wou eigenlijk gewoon pakken wat ik lekker vond.'

Op school ging het niet goed. 'Ik werd enorm gepest en kon daar niet mee omgaan. Mijn reactie was fout; ik probeerde perfect te zijn, om mijn absurde getwijfel en mijn slechte zelfbeeld te bestrijden: "Zien jullie nu dat ik wel

iets kan?'" Dat werkte natuurlijk alleen maar averechts, maar dat weet ik nu.' De cocktail van pestgedrag, prestatiedrang en hekel aan jezelf bleek een ideale voorbereiding voor de hogeschool van de zelfkwelling: anorexia. 'De 'ana' werd mijn beste vriend en in de spiegel zag ik dat ik nog meer moest afvallen. Ik zag andere mensen eten en voelde mezelf een stuk beter dan zij. Overwinnaar.' De websites waarin vooral meisjes elkaar met tips en enge foto's over afvallen en het maskeren daarvan het graf inpraten, bekeek ze niet; een surftocht daarlangs deed haar gruwen. Ook de vreselijke verhalen die ze hoort wanneer

n.a.v. 100% Yentl. Hoe mijn eetstoornis mijn leven veranderde

YENTL KEUPPENS. UITG. MANTEAU, ANTWERPEN 2016. 196 BLZ. € 19,99

haar boek de ronde doet, probeert ze niet op haar schouders te tillen. Maar Yentl is niet iemand die ook maar een detail vergeet. 'Ik krijg tientallen mails per dag en ik probeer ze voorlopig zelf te beantwoorden, bondig en ook best direct, in de zin van: 'Je kunt het beste dit en dat doen en pas op, want het kan snel gaan met een eetstoornis.'

Hou van anderen en ook van jezelf, is het devies van haar nieuwe perfectie, want ja, dat blijft erin zitten, bij dit 'intelligente blondje'. Je hoeft niks te bereiken. 'Bij tennis is een ander woord voor nul punten 'love'. Zo snapte ik het.'

alexianen

Yentl werd twee keer voor langere tijd opgenomen in een instelling. Het meest had ze aan het psychiatrisch ziekenhuis van de broeders alexianen in Tienen. 'Daar zat ik in de anorexia-afdeling Ter Berken. De eerste weken zijn keihard, ze stellen het daar niet mooier voor.' Ze liep weg, boos en van mening dat ze het zelf wel kon redden.

Dat kon ze niet. Ze werd zo mager dat haar leven gevaar liep en verscheidene medici dat ook hardop zeiden tegen haar en haar ouders; ze was het punt gepasseerd waarop ze nog te behandelen was. 'Pas toen ging de alarmbel bij mij. Ik brak volledig. Ik hilde de hele Middellandse Zee bij elkaar.'

De weg terug vond ze door liefde en trouw van familie en vrienden, die ze vanaf toen pas zag. En door stug volhouden. De koppigheid waarmee ze zichzelf het dal in joeg, hielp haar ook weer de berg op. 'Nu heb ik vaak honger en zelfs zin in eten. Dat is zo'n prachtig gevoel!' Anorexia beheerste haar leven vanaf haar zestiende tot haar negentiende. Ze verloor drie jaar. 'Het was heel akelig om na mijn redding in de klas te zitten met kinderen. Ik voelde hoe ik een deel van mijn leven had weggegooid.' Nu heeft ze school en hbo afgerond, journalistiek met drie forse bijvakken. Ze is baas van een eigen bedrijf en staat elke morgen om zes uur op. Weer dreigt een perfectie, die van de workaholic. 'Dat is waar, altijd dreigt de terugval. Maar ik ben nu mijn eigen bewaker. Ik heb de bagage en de kracht om te verhinderen dat er weer een verslavingscyclus ontstaat, juist door die mogelijkheid onder ogen te zien.' ■

CONSUMENT

IN DE KEUKEN

SOPHIA GEUZE BEELD UIT BESPROKEN BOEK

Maaltijden
zonder poespas

In *Snelle klassiekers met een twist* geeft Brenda Hoff een nieuwe draai aan bestaande gerechten.

Koken met ingrediënten die bij de supermarkt om de hoek te krijgen zijn. Dat is wat Brenda Hoff doet in *Snelle klassiekers met een twist*. En onder klassiekers verstaat ze niet alleen de Hollandse pot. Er staan negentig recepten in het boek. 'Maaltijden zonder poespas', belooft de schrijfster. De bereidingstijd is maximaal dertig minuten. De ingrediënten zijn inderdaad bij de supermarkt te koop. Die hebben hun assortiment de afgelopen jaren flink uitgebreid. Voor kurkuma hoeft u niet meer naar de toko. Hoff maakt hutspot in een wok en serveert hem met pikante balletjes. Risotto gaat de oven in, cheesecake past in een potje en sushi maakt ze zonder te rollen.

experimenteren

Na een aantal jaren koken zonder recepten te veranderen, kun je uitgekeken raken op een gerecht. Of een recept dat altijd je favoriet was, heeft zijn smaak verloren. Het is dan leuk te experimenteren. Al zullen er weinig Nederlanders zijn die al zo vaak sushi gemaakt hebben

dat ze het weleens op een andere manier proberen. Het is jammer dat Hoff niet vertelt wat ze veranderde aan het oorspronkelijke recept. Ik maak bijvoorbeeld shakshuka omdat ik vegetarische eters krijg, maar maakte het nog niet eerder. Ik had er zelfs nog nooit van gehoord. Hoff adviseert de shakshuka met rijst, brood of pasta te eten. En hoe toepasselijk, blijkt achteraf, ik koop er dun oosters brood bij. Shakshuka blijkt namelijk een oosters eenpansgerecht, namelijk ei in kruidige tomatensaus. In Israël wordt het bijvoorbeeld als ontbijt gegeten. Ik ontdek aan Hoffs aangepaste recept voor shakshuka niet veel anders dan aan de recepten die ik op internet vind. Er gaan paprika's, ui, knoflook, veel kruiden en natuurlijk ei in.

Soms laat Hoff zelfs een hoofdingrediënt weg, zoals bij de vegetarische hachee. Voor de paella gebruikt ze wel kip en garnalen. Misschien maar beter ook, want Jamie Oliver haalde zich de woede van de Spanjaarden op de hals toen hij chorizo toevoegde. ■

4 personen, bereidingstijd 30 minuten
+ 20 minuten oventijd

INGREDIËNTEN

700 g aardappels geschild en in stukken
1 bloemkool in roosjes
1 grote ui in halve ringen
1 teentje geperste knoflook
500 g rundergehakt
1 rode paprika, zonder zaadlijsten, in repen
1 tl paprikapoeder
25 g roomboter
1 el dijnmosterd
100 ml kookroom
1 ei
150 g jong belegde geraspte kaas
olijfolie
zout
peper

BLOEMKOOLOVENSCHOTEL
MET MOSTERD EN PAPRIKA

BEREIDING

Verwarm de oven voor op 220 graden Celsius. Vet een ovenschaal in. Kook de aardappels gaar. Giet ze af. Bewaar het kookvocht. Laat de aardappels droog stomen.

Kook de bloemkoolroosjes 8 minuten en giet ze af.

Fruit de ui met de knoflook in een koekenpan met een scheutje olijfolie. Doe het gehakt erbij en bak dit rul. Voeg de paprikareepjes toe en breng het geheel op smaak met paprikapoeder, zout en peper.

Stamp de aardappels tot puree. Roer 150 ml kookvocht toe. Roer de roomboter en de mosterd erdoor. Breng op smaak met zout en peper.

Verdeel de puree over de schaal. Doe daar het gehaktmengsel over. Daarna zijn de bloemkoolroosjes aan de beurt. Strooi er als garnering nog wat paprikapoeder over.

Meng de kookroom met het ei en 100 gr kaas en schenk het over de bloemkool. Strooi de rest van de kaas er ook over en zet de schaal 20 minuten in de oven.

Snelle klassiekers met een twist.
BRENDA HOFF. UITG. CARRERA CULINAIR,
AMSTERDAM 2016. 256 BLZ. € 25

GEZOND

ANOUK BROERSMA / VK BEELD SXC

Sfeerkaars

Is gezellig kaarsen branden in huis
ongezond?

De dagen worden weer korter, de nachten guurder. Heerlijk om dan onder een dekentje te kruipen, kopje thee erbij, kaarsje aan. Of zou u dat kaarsje beter achterwege kunnen laten? In 2009 was er een verontrustend nieuwsbericht: Amerikaanse onderzoekers zouden hebben ontdekt dat 'gewone' kaarsen, waarin meestal paraffine zit, het risico op kanker, astma en allergieën verhogen. Mensen zouden beter soja-kaarsen kunnen branden.

Maar, zeiden critici, dat onderzoek was gesponsord door de landbouwindustrie. Misschien wilden ze de verkoop van soja een boost geven?

kaarsverkopers

De European Candle Association ontkrachtte vervolgens de claim van de onderzoekers door te verwijzen naar een eigen studie uit 2007, waarin geen enkel risico was gevonden. Maar ja, hoe onbevooroordeeld zal de belangenbehartiger van de kaarsverkopers zijn? 'Internet staat vol beweringen over de schadelijkheid of onschadelijkheid van allerlei soorten kaarsen', zegt Bert Brunekreef, hoogleraar mili-

eu-epidemiologie aan de Universiteit Utrecht. En die beweringen snijden lang niet allemaal hout.

Eigenlijk is de vuistregel simpel: bij het branden van kaarsen – of wat dan ook wat je in de fik zet – komen altijd schadelijke stoffen vrij. Van alle kaarsen, dus ook die van soja, bijenwas of wat al niet meer.

Maar hoe schadelijk is dat? Daar is volgens Brunekreef weinig veldonderzoek naar gedaan. Brunekreef en collega's lieten proefpersonen al eens rondlopen met een rugzakje met filter om de luchtkwaliteit in hun leefomgeving te me-

ten. Degenen die rapporteerden thuis kaarsen te branden, waren meer blootgesteld aan roet en stikstofoxiden, bleek uit de metingen. 'Het verschil was zo'n 10 tot 20 procent, vergelijkbaar met de bijdrage van 'meeroken' aan de persoonlijke blootstelling.'

fijnstof

Verder zijn vooral in Denemarken een aantal interessante studies gedaan. De Denen steken blijkbaar nogal gretig een sfeerlichtje aan: uit onderzoek uit 2013 in 56 huizen in Kopenha-

gen bleek dat in de helft van die huizen kaarsen brandden. Die kaarsen waren verantwoordelijk voor zo'n 60 procent van de ultrafijne, schadelijke stofdeeltjes in de lucht binnenshuis. Een andere Deense studie toonde in 2014 aan dat een verhoogde concentratie fijnstof in huis door kaarsen kon leiden tot verminderd functioneren van de luchtwegen.

enige bezorgdheid

Wat het effect op de gezondheid op de lange termijn is, is niet duidelijk. Maar er is dus wel enige aanleiding tot bezorgdheid, stelt Brunekreef. Vooral wanneer er vaak en veel kaarsen in huis worden gebrand. Overigens kan fijnstof in de binnenlucht ook van andere bronnen komen: tabaksrook, koken op gas, een open haard of zelfs woken op hoge temperatuur. En dan adem je buitenshuis ook nog allerlei uitlaatgassen in.

Kortom, in het grotere geheel zal een kaarsje het verschil in luchtkwaliteit waarschijnlijk niet maken. Mocht u uw geliefde een keer willen verrassen met een huis vol waxinelichtjes, dan kunt u maar beter een raampje openzetten. Maar over het aansteken van een enkele sfeerkaars op een gure winteravond hoeft u zich niet schuldig te voelen. ■

Moeders en dochters kunnen samen aan de slag met het boek *Spiegelbeeld*.

SOPHIA GEUZE BEELD ANNEMEIN WALRAVEN

Puistjes, vriendjes en geloof

In de puberteit verandert er veel voor meisjes. Moeders maken dat van dichtbij mee, weten hoe het is en moeten hun rol opnieuw uitvinden. Het boek *Spiegelbeeld* speelt daarop in. Het boek bestaat uit twee delen: het ene is voor meisjes en het andere voor moeders. De delen staan vol informatie, achtergronden, weetjes en opdrachten over puistjes, borsten, vriendjes en geloof. De eerste aanzet kwam van Joëlle van Arnhem (22).

Hoe is het idee voor dit boek ontstaan?

‘Toen ik afstudeerde als stylist en vormgever heb ik een boekje gemaakt voor meisjes van vijftien over imperfectie en uniek zijn. Hilde Sneep maakte er foto's bij. Zij was zo enthousiast en vond dat ik ermee verder moest gaan. Ik heb allerlei uitgeverijen benaderd. Ze reageerden enthousiast, maar er was niemand die het uit wilde geven. Hilde en ik hebben toen bedacht een boek voor moeders en dochters te maken. Hilde heeft een dochter van twaalf en wilde haar juist op deze leeftijd, waarop er zoveel verandert, niet alleen bezig laten zijn met deze onderwerpen. Uitgeverij Jongbloed zag het idee direct zitten. Zo werd het een boek voor dochters en moeders. De leeftijd voor de dochters hebben we iets verlaagd naar een leeftijd waarop ze nog wel met hun moeder dingen doen, tussen de 10 en 13 jaar. Marinde van der Breggen schreef het deel voor de meisjes en Marlies Wegerif dat voor de moeders. Hilde deed de fotografie en ik de vormgeving.’

Hoe moeten de boeken worden gebruikt?

‘Als dagboeken, al hoeft je er niet elke dag mee bezig te zijn. Je mag erin kleuren, schrijven en scheuren. Het mag best kapot. Moeders en dochters kunnen hun eigen deel op hun eigen tijd en wijze gebruiken. Voor het gezamenlijke deel kun je een moment afspreken waarbij je samen leest en opdrachten kunt doen. Je kunt bijvoorbeeld samen voor de spiegel gaan staan en bekijken wat voor vorm lichaam je hebt of

De makers van het boek *Spiegelbeeld*, v.l.n.r. Marlies Wegerif, Joëlle van Arnhem, Hilde Sneep, Marinde van der Breggen.

samen een moodboard of prayerboard maken. Op de website spiegelbeeldhetboek.nl staan filmpjes.’

Wat vind je zelf het leukste in de twee delen?

‘In het dochterdeel staan tips die ik graag eerder had gehoord. Als je de eerste keer een tampon gebruikt, kun je er bijvoorbeeld vaseline op doen of dat tandpasta op puistjes smeren helemaal geen zin heeft. En uit het moederdeel onthoud ik dat je de manier waarop je naar jezelf kijkt, overdraagt op je dochter. Handig om te weten voor als ik zelf ooit moeder word.’

Waar verwijst de titel *Spiegelbeeld* naar?

‘Naar het doel van het boek: naar jezelf kijken. Moeders en dochters lijken op elkaar en zijn toch allebei uniek. Je ziet jezelf terug in de ander, terwijl je ook helemaal jezelf bent.’

Er staat ook de tip in om een driegeneratie-diner met oma te houden. Waarom krijgt oma ook een plekje?

‘Omdat de moeder ook een dochter is. Daarom willen we de oma-generatie er ook bij betrekken. Zij heeft weer invloed gehad op de relatie met haar dochter. We willen de verbinding tussen de generaties maken.’

Bij het boek hoort ook een feestje. Hoe zit dat?

‘Hilde en ik gaan feestjes van een dagdeel geven voor groepen van minimaal acht en maximaal twaalf moeder-dochterkoppels. We besteden aandacht aan het Bijbelverhaal van Jochebed en Mirjam. We bekijken onderwerpen uit het boek, bijvoorbeeld: waarin lijk je op je moeder? En er zijn creatieve opdrachten, verhalen en fotomomenten. Er is een apart deel voor de dochters en de moeders en een gezamenlijk deel.’

Waarom het verhaal van Jochebed en Mirjam?

‘Het is het enige Bijbelverhaal waarin de relatie van een jonge dochter en een moeder beschreven wordt. Het gaat over thema's die voor de moeders en dochters ook spelen. Voor moeders zijn dat bijvoorbeeld loslaten en opvoeden tot zelfstandigheid. En voor de dochters zijn dat keuzes maken en zelfvertrouwen.’ ■

n.a.v. *Spiegelbeeld*

JOËLLE VAN ARNHEM, HILDE SNEEP, MARINDE VAN DER BREGGEN, MARLIES WEGERIF. UITG. ROYAL JONGBLOED, HEERENVEEN 2016. 240 BLZ. € 19,95

leer je dochter stevig in haar schoenen staan

Hoe je leeft, heeft effect op je kinderen. Carianne Ros schreef het boek *Lieve dochter, je bent waardevol* om moeders te helpen hun dochters een positief zelfbeeld mee te geven.

Het boek is een logisch vervolg op haar boek voor vrouwen, *Je bent waardevol*. Want als het om het doorgeven van eigenwaarde gaat, moet je eerst naar die van jezelf kijken. En misschien moet er zelfs wel met slechte patronen gebroken worden.

Onderwerpen die verder aan bod komen, zijn: leven vanuit Gods liefde, vragen en vooral luisteren, je dochter leren kennen en haar de ruimte geven om te schitteren.

Het boek is met name bedoeld voor moeders. Maar sommige stukken kun je ook samen met je dochter doornemen. Het boek leent zich goed voor een vrouwengespreksgroep.

Bij het boek hoort een kleur- en inspiratieboek voor de dochters. De kleurplaten daarin stonden ook al in het boekje *Je bent waardevol*.

n.a.v. *Lieve dochter, je bent waardevol*

CARIANNE ROS. UITG. ARK MEDIA, AMSTERDAM 2016. 185 BLZ. € 15,95 (KLEUR- EN INSPIRATIEBOEKJE € 4,95)

OPVOEDING

JANNEKE BURGER

Yeah-vember

De maand november is alweer halverwege. Dus eigenlijk schrijf ik dit te laat. Want mijn column gaat over de gehele maand november, inclusief de vooravond. Steeds meer christenen rollen via die vooravond de maand november in, via Halloween. Zelfs in het kerkelijke Kampen merk ik dat er steeds meer Halloweenfeestjes gevierd worden en griezelige foto's gedeeld. Een nieuwe traditie lijkt in Nederland te gaan ontstaan. En wat doe je dan als gezin? Ik denk dat orthodox-christelijke gezinnen in het verleden vaak 'nee' hebben gezegd. 'Nee, daar doen wij niet aan mee.' Ik kan die zin uitspellen. Maar hoe jammer is dat! Ik zou christelijke gezinnen willen aanmoedigen om vaker 'ja' te zeggen. Om nieuwe tradities te omarmen of uit te vinden. In een wereld waarin iedereen zomaar meegaat met een nieuwe hype zou het armoe zijn om als christenen enkel 'nee' te zeggen. Deze hang naar hypes en nieuwe tradities kan ons juist uitdagen alternatieve tradities te presenteren. Doe bij Halloween net als de Haagse kerk die een pannenkoekenfeest organiseert, voor mensen die niet van griezelen houden. Organiseer met anderen je eigen pompoenfeest. En laten we ook Sint Maarten omarmen. De traditie reikt ons in Sint Maarten een prachtig verhaal aan van delen en van geven in Christus' naam. Vertel dat verhaal aan je kinderen en maak samen een lampion. Ook Dankdag is een feest om in november niet te vergeten. Misschien kom je uit een kerk waar dat nooit werd gevierd. Maar als we november willen veranderen in een yeah-vember, hoort daar zeker een Dankdag of Thanksgiving bij. En dan niet op de sobere protestantse wijze van een kaal kerkbezoek. Laten we dan iets van de Thanksgiving-traditie importeren en mensen uitnodigen samen te genieten van Gods goedheid. Happy Yeah-vember!

Janneke Burger-Niemeijer is moeder van Christi (12), Boaz (9) en Anna Joy (6). Ze is ook hoofdredacteur van het christelijke opvoedmagazine *Jente*: jentemagazine.nl.

CONSUMENT

Het oranje Bavariajurkje of de G-star-spijkerbroek. Welke kledingstukken zijn typisch Nederlands?

MARINDE VAN DER BREGGEN BEELD UIT BESPROKEN BOEK

Hema-onderbroek en kroningsensemble

Vijftig jaar mode van Nederlandse bodem, wat kom je dan zoal tegen? Niet te veel vreemde dingen, zou je zeggen. 'Nederlands' is namelijk vaak synoniem met praktisch, betaalbaar en vooral niet te gek. Voor een deel geldt dat ook voor de Nederlandse mode.

De brogue-schoen van Van Bommel, het zeiljack van Gastra, de witte Hema-slip en de Shabbies van Fred de la Bretonière. Stuk voor stuk degenlijke, klassieke gebruiksvoorwerpen. Maar toch, in die vijftig jaar modegeschiedenis komen we ook heel veel bijzonders tegen van Nederlandse makelij.

Weet u nog, de patchworktruien van Bill Cosby in *The Cosby Show* die soms pijn deden aan je ogen? Allemaal van de hand van de Nederlandse ontwerper Koos van den Akker. Of wat dacht u van de blauwe, glimmend leren overall die Jerney Kaagman droeg in haar *Earth, Wind & Fire*-dagen? Deze kwam uit de koker van Carla V. (Carla van der Vorst). En vergeet ook ontwerper Jan Taminiau niet. Koningin Máxima is zo'n groot fan van zijn creaties – onder andere het

bekende 'postzakkenjasje' – dat hij de eer kreeg het koningsblauwe ensemble te ontwerpen dat Máxima droeg tijdens de troonwisseling. In *De Nederlandse mode in 100 kledingstukken* van fotograaf Daan Brand en modejournalist Milou van Rossum passeren ze allemaal de revue. Misschien herkent u items uit uw eigen kledingkast, of weet u nog als de dag van gisteren dat u uw dochter in de Oilily Flox-jas hees. Maar ook de recentere successen zijn in het boek opgenomen. Bijvoorbeeld de G-star-spijkerbroek en het gebloemde overhemd waar elke man na de eeuwwisseling ineens in rondliep. En natuurlijk mag het 'Bavariajurkje' van Supertrash niet ontbreken. *De Nederlandse mode in 100 kledingstukken* is een heerlijk bladerboek dat talloze momenten van herkenning bevat, aangevuld met leuke anekdotes en achtergrondinformatie bij ieder kledingstuk. ■

De Nederlandse mode in 100 kledingstukken

MILOU VAN ROSSUM & DAAN BRAND. UITG. DE GEUS, AMSTERDAM, 2016. 254 BLZ. € 19,95

De 'Dutch Dress' oftewel 'Bavariajurkje' werd ontworpen voor het WK voetbal van 2010.

Kinderjas van het Alkmaarse merk Oilily. In de jaren zeventig betaalde je er 169 gulden voor.

VERKOOPKLAAR

KIRSTEN SLAGER BEELD HOUSE OF KIKI

Door het vloerkleed kun je de mooie tegelvloer niet zien.

Het souterrain lijkt ruimer en lichter.

Alsof je er een meter bij krijgt

Wie zijn huis wil verkopen, doet er goed aan de woning zo goed mogelijk in beeld te brengen. Soms kan een verkoopstylist uitkomst bieden. Verkoopstylist Kirsten Slager laat zien hoe een woning na een restyling aantrekkelijker oogt. Met een paar aanpassingen ziet een kamer er heel anders uit. Dat bevordert de verkoop.

Met deze grote herenwoning in Haarlem ging een verkoopstylist van House of Kiki onlangs aan de slag. Dit huis beschikte over een ruime woonkamer met vide op de eerste verdieping. Precies onder de woonkamer lag dit prachtige souterrain. In dit souterrain waren meerdere focuspunten, zoals de nette vloer, de open haard, het balken plafond en het trappetje naar de ruime achtertuin die op het zuiden lag. Helaas werden deze focuspunten niet goed benadrukt. Zo bedekte het grote Perzische vloerkleed het zicht op de knusse tegelvloer met vloerverwarming. En door de vele losse meubeltjes en persoonlijke spulletjes, zoals het Ma-

riabeeldje, werd de aandacht afgeleid van de haard en de leuke vaste bank tussen de open haard en de trap naar de tuin. Optimale zichtlijnen worden gecreëerd door meubels die midden in de woonkamer staan zo veel mogelijk tegen de wanden te plaatsen. Daarom is de bank een meter naar achteren geplaatst, zodat het souterrain direct een meter breder oogt. Doordat het vloerkleed een rustige grijze kleur heeft gekregen, wordt er meer de nadruk gelegd op het balkenplafond. Verder zijn de twee verschillende houten kistjes vervangen door twee gelijke lichte tafeltjes.

Een schaal met kaarsjes op de salontafel, een plant die meer 'leven' in het vertrek brengt, en sfeervolle kussens op de bank geven de laatste finishing touch. Het souterrain wordt nu als een ruime, lichte, neutrale en sfeervolle tweede woonkamer gepresenteerd, zodat er een groot potentieel koperspubliek wordt aangetrokken. Vooral gezinnen met meerdere (oudere) kinderen zullen zich aangesproken voelen tot deze woning. Want hoe leuk is een tweede woonkamer waar tv kan worden gekeken of gegamed? ■ Kirsten Slager is oprichter van een opleiding voor verkoopstylisten: houseofkiki.nl

APPS

MARIEKE WESTERTERP BEELD ND

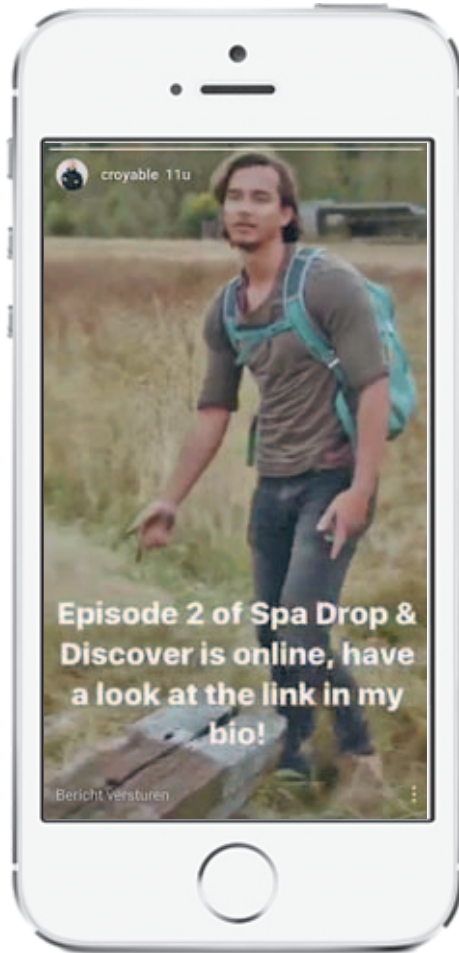
Instagram stories

Het sociale netwerk Instagram heeft tegenwoordig ronde bolletjes boven de lijst met fotoposts staan. Die ronde bolletjes heten *stories* of *verhaal*. Instagram heeft met dit extraatje Snapchat gekopieerd: gedurende een dag is de *story* – een foto-verhaal – te bekijken voor je volgers. Daarna is het weg.

De stories bestaan uit een video of een foto waarop geschreven kan worden. Elke gebruiker kan een verhaal maken door op het plusje te klikken dat linksbovenin naast het Instagramlogo staat. Dan kun je een foto of video maken of boven in het scherm naar beneden swipen en een foto selecteren. Maar alleen als die in de afgelopen 24 uur genomen is.

Wie één of meerdere foto's achter elkaar zet, creëert een verhaal. Een foto blijft tien seconden zichtbaar. Door op de foto te klikken kun je er sneller doorheen. Wie van links naar rechts veeft, gaat terug naar de vorige story. Reageren op een verhaal kan door een bericht te sturen. Instagrammers kunnen zien hoe vaak een verhaal wordt bekeken.

►► [Instagram, gratis](#)

Foto's bewerken

Hoe krijgen andere instagrammers al die bijzondere effecten bij hun foto's? Het antwoord: natuurlijk via een app.

Boomerang is een app waarmee kleine herhalende filmpjes gemaakt kunnen worden. Deze videotjes van enkele seconden hebben vaak een hilarisch effect. De kracht van de app is de eenvoud. Wie de video naar *Instagram* stuurt, kan daar de video van een filter voorzien of het filmpje inkorten.

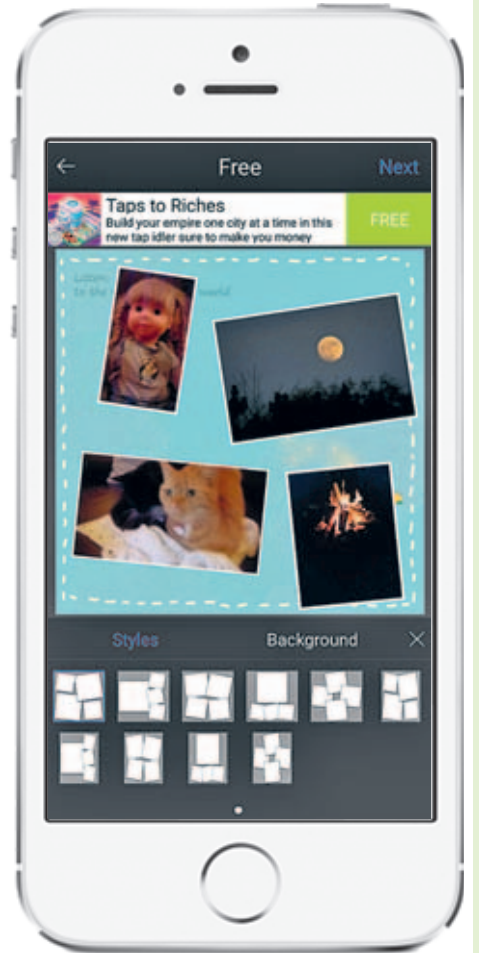
Wie graag een leuke collage van zijn foto's op Instagram zet, kan uit de voeten met *Layout* van Instagram of *FotoRus*. Die laatste app barst van de reclame, maar heeft wel de leukere lay-outs en schilder-effecten. Ook biedt de app stickers om op je fotokunstwerk te plakken.

De app *Filtergrid* laat gebruikers twee of meer filtereffecten over de foto leggen. Elk filter kan los bewerkt worden. Ook deze app heeft veel reclame.

►► [Boomerang from Instagram, gratis](#)

►► [Layout from Instagram, gratis](#)

►► [Filtergrid, gratis](#)

GAMES

MARIEKE WESTERTERP BEELD ND

Dertienjarigen vallen nogal tussen wal en schip: te jong voor de gewelddadige shooter en te oud voor Mario. Maar wat dan wel?

Bouwsimulatie *Minecraft* en de voetbalgame *Fifa* heb je al uitgebreid gespeeld. Uiteraard kun je denken aan racegames, zoals *Need for Speed of Forza Horizon*, maar dan moet je wel van het race-genre houden. Autovoetbalgame *Rocket League* combineert voetbal en auto op zo'n spectaculaire wijze dat deze game zeker aan te raden is, als je nog niet gehoord had van deze game. Hier nog twee wat minder bekende aanraders:

Space Engineers

De game *Space Engineers* biedt een mooie combinatie van bouwen, strategie en toch ook strijd. Bouw een ruimteschip, een ruimtestation en ga de strijd aan met anderen. Een nieuw ruimteschip begint met een simpel landingsgestel en daarna volgt je fantastische bouwspel waarbij je onderdelen in een ruimtepak met een toorts aan elkaar last. De ruimteschepen zijn opvallend hoekig, terwijl de prachtige space achtergronden heerlijk vloeiend gedetailleerd zijn. Neem bijvoorbeeld de aarde met voorbijrijvende wolkenpartijen. De ruimte in *Space Engineers* voelt eindeloos met zonnestelsels vol planeten, manen en asteroïden. Vooral de grotere bouwsels kunnen

echt even tijd kosten. Zo moet je bepaalde componenten lassen, zorgen voor de juiste motoren etc. Leuk om samen met vrienden aan te werken. Als het bouwspel af is, volgt de ruimte-reis, waarbij je ook tot gevechten kunt komen. Schiet een exploderende drone af op het cargoschip van je tegenstander. Er verschijnen geen spectaculaire explosies, maar na het optrekken van de rook zit er wel een gat in het ruimteschip. En kijk uit voor de meteorieten. De game van de Tsjechische gameontwikkelaar Keen Software is al drie jaar in ontwikkeling bij gameplatform Steam. Het spel ontving ruim 45.000 positieve recensies. In de toekomst

komt de game uit voor de pc en Xbox One. De interface is in het Nederlands beschikbaar.

Farming Simulator 17

Een echt buitenbeentje en vaak overgeslagen is de game *Farming Simulator*. De vierde versie van deze simulatie van het boerenleven is in oktober uitgekomen. En de game van de Zwitserse Giants Software gaat het steeds beter doen.

In de week dat hij uitkwam, haalde hij de top vijf van best verkochte games in Groot-Brittannië. Voor het eerst komt deze boerensim ook

uit op de grote spelcomputer Xbox en PS4. De game is de volwassen variant van *Farmville*, waar toch ook heel veel mensen plezier van hebben. Helaas is er wel een hoog instapniveau; het helpt als je het boerenleven kent. Talloze mensen met een agrarische achtergrond worden enthousiast als ze trekkers zien van merken als Massey Ferguson en Fendt. Richt je je op de bosbouw, veeteelt of landbouw? Of een combinatie van alle drie? Zorg dat je je tijd goed managet, want anders staan je gewassen te verpieteren op het veld. Loopt je eigen boerderij nog niet zo goed, dan kun je in de laatste versie ook als loonwerker aan de slag bij de buurman.

Farming Simulator is leuker als je de game met vrienden speelt. Ook is er een actieve gemeenschap die mods (aangepassing van de game) maakt die bijvoorbeeld nieuwe voorwerpen, karakters of speltypen aan de game toevoegt. Je moet een beetje van het boerenleven houden om *Farming Simulator* leuk te vinden, maar kennelijk zijn er veel mensen die dat doen. ■

Space Engineers

PC, VANAF € 22,99

►► [spaceengineersgame.com](#)

Farming Simulator 17

PC, XBOX ONE, PS4, VANAF € 35,99

►► [farming-simulator.com](#)

Agathos
ambulante hulpverlening

Persoonlijke hulpverlening
Samen met het netwerk
Effectieve methodes
Vanuit een christelijke visie

**'Nooit geweten
dat zorgen
om je kind je
zo in beslag
kunnen nemen'**

Als het met je kind niet goed gaat, kan je je als ouders heel machteloos voelen. Je merkt dat er iets aan de hand is, je probeert op allerlei manieren te reageren, maar niets lijkt te helpen. Je haalt je van alles in je hoofd en gaat aan jezelf als opvoeder twijfelen.

Maakt u zich zorgen over uw kind? Agathos Hulpverlening helpt u graag verder. Soms zijn een paar gesprekken voldoende om weer verder te kunnen. Soms heeft u als gezin langere tijd begeleiding nodig.

Enige tijd geleden heeft Agathos ambulante hulpverlening op deze plek geadverteerd. In de betreffende advertentie werd een foto van een gezin gebruikt. Voor het gebruik van deze foto was van dat gezin geen toestemming gevraagd. Het gezin op de foto heeft niets met Agathos te maken, is op generlei wijze een cliënt van Agathos en de gedachten tot uiting gebracht in de advertentie, zijn niet de gedachten van de afgebeelde personen. Agathos betreurt de veroorzaakte verwarring.

010 264 07 77
agathos-hulpverlening.nl

Agathos biedt Intensieve ambulante hulpverlening aan kinderen, jongeren, volwassenen en gezinnen in verschillende gebieden in Nederland. Gewoon bij u thuis.

Schotlands ergste WO II-bombardement gezien door de ogen van een negenjarig meisje.

MARIANNE HOKSBERGEN BEELD ND

Lenny op zoek naar haar zusje

Vertwijfeld rent een meisje, negen jaar oud, door brandende puinhopen terwijl het Schotse Clydebank wordt gebombardeerd door Duitse piloten. Lenny is op zoek naar haar moeder en haar kleine zusje. Op straat vindt ze een schoentje.

Het is maart 1941 als Lenny Gillespie ruzie maakt met een stel opgeschoten jongens, in het water van de Clyde valt en haar vierjarige zusje Rosie de benen neemt. Op zoek naar de kleine wegloopster op wie ze moet passen, merkt ze dat ze ook nog haar huissleutel kwijt is. Twee zaken die gegarandeerd problemen gaan opleveren met haar moeder, die een avondje uit is ‘met een aardige jongeman’. Eenmaal in de straat waar ze woont, beginnen de alarmsirenes te loeien. Dat doen ze veel vaker en er is nooit wat aan de hand, dus Lenny vertikt het om een schuilkelder in te gaan. Rosie vinden is veel belangrijker. Maar deze keer is het menens: de Duitsers storten een enorme lading bommen over Clydebank uit. Haar huis, de buurt, alles wat Lenny kent, stort in, verbrandt en verdwijnt. Urenlang rent ze door de brandende puinhopen op zoek naar Rosie en naar haar moeder. Ze ziet, ruikt en hoort dingen die ze helemaal niet mag zien, ruiken of horen. In de chaos wordt ze van hot naar her gestuurd door volwassenen die het ook allemaal niet meer weten en in shock zelf dierbaren lopen te zoeken. Het enige wat haar tocht oplevert, is een schoentje dat van Rosie zou kunnen zijn. En de kleine Maevis, ook vier jaar oud, maar niet haar

Sue Reid Sexton

zusje. Aan het einde van haar krachten wordt ze opgevangen door de oude meneer Tait, een buurman met wie ma Gillespie niet veel op heeft. Hij neemt haar mee naar een dorpje waar ze veilig is. Maar Lenny rust niet voordat ze Rosie en hun moeder heeft gevonden. Indrukwekkend en ontroerend beschrijft Sue Reid Sexton vanuit het perspectief van het negenjarige kind het verschrikkelijke bombarde-

ment uit 1941 op het industriestadje Clydebank. Je kruipt al lezend in Lenny’s huid, gaat vertwijfeld met haar op zoek, maakt ruzie met vervelende jongens en ervaart langzaam maar zeker dat meneer Tait meer is dan een boze oude man met een stok. Achter in het boek geeft Reid Sexton een beknopt overzicht van wat er gebeurde tijdens de ‘Clydebank Blitz’ op 13 en 14 maart 1941, de ergste bombardementen die Schotland

Sue Reid Sexton

Sue Reid Sexton woont in Glasgow. Ze heeft ervaring als sociaal werker en psychotherapeut onder oorlogsveteranen en andere getraumatiseerden, waardoor ze zich goed kan inleven in mensen die dramatische dingen hebben meegemaakt. *Het schoentje van Rosie* is haar debuutroman. Eerder heeft ze gedichten en korte verhalen geschreven en ze werkt bovendien als *ghost writer*.

Het schoentje van Rosie

SUE REID SEXTON (VERT. ELS VAN ENCKEVORT). UITG. MOZATEK, ZOETERMEER 2016. 388 BLZ. € 19,90

tijdens de Tweede Wereldoorlog te verduren kreeg. Ook geeft ze achtergrondinformatie over de woonkolonie van Carbeth, het dorpje waar meneer Tait Lenny naartoe brengt. Beide zijn verhelderend, maar hoeft je niet eerst te lezen om geboeid de belevenissen van het negenjarige schoolkind te volgen. Een indrukwekkend verhaal dat je niet onberoerd laat, geschikt voor een groot publiek, inclusief *young adults*. ■

RECENSIES

MARIANNE HOKSBERGEN EN LINDA STELMA

Bewaar ons

JOLINA PETERSHEIM (VERT. ESTHER VISSER-DEN HERTOEG). UITG. VOORHOEVE, UTRECHT 2016. 317 BLZ. € 19,99

Leora Ebersole woont met haar zus Anna en broertje Seth in een mennonietendorp. Ondanks de eenvoud van de gemeenschap is het leven van het negentienjarige meisje gecompliceerd. Haar vader heeft het gezin verlaten en een jaar later sterft haar moeder. Dat betekent dat Leora moet zorgen voor haar gehandicapte zusje en puberbroertje. De sterke Jabil staat te popelen om met Leora te trouwen, maar zij twijfelt. Dan gebeurt er iets wat de wereld op z'n kop zet: de elektriciteit valt uit. Juist op dat moment vliegt ex-militair Moses met zijn vliegtuig boven Anna's land. Hij stort neer, wordt gered door Jabil en komt gewond bij Leora terecht. Een 'elektromagnetische puls' heeft de stroomuitval veroorzaakt. Het leven verandert drastisch. Criminelen pikken de steden in en mensen slaan op de vlucht. De mennonitische gemeenschap is niet zo afhankelijk van elektriciteit als haar omgeving. Wat

als wereldwijd de stroom uitvalt? Het is een leuke vraag om over na te denken. Petersheim begint aardig, maar werkt het scenario niet goed uit. Er gaat te veel aandacht naar de 'liefde' en halverwege het boek is de vaart er wel een beetje uit. Jammer, er had meer in gezeten. (LS)

De dochter van de wijnmaker

ROSALIE HAM (VERT. INGE BOESEWINKEL). UITG. LUITINGH-SIJTHOFF, AMSTERDAM 2016. 296 BLZ. € 15

Op zondag 31 december 1893 begint het verhaal van Phoebea

Crupp. Ze woont in Bay View, een dorpje in Australië. Haar vader heeft een wijngaard, die overigens nog rendabel moet worden, en Phoebea is vast van plan het bedrijf te zijner tijd voort te zetten. Veel belangstelling voor een huwelijk heeft ze niet, wat blijkt als jeugdvriend Hadley haar vraagt om met hem te trouwen. De roman geeft een blik op het platte-landsleven in Australië aan het eind van de negentiende eeuw – inclusief droogte en misoogst – en op de toenmalige maatschappij, waarin een vrouw alleen goed was voor voortplanting en het huishouden. Helaas springt de auteur nogal van de hak op de

tak, waardoor het niet meevalt het verhaal te volgen. (MH)

Met andere ogen

KATE BRESLIN (VERT. CAROLA VAN DER KRUK-DE BOER EN ANNET NIEWOLD-DE BOER). UITG. VOORHOEVE, UTRECHT 2016. 400 BLZ. € 19,99

Deze roman voert je mee naar Engeland in de tijd van de Eerste Wereldoorlog. Grace Mabry is hoogst verantwoordigd dat welgestelde dienstweigeraars in Londen flierefluitend feestvieren, terwijl haar tweelingbroer aan het front in Frankrijk zijn leven waagt. Op een gemaskerd bal deelt ze

aan dergelijke lieden witte veren uit, het teken van lafheid. Vermomd als een schitterende Pandora overhandigt ze er ook een aan Jack Benningham, de toekomstige graaf van Stonebrooke. Grace, overtuigd suffragette, vindt dat vrouwen actief steun moeten geven aan de oorlogsinspanning van haar land. Daarom sluit ze zich aan bij het Women's Forage Corps: vrouwen die voer klaarmaken voor de paarden aan het front. Tijdens haar werk komt ze opnieuw Benningham tegen, die er inmiddels wat minder florissant aan toe is, als gevolg van zijn wilde Londense leven. Dat denkt Grace althans. Kate Breslin neemt in dit boek de lezer mee naar een periode die enorme veranderingen heeft teweeggebracht in de Britse maatschappij. Ze verpakt historische informatie in een spannend en romantisch verhaal over vaderlandsliefde, spionage en liefde. Vreselijk diep gaat het boek niet, maar het leest lekker weg. En de naïeve Grace leert dat oorlog voeren niet zo heldhaftig is als ze dacht. (MH) ■

JOHAN VAN DEN BELD
BEELD AP / CALEB JONESmeer
weten

Stille Oceaan

Maar liefst 70 procent van onze aardbol is bedekt door oceanen. De allergrootste hiervan is de Stille Oceaan, die zich uitstrekt van China in het westen tot de Verenigde Staten in het oosten, lopend van noord- tot zuidpool. Van bovenaf gezien lijkt de zee een kabbelende blauwe wateroppervlakte met een paar eilanden in het midden; maar wie onder de golven duikt, komt in een wereld van records, uitersten en heel speciale dieren.

De Stille Oceaan beslaat ongeveer 30 procent van het aardoppervlak. De zee is zelfs zo groot dat wanneer je op sommige punten een gat recht door de aarde zou boren, je aan de andere kant van de planeet nog steeds in de Stille Oceaan zit. De Stille Oceaan is ook de diepste plek op aarde. Tussen Japan en Papoea-Nieuw-Guinea ligt namelijk de Marianentrog, een kloof van ruim tweeduizend kilometer lang die op

sommige punten bijna elf kilometer diep is. Overigens is de Marianentrog ondanks de diepte gewoon bewoond, en leven er bijvoorbeeld zeekomkommers, 'vlokreeften' en garnalen. Een ander enorm 'bouwwerk' in de Stille Oceaan is het Great Barrier Reef vlak naast Australië. Dat bestaat uit honderden koraalriffen en eilanden, en is het grootste door organismen gemaakte bouwwerk op aarde. Het is zelfs zo

groot – ongeveer 2600 kilometer lang – dat je het vanaf de maan kunt zien liggen. De Stille Oceaan herbergt daarnaast de 'Ring van Vuur'. Dit is geen deel van *Lord of the Rings*, maar een enorm gebied van 40.000 kilometer waar veel aardbevingen plaatsvinden en maar liefst 452 vulkanen liggen. Het woordje 'stil' om de oceaan aan te duiden, is dus niet overal even toepasselijk.

lach van
de dag

De meester geeft natuurkundeles. 'Bij hitte zet iets uit, maar bij kou krimpt iets. Wie kan daar een goed voorbeeld van geven?' Mark: 'De zomervakantie duurt acht weken, maar de kerstvakantie duurt maar veertien dagen, meester!'

Ken jij ook een goede mop?
E-mail 'm naar leven@nd.nl en zet in het onderwerp 'mop'.

Lot

SOPHIA GEUZE

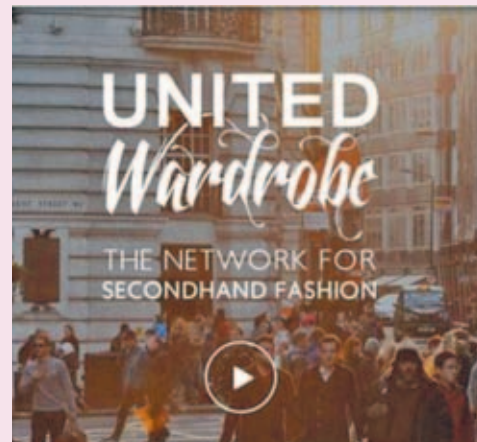
Pannenkoek

'Mam, niet vergeten', volgende week is het feest.
'Feest?', vraagt mama. Lot ziet haar denken.
'Ik geef een hint', zegt Lot. 'Het heeft met de sint te maken.'
'Sinterklaas? Maar die komt pas op 5 december', zegt mama.
'Het is niet Sinterklaas', zegt Lot.
'Ik snap er niets van', zucht mama. 'Sint Maarten is al geweest. Wie bedoel je toch?'
'Sint Pannekoek', lacht Lot.
'Daar heb ik weleens van gehoord. Dan moeten er vast pannenkoeken gegeten worden.'
'Ja', zegt Lot. 'En we moeten allemaal een pannenkoek op ons hoofd leggen als papa uit zijn werk thuis komt.'
'Leuk', roept Lex.
'Jaks', zegt mama. 'Dan wordt mijn haar vet.'
'Nou en. Dan gaan we daarna toch onder de douche.'
'En ervoor ook. Anders worden de pannenkoeken vet van ons haar', lacht mama.
'Maakt mij niets uit', zegt Lex.
'Het is mijn eigen haar en mijn eigen vet.'
Mama griezelt bij het idee.
'Dan leg je toch eerst folie op je hoofd', zegt Lot.

huis
van
belle

AMBER BEELD HUIS VAN BELLE

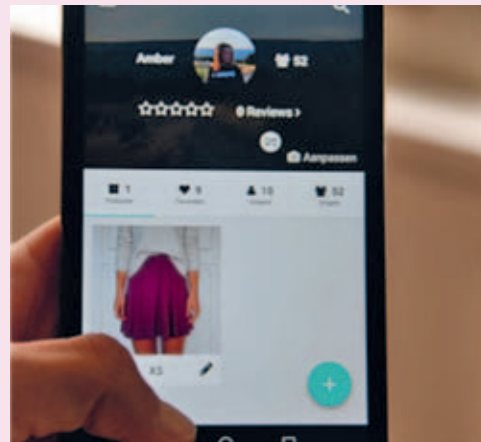
Verkoop je kleding met een app

Vandaag wil ik een toffe fashion-app met je delen: *United Wardrobe*. Je kunt hier makkelijk, veilig en snel jouw oude kleding verkopen. Op deze manier je kleding recycelen is naast leuk voor je portemonnee, ook nog eens goed voor het milieu.

ACCOUNT

Bij *United Wardrobe* kun je heel gemakkelijk je eigen account aanmaken (of inloggen met Facebook). Op je profiel kun je dan artikelen toevoegen. Met tags en categorieën kun je er dan voor zorgen dat anderen jouw artikel kunnen vinden. Ook kun jij andere mensen gaan volgen; dan krijg je een melding wanneer zij een nieuw product te koop hebben aangeboden. Let wel op met het bepalen van de prijs. Van dit bedrag sta je 10 procent af aan *United Wardrobe*, en betaal je zelf de verzendkosten. Dat eerste is omdat *United Wardrobe* ervoor zorgt dat alles veilig gaat. Verkoop jij een product? De koper maakt dan eerst het geld over naar *United Wardrobe* en dan pas krijg jij de adresge-

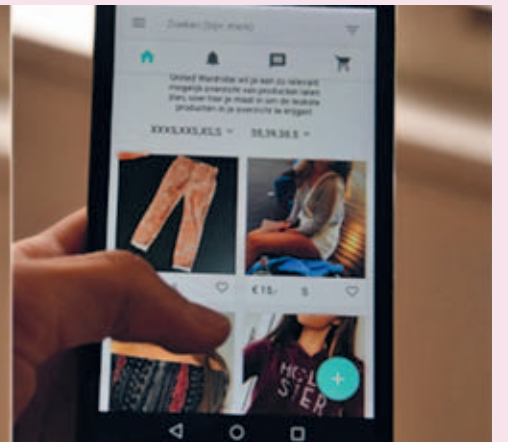
gevens van de koper opgestuurd. Als de koper het product heeft ontvangen, krijg je het geld overgemaakt. Door deze regeling kun je er als verkoper zeker van zijn dat je het verkoopbedrag krijgt, en als koper ben je er zeker van dat je het product ontvangt.

Naast verkopen kun je natuurlijk zelf ook kopen. Je kunt je maten invoeren, zodat je op de homepage alleen artikelen te zien krijgt die in jouw maat zijn. Ook kun je via de zoekfunctie gericht zoeken op iets wat jij zou willen kopen.

TIPS

Wil jij graag wat verkopen via *United Wardrobe*? Hier wat tips om dat goed te doen:

TIP 1: Zorg voor een mooie duidelijke foto. Mensen scrollen snel door alle artikelen heen en jouw product valt alleen op als je het op een duidelijke, heldere foto hebt staan. Een foto waarop je het kledingstuk

draagt, trekt meestal het snelst de aandacht; zo zie je meteen duidelijk wat het model van het item is.

TIP 2: Maak de prijzen niet te hoog; natuurlijk is het leuk om wat met jouw product te verdienen, maar probeer het vooral te doen om je kledingstuk een nieuw leven te geven. Met een (te) hoge prijs zal het product maar moeizaam verkocht worden.

TIP 3: Houd de app in de gaten! Mensen kunnen reageren op je product, met vragen over bijvoorbeeld het materiaal. Als je hier snel op reageert, heb je de meeste kans dat mensen daarna het product ook daadwerkelijk willen kopen.

►► Dit artikel komt van het meidenblog huisvanbelle.nl. Hier vind je iedere week een heleboel blogs over verschillende onderwerpen, net als in hun magazine *Belle*. Deze blog is geschreven door Amber. Zij schrijft op huisvanbelle.nl regelmatig over mode.